

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav románských studií

Bakalárska práca

Martina Mirtová

**Interpretácia opozície indikatív / subjunktív podľa teórií B. Zavadila,
F. Matte Bona a J. P. Ruiza Campilla**

Interpretation of the Opposition Indicative / Subjunctive in Spanish According to the Theories
of B. Zavadil, F. Matte Bon and J. P. Ruiz Campillo

Pod'akovanie:

Chcela by som poďakovať vedúcej mojej bakalárskej práce, PhDr. Dane Kratochvílovej, Ph. D., za odborné vedenie a cenné rady, ktoré mi poskytla pri vypracovaní bakalárskej práce, ako i za podnetné informácie počas štúdia, ktoré ma viedli k záujmu o tematiku subjunktívu. Zároveň by som chcela vyjadriť vďačnosť mojej rodine a priateľovi, ktorí ma počas celého štúdia podporovali.

Prehlásenie:

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola použitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe dňa 19.4.2019

.....

Martina Mirtová

Abstrakt (slovensky)

Základným obsahom tejto práce je teoretická a praktická analýza diel Bohumila Zavadila, Francisca Matte Bona a José Plácida Ruiza Campilla, ktorú realizujeme s cieľom objasniť využiteľnosť teórií pri interpretácii voľby slovesného spôsobu v španielčine. Tento zámer sledujeme prostredníctvom uplatnenia zmienených teórií na jazykový materiál získaný z tradičných gramatík a jazykových korpusov InterCorp a CORPES XXI. V zmysle dosiahnutia najvyššej možnej reprezentatívnosti našej jazykovej vzorky sa pokúšame zachytiť čo najširšiu oblasť použitia subjunktívu. V tomto zmysle definujeme 9 kategórií jazykových vzoriek vychádzajúc z tradičného delenia na substantívne, adjektívne a adverbiálne vety: hlavné vety s adverbiálnymi výrazmi neistoty; vedľajšie vety podmetové / predmetové s výrazmi vôle, hodnotenia a potenciálnosti; vzťažné vety; časové vety; podmienkové vety; prípusťkové vety a účelové vety. Analýzou tohto typu konštrukcií sa pokúšame stanoviť využiteľnosť teórií a objasniť ich prínosy a obmedzenia.

Kľúčové slová: španielčina, indikatív, subjunktív, Zavadil, Matte Bon, Ruiz Campillo

Abstract (English)

The basic content of this work is a theoretical analysis of the works of Bohumil Zavadil, Francisco Matte Bon and José Plácido Ruiz Campillo, which we implement in order to clarify the applicability of theories in the interpretation of the choice of the verbal mood in Spanish. We pursue this intention through the practical application of the theories mentioned above to the linguistic material obtained from traditional grammars and language corpora InterCorp and CORPES XXI. In order to achieve the highest possible representativeness of our language sample, we try to capture the widest possible field of use of subjunctive. In this sense, we define 9 categories of language samples based on the traditional division into content, relative and adverbial clauses: main clauses with adverbial expressions of uncertainty; dependent content clauses with expressions of will, evaluation and potentiality; relative clauses; time clauses; condition clauses; concession and purpose clauses. By analyzing this type of constructions, we try to determine the applicability of theories and to clarify their benefits and limitations.

Key words: Spanish, Indicative, Subjunctive, Zavadil, Matte Bon, Ruiz Campillo

Obsah

1. Úvod	9
1.1 Opozícia indikatívu a subjunktívu	9
1.2 Opozícia tradičných a súčasných teórií	10
1.3 Vymedzenie cieľa práce	13
2. Funkcie indikatívu a subjunktívu podľa B. Zavadila	15
2.1 Modalita a modálne významy	15
2.2 Výrazové prostriedky modality	16
2.3 Funkcie indikatívu a subjunktívu	19
2.3.1 Priamo modálne súvetia	19
2.3.2 Nepriamo modálne súvetia	22
2.4 Zhrnutie teórie B. Zavadila	23
3. Funkcie indikatívu a subjunktívu podľa F. Matte Bona.....	24
3.1 Vymedzenie novej koncepcie gramatiky kritikou tradičných gramatík	24
3.2 Funkcie indikatívu.....	27
3.3 Funkcie subjunktívu	29
3.4 Zhrnutie teórie F. Matte Bona	30
4. Funkcie indikatívu a subjunktívu podľa J. P. Ruiza Campilla.....	32
4.1 Od kritiky tradičných gramatík k prirodzenej logike	32
4.2 Báza, Argument X, Vypovedanie	34
4.3 Funkcie indikatívu a subjunktívu	36
4.4 Zhrnutie teórie J. P. Ruiza Campilla	39
5. Uplatnenie teórií Zavadila, Matte Bona a Ruiza Campilla.....	40
5.1 Výber jazykovej vzorky k analýze	40
5.2 Aplikácia predstavených teórií na jazykový materiál	44
5.2.1 Hlavné vety s adverbiami výrazmi neistoty, pochybnosti (<i>quizá, tal vez...</i>)	44
5.2.2 Vedľajšie vety podmetové a predmetové s výrazom vôle.....	47
5.2.3 Vedľajšie vety podmetové a predmetové s výrazom hodnotenia.....	48
5.2.4 Vedľajšie vety podmetové a predmetové s výrazom potenciálnosti	49
5.2.5 Vedľajšie vety prívlastkové vzťahné	53
5.2.6 Vedľajšie vety príslovkové časové	55
5.2.7 Vedľajšie vety príslovkové podmienkové	57
5.2.8 Vedľajšie vety príslovkové prístupkové	59

5.2.9 Vedľajšie vety príslovkové účelové	62
6. Analýza teórií	63
6.1 Porovnanie teórií	64
6.2 Zhodnotenie teórií	67
7. Záver	69
Resumé	72
Resumen	75
Bibliografia	79

Zoznam použitých skratiek

CORPES XXI	Corpus del Español del Siglo XXI
DRAE	Diccionario de la Real Academia Española
INDIC	indikatív
IMP	imperfektum
KSSJ	Krátky slovník slovenského jazyka
MV	modálny význam
MVH	modálny význam hodnotiaci
MVO	modálny význam opytovací
MVP	modálny význam potenciálny
MVR	modálny význam reálny
MVV	modálny význam vôľový
PQM	plusquamperfektum
PRES	présent
RAE	Real Academia Española
SSS	Synonymický slovník slovenčiny
SSSJ-AN	Slovník súčasného slovenského jazyka A – G, H – L, M – N
SUBJ	subjunktív
V1	sloveso hlavnej vety
V2	sloveso vedľajšej vety

1. ÚVOD

1.1 Opozícia indikatívu a subjunktívu

Slovesný spôsob subjunktív v španielčine predstavuje významnú a zároveň živú časť španielskej lingvistiky. Stačí sledovať obrovské množstvá literatúry a odborných článkov, ktoré boli iba v posledných rokoch na zmienenú tému publikované. Prehľad najvýznamnejších publikácií za posledných dvadsať rokov je výstižne spracovaný v diele Kratochvílovej (2016). Ohľadom interpretácie subjunktívu sa publikovalo množstvo odbornej literatúry, zatiaľ čo indikatív ostáva takmer nepovšimnutý, čo môže byť spôsobené jeho bezpríznačným charakterom ako uvádza Cano Aguilar:

V skutočnosti je práve subjunktív základným bodom záujmu štúdií týkajúcich sa modalít v románskych jazykoch. Indikatívu sa v tomto zmysle prikladá minimálna pozornosť, čo môže zodpovedať bezpríznačovému charakteru, ktorý sa mu prisudzuje, keďže nezahŕňa priamo modálne charakteristiky (Cano Aguilar 1990: 340).¹

Štúdium slovesného spôsobu sa tak rozvíja prevažne s dôrazom na oblasť použitia subjunktívu a indikatív sa odsúva do pozadia, keďže jeho prejavy sú považované za bežné, neutrálne použitia. Táto opozícia v chápaní zmienených slovesných spôsobov sa realizuje i v rámci ich definícií. Zatiaľ čo tradičné gramatiky nazývajú indikatív reálnym, objektívnym, bezpríznačným, subjunktív považujú za nereálny, subjektívny, príznačový. I keď by sa mohlo zdať, že indikatív i subjunktív si každý vymedzuje svoje sémantické pole kontextov, v ktorých sa realizuje, pravdou je, že tento protikladný charakter slovesných spôsobov nedokáže zachytiť reálny stav jazyka. Vymedzenie oblastí, v ktorých sa používa indikatív či subjunktív nie je vôbec jednoznačné. Španielska gramatika poskytuje v oblasti slovesných spôsobov určité množstvo pevne stanovených pravidiel, ktoré pri použití vybraných konštrukcií nedávajú na výber medzi aplikáciou subjunktívu či indikatívu, pre príklad môžeme uviesť podmienkové vety; naopak v iných situáciách sa dajú použiť takmer ľubovoľné syntaktické kombinácie, v každom prípade s odlišnou interpretáciou. V priebehu histórie sa ponúkali na túto tému vysvetlenia syntaktické, lexikálne či pragmatické a do dnes veľká časť autorov predstavuje svoje vlastné interpretácie tejto rozsiahlej oblasti snažiac sa o jej popísanie vyčerpávajúcimi zoznamami alebo orientujúc svoje úsilie na zjednotenie vysvetlení do jednotných teórií, ktoré by zjednodušili poňatie subjunktívu. Slovesný spôsob

¹ „De hecho, es el Subjuntivo el principal polo de atracción de los estudios que versan sobre la ‘modalidad’ en las lenguas románicas: el Indicativo, en este sentido, recibe una consideración mínima, lo que parece corresponder al carácter «no marcado» que suele atribuírsele, de forma que no parece incluir nociones propiamente «modales»...”

tak predstavuje jednu z oblastí španielskej gramatiky, ktorá nie je do dnešnej doby v plnej miere objasnená a to napriek pretrvávajúcej snahe zo strany gramatikov a lingvistov, ktorí neprestávajú uverejňovať nové pohľady na danú tematiku.

1.2 Opozícia tradičných a súčasných teórií

V našej práci si kladieme za cieľ práve interpretáciu oblasti výberu slovesného spôsobu v španielčine. Na danú tému sa orientujeme v zmysle značnej nerovnomernosti, ktorá sa prejavuje pri prepojení teoretických pojednaní s praktickou aplikáciou. Stanovenie hranice medzi subjunktívom a indikatívom a interpretácia ich opozície totiž často spôsobuje nerodeným hovoriacim výrazné ťažkosti. Táto situácia sa rozvíja v dôsledku odlišnosti španielskeho jazykového systému od slovanských. Český ani slovenský jazyk nedisponuje slovesným spôsobom subjunktívom a jeho funkcie v týchto jazykoch zastávajú rozdielne výrazové prostriedky. I keď je téma reprezentácie funkcií subjunktívu v slovanských jazykoch veľmi zaujímavá, rozsah našej práce nám neposkytuje dostatočný priestor sa jej venovať. Ako sme už spomínali vyššie v texte, problém interpretácie slovesného spôsobu nie je výlučne problémom nerodených hovoriacich; výrazne sa prejavuje i v interpretáciách španielskych autorov, čo je ďalším faktorom, ktorý upevnil naše rozhodnutie o výbere danej témy.

Zasadením našej témy do všeobecného kontextu mienime poukázať na rôznorodosť faktorov, ktoré ovplyvňujú voľbu slovesného spôsobu a tým priamo podmieňujú nesúrodosť prístupov k tematike slovesného spôsobu v španielskej literatúre. Zmienená rôznorodosť jasne zdôrazňuje fakt, že tematika slovesného spôsobu stále nie je jasne definovaná. Základnú skupinu autorov, od ktorých sa odvíjajú všetky ostatné interpretácie, predstavujú tradiční autori, ktorí do značnej miery v súlade s kodifikovanými názormi Španielskej kráľovskej akadémie (RAE) popisujú dlhé zoznamy výrazov a konštrukcií podmieňujúcich použitie subjunktívu. Španielska kráľovská akadémia hovorí o slovesnom spôsobe ako o jednom z prejavov modality, ktorá sa uskutočňuje v akejkoľvek vetnej výpovedi. V súlade s tradíciou siahajúcou až do gréckej antiky² delí výpoveď na dve časti: „modus“, ktorý je realizáciou modality a zachytáva názor hovoriaceho vzťahujúci sa ku obsahu výpovede a „dictum“, ktorý predstavuje vlastný obsah výpovede. V podrad'ovacích súvetiach sa zmienená schéma realizuje na úrovni hlavnej a vedľajšej vety, kde hlavná veta vyjadruje postoj k obsahu vety vedľajšej. Základné kritérium pri výbere slovesného spôsobu stanovuje RAE v súlade s viacerými autormi na „miere súhlasu hovoriaceho s pravdivosťou tvrdenia“ (RAE 2009a:

² Pre etymologický vývoj pojmov modus a modalita viz van der Auwera – Zamorano Aguilar (2016)

25.11, 1869).³ V tomto zmysle spája použitie subjunktívu s hodnotou ne-tvrdenia („no asertivo“), zatiaľ čo indikatív s hodnotou tvrdenia („asertivo“). Voľba slovesného spôsobu, ku ktorej dochádza v kontexte podradovacích súvetí, či už substantívnych, adjektívnych alebo adverbiálnych,⁴ je podľa RAE podmienená takzvanými uvádzačmi („inductores del modo“ (RAE 2009a: 25.1c, 1866)), ktoré kategorizuje do viacerých skupín v zmysle vyššie zmieneného delenia. Pri použití indikatívu hovorí o slovesách udalostí, slovesách komunikácie, istoty, vnímania, nadobúdania (RAE 2009a: 25.3c-i, 1876-1878)⁵ a ďalších. V rámci subjunktívu definuje skupiny sloves vyjadrujúcich vôľu, opozíciu, vplyv, tendenciu, pocity, pochybnosť (RAE 2009a: 25.3k-y, 1879-1886)⁶ a mnoho ďalších. Tieto skupiny, ktoré zachytávajú jednotlivé sémantické okruhy významov môžu byť rovnako vyjadrené nielen slovesom ale aj formou iných slovných druhov: prídavným menom, podstatným menom, príslovkou či predložkou. Rovnako i Ridruejo vo svojej práci upozorňuje na fakt, že pri voľbe slovesného spôsobu je nevyhnutné brať do úvahy aj na iné elementy v hlavnej vete a neorientovať sa výhradne na sémantické charakteristiky slovesa (2000: 3221). Zmienené elementy predstavujú podľa RAE základnú skupinu uvádzačov, ktoré vstupujú do procesu výberu slovesného spôsobu vo vedľajšej vete. Mimo nich však RAE taktiež definuje množstvo ďalších lexikálnych a syntaktických prvkov, ktoré ovplyvňujú proces uplatnenia modality. V rámci vetnej modality predstavuje negáciu, otázku či zvolanie, medzi ďalšími zmieňuje taktiež gerundium, imperatív, či rôzne adverbiá. V prípade vzťahných viet uvádza odlišné kritéria ako kontexty vzťahujúce sa do budúcnosti, špecifickosť interpretácie atď.

S názormi Španielskej kráľovskej akadémie sa do značnej miery zhoduje charakter tradičných diel Porta Dapeny (1991), Sastre Ruano (1997), Ridrueja (2000) a mnohých ďalších. Všetci z nich do istej miery vo svojej práci v rámci objasnenia slovesného spôsobu rozpracúvajú koncept modality, keďže vnímajú úzke prepojenie oboch oblastí. Chápanie a interpretácia modality sa však v španielskych a slavistických dielach výrazne odlišujú. Zatiaľ čo slavistická tradícia pojíma modalitu ako komplexný teoretický problém,⁷ španielske interpretácie sa zameriavajú na modalitu výhradne ako na prostriedok pre objasnenie použitia

³ „el grado del compromiso del hablante con la veracidad del contenido de lo que se afirma“

⁴ „Oraciones sustantivas, oraciones adverbiales, oraciones adjetivas“, ktorým v slovenčine rámcovo zodpovedajú vety podmetové/predmetové, príslovkové a prívlastkové.

⁵ „verbos de acaecimiento (acontecer, ocurrir...), comunicación (apuntar, decir, comentar...), certeza (cierto, claro, evidente...), percepción (advertir, notar...), adquisición (creer, saber, olvidar...)“

⁶ „verbos de voluntad / intención (aspirar a, desear...), oposición / rechazo (desmentir, negarse a...), influencia (pedir, permitir, prohibir...), dirección / inclinación (inclinación a, tendencia a...), afección (alegrarse de, preocuparse de...), duda (incierto, dudoso)“

⁷ „Na rozdíl od nejběžnějšího úzu romanistického, který se zaměřuje zpravidla jen na význam a funkci slovesných modů, chápou slavisté modalitu jako teoretický problém, jako gramatickou nebo obecněji jazykovou kategorii, jež přesahuje úzký rámec slovesa a stává se záležitostí celé věty.“ (Zavadil, 1980, s. 17)

jednotlivých slovesných spôsobov. Základom interpretácie tradičných gramatík sú fixne stanovené štruktúry, v ktorých sa modalita realizuje iba ako formálny prvok a ktoré vznikli zachytením jazyka a jeho následným kategorizovaním do pravidiel, zákonov. Prípady, v ktorých dochádza ku alternancii indikatívu a subjunktívu analyzujú a každému slovesnému spôsobu v danom kontexte priradujú určitú funkciu či funkcie, čím definujú početné výnimky od základnej schémy. Následne v texte si pre názornosť uvedieme príklady z jednotlivých diel, ktoré podľa nášho názoru vhodným spôsobom reprezentujú tradičný prístup k voľbe slovesného spôsobu:

SÚVETIE PREDMETOVÉ: V1 (hodnotenie) + *que* + V2 [indikatív / subjunktív]

- Sastre Ruano: *Me duele que tu hermana no me saluda / salude.* (1997: 72)
subjunktív: vyjadruje výhradne hodnotenie
indikatív: okrem hodnotenia informuje o deji, ktorý sa odohral, odohráva či bude odohrávať
- Porto Dapena: *Lo malo es que no trabaja / trabaje.* (1991: 116)
subjunktív: vyjadruje iba hodnotenie
indikatív: vyjadruje tvrdenie, teda hovoriaci súhlasí s pravdivosťou tvrdenia
- Ridruejo: *Me quejo de que no me hacen / hagan caso.* (2000: 3232)
subjunktív: syntaktická funkcia V2 je „complemento argumental“
indikatív: V2 je dôvodom V1

SÚVETIE PODMETOVÉ: V1 (pochybnosť) + *que* + V2 [indikatív / subjunktív]

- Borrego – Asencio – Prieto: *Parece que no ha / haya cobrado.* (1992: 83-84)
subjunktív: V1 predstavuje fiktívny rámec, približuje sa významu slovesa „imaginar“
indikatív: V1 sa svojim významom približuje slovesu „creer“
- Porto Dapena: *No dijo que Pedro estaba / estuviese en casa.* (1991: 121)
subjunktív: negácia sa vzťahuje k vedľajšej vete
indikatív: negácia sa vzťahuje k slovesu komunikácie
- Ridruejo: *Pongamos que hablo / hable de Madrid.* (2000: 3228)
subjunktív: dochádza k neutralizácii významu V1, kedy sa stáva objektom príkazu alebo túžby
indikatív: V1 je tvrdením

Ako si môžeme jasne všimnúť, vysvetlenia použitia určitého slovesného spôsobu sú rovnako rôznorodé ako faktory, ktoré jeho aplikáciu podmieňujú a to dokonca aj v rámci jedného typu viet. Táto situácia môže častokrát pôsobiť chaoticky, najmä pre nerodených hovoriacich, ktorí sú danými gramatikami nútení memorovať rozdielne pravidlá a ich výnimky.

Práve striktné formálny lingvistický charakter tradičných interpretácií podmienil naše rozhodnutie, venovať sa pri analýze opozície indikatívu a subjunktívu teóriám moderných autorov. Vyššie zmienené dôvody ako neschopnosť tradičných gramatík poskytnúť nerodeným hovoriacim vhodné vysvetlenia; nesúrodosť faktorov, ktoré vplyvajú na výber slovesného spôsobu a podmieňujú množstvá odlišných interpretácií či postoj tradičných autorov k modalite nasmerovali náš výber na teórie Francisca Matte Bona, José Plácida Ruiza Campilla a Bohumila Zavadila. Názory týchto autorov predstavujú svojrázny pohľad na koncept slovesného spôsobu v španielčine. Ruiz Campillo a Matte Bon na danú tematiku prezentujú odlišný, didaktický pohľad zameraný na nerodených hovoriacich v snahe o uľahčenie výučby cudzieho jazyka, sprostredkovania jeho zákonitostí a objasnenia špecifik španielskeho jazykového systému. V tomto zmysle je dôležité podotknúť, že pojednania Matte Bona a Ruiza Campilla, ktorým sa budeme v texte venovať, predstavujú jednotné teórie. Zodpovedajú unitárnym teóriám, podľa delenia Kratochvílovej na unitárne a polyfunkčné (Kratochvílová 2016). Tento prístup môže byť podľa nášho názoru pre nerodených hovoriacich v rámci pochopenia cudzieho jazyka veľmi užitočný. Úzke prepojenie slovesného spôsobu s modalitou spolu s autorovým systematickým a podrobným vymedzením témy nás presvedčilo o využití Zavadilovej modálnej teórie pri interpretácii opozície indikatívu a subjunktívu v španielčine. Zavadilov prístup považujeme za užitočný v zmysle interpretácie českého autora, ktorý by podľa nášho názoru mohol vo svojej teórii odhaliť a zachytiť problematické oblasti pre českých a slovesných študentov španielčiny. I keď každý z autorov využíva odlišný postup pri objasňovaní voľby slovesného spôsobu, spoločnou charakteristikou je, že všetci traja si stanovujú jeden princíp ako základ svojej interpretácie. Matte Bon sa orientuje na koncepciu známej a novej informácie, Ruiz Campillo na výpovednú a nevýpovednú hodnotu informácie a Zavadil na modálne významy, ktoré určujú výber slovesného spôsobu.

1.3 Vymedzenie cieľa práce

Cieľom našej práce je objasniť funkcie a použitia slovesných spôsobov indikatívu a subjunktívu v španielčine prostredníctvom aplikácie teórií Bohumila Zavadila, Francisca Matte Bona a José Plácida Ruiza Campilla na jazykový materiál. Každá z interpretácií ponúka odlišnú víziu problematiky. Na syntaktickej rovine je potrebné definovať, že naša práca sa bude zaoberať prevažne subjunktívom v podrad'ovacích súvetiach, kedy môže dochádzať k alternancii s indikatívom. Použitie foriem subjunktívu pre imperatív je pre náš zámer nepodstatné a preto sa mu nebudeme ďalej v texte venovať. Vyššie zmienené teórie budú

podrobené teoretickej analýze a následne praktickému uplatneniu na jazykový materiál. Konštrukcie k analýze budú zostavené v súlade s tradičným definovaním podrad'ovacích súvetí a jazyková vzorka bude vybraná prevažne z bibliografie relevantnej pre tradičné interpretácie, čím sledujeme konfrontáciu unitárnych teórií. Výrazná časť konštrukcií bude taktiež vybraná ako príklady z jazykových korpusov InterCorp a CORPES XXI. Naším zámerom je zistiť, aká je efektivita analyzovaných teórií, aké sú možnosti ich aplikácie, do akej miery sú zhodné a v akej miere sa odlišujú.

Naša práca je členená na dva základné celky: teoretický a praktický, ktoré sa následne rozčleňujú na jednotlivé kapitoly. Teoretická časť pozostáva z úvodu, kde stručne približujeme tematiku slovesného spôsobu a faktory, ktoré pri jeho realizácii vstupujú do vzájomného pôsobenia. Predstavujeme tu taktiež dôvody, ktoré nás viedli k výberu určitých autorov a ich teórií snažiac sa zasadiť tematiku výberu slovesného spôsobu do všeobecného kontextu. Následne v teoretickej časti postupne približujeme základné piliere teórií Zavadila, Matte Bona a Ruiza Campilla. Praktická časť sa venuje uplatneniu predstavených teórií na jazykový materiál, následnej analýze a interpretácii jednotlivých použití subjunktívu, ktoré sú neskôr zovšeobecnené a sformulované do záverov.

2. FUNKCIE INDIKATÍVU A SUBJUNKTÍVU PODĽA B. ZAVADILA

2.1 Modalita a modálne významy

Bohumil Zavadil prikladá modalite pri štúdiu slovesného systému v španielčine veľký význam. Na dôležitosť prepojenia modalita s určitými slovesnými tvarmi („verbum finitum“) upozorňuje v samostatnej publikácii z roku 1980, ktorú uverejňuje pod názvom *Kategorie modalita ve španělštině*. Tematiku uvádza názorovým vymedzením v rámci španielskej a slavistickej literatúry zaoberajúcej sa modalitou a následne sa po definovaní potrebných pojmov dostáva k vlastnej interpretácii modalita, ktorú analyzuje s prihliadnutím k špecifikám, samostatne pre rovinu výpovedi, vety a súvetia. Autor v diele upozorňuje na nevyhnutnosť významového i formálneho vymedzenia modalita, vzhľadom na jej povahu jazykovej kategórie: „...chápeme gramatickou kategóriou bilaterálně jako jednotu gramatického významu a gramatické formy.“ (Zavadil 1980: 21). Modalitu v tomto zmysle definuje ako psychicky motivovaný a jazykovými prostriedkami vyjadrený spôsob platnosti výpovedi (Zavadil 1980: 26). Psychická motivácia podmieňujúca význam, zachytáva rôzne subjektívne postoje hovoriaceho k obsahu výpovede a jazyková forma vyjadruje zmienené významy prostredníctvom výrazových prostriedkov, ktoré sa aplikujú v závislosti na prostredí, v ktorom sa modalita realizuje. Jazykový význam a forma tak poskytujú jazykovej kategórii modalita plné vymedzenie.

Formulácia základných charakteristík modalita v Zavadilovej práci zahŕňa posúdenie všetkých faktorov, ktoré priamo či nepriamo na modalitu vplývajú. V našej práci sa obmedzíme na schematické načrtnutie vzťahov medzi jednotlivými kategóriami a pojmami. Prvým komponentom kategórie modalita, ako sme už zmienili vyššie, je jazykový význam definujúci modalitu na sémantickej rovine. Počiatok významového vymedzenia môžeme sledovať v mimolingvistickej realite, podnetoch motivujúcich hovoriaceho k subjektívnej formulácii rozdielných obsahov na základe psychologických faktorov; rozumu, vôle a citu (Zavadil 1980: 23). Mimolingvistická realita tak nevstupuje do jazykových procesov priamo, ale upravene, na základe jej transformácie skrz subjektívnu perspektívu hovoriaceho (Zavadil 1980: 85-86). Zavadil v diele *Mluvnice současné španělštiny* definuje päť základných modálnych významov (Zavadil, Čermák 2010: 249) v závislosti na psychologickom faktore, ktorý ich podmieňuje. Rozumová zložka motivuje MV reálny, MV potenciálny a čiastočne MV opytovací; vôľa motivuje MV vôľový a z časti MV opytovací; city utvárajú MV hodnotiaci (MV, viz Tabuľka 1).

	Modálny význam	Obsah výpovede	Psychologický faktor
1.	MV reálny	zhodný so skutočnosťou	rozum
2.	MV potenciálny	existuje vo forme predstavy	rozum
3.	MV opytovací	výzva k reakcii na zadanú informáciu	rozum, vôľa
4.	MV vôľový	predmet vôle	vôľa
5.	MV hodnotiaci	predmet emocionálneho hodnotenia	cit

Tabuľka 1: Modálne významy

Následne sa na subjektívne nahliadané ontologické obsahy aplikuje jazyková forma, ktorá na seba bezprostredne viaže jazykový význam⁸ a umožňuje tak formuláciu obsahov do rečového aktu. Jazyková forma, ktorá predstavuje druhý formatívny aspekt kategórie modalita je gramaticky zachytená modálnymi paradigmami⁹ a modálne určená ich modotemporálnymi významami (Zavadil 1980: 76). V tomto bode môžeme zhrnúť postup, v ktorom rôzne mechanizmy vstupujú do interakcie, aby tak zjednotili komplexný proces zachytenia modalita. Začína na rovine prijímania podnetov z mimolingvistickej reality, ktoré jednotliviec spracúva prostredníctvom subjektívneho postoja – mysle, vôle a citu – a obsahy, ktoré následne na základe zmienených kritérií vytvára sú prenášané ako modálne významy rôznymi formálnymi prostriedkami. Zmienený proces môžeme nazývať modalitou – postojom hovoriaceho k obsahu výpovede.

2.2 Výrazové prostriedky modalita

Keďže je modalita inherentnou súčasťou každého rečového prejavu prestupuje všetkými úrovňami organizačnej výstavby výpovedi, a teda sa vyjadruje na úrovni výpovedí, viet i súvetí. Uplatnenie modalita v špecifickom prostredí podmieňuje interakciu množstva faktorov, ktorých kombinácia determinuje špecifickú formálnu štruktúru za využitia konkrétnych výrazových prostriedkov. Ako môžeme vidieť v Tabuľke 2, všetky typy výrazových prostriedkov modalita; suprasegmentálne, lexikálne i gramatické, sa nerovnomerne uplatňujú na jednotlivých výstavbových rovinách výpovedi. Na základné suprasegmentálne, ktoré prestupujú ako súvetiami, tak i obyčajnými výpoveďami sa navrstvujú lexikálne prostriedky, ktorých použitie nie je povinné a ich aplikácia záleží na komunikačnom zámere hovoriaceho. Morfologické prostriedky sa viažu na určité slovesné tvary a sú nevyhnutne zastúpené vo vetách i súvetiach formou slovesného spôsobu.

⁸ „Jako kterákoli jiná jazyková a zejména v užším slova smyslu gramatická kategorie je i modalita formalizovaným jazykovým odrazem určitých obsahů skutečnosti, jejichž postižení do jisté míry závaznými jazykovými prostředky z nich činí vlastní jazykový význam.“ (Zavadil, 1980, s. 23)

⁹ Zavadil zavádza pracovný názov *modální paradigma* Mluvnice současné španělštiny, s.252

	Roviny organizačnej výstavby výpovedi	Výrazové prostriedky modalita	
		povinné	nepovinné
1.	výpoveď	suprasegmentálne	lexikálne
2.	veta	suprasegmentálne, morfológické	lexikálne
3.	súvetie	suprasegmentálne, morfológické	lexikálne

Tabuľka 2: Výrazové prostriedky modalita

Na morfológickej rovine je modalita vyjadrená slovesným spôsobom. Modus ako morfológický výrazový prostriedok je najvýraznejším a najefektívnejším predstaviteľom modalita, v zmysle svojho prepojenia so slovesným systémom. Je jednou zo základných predikačných kategórií španielskeho verba finita (Zavadil, Čermák 2010: 246), a teda definuje základné charakteristiky určitých slovesných tvarov a spolupracuje na utváraní celkového charakteru španielskeho verbálneho systému v rámci jeho modálneho vymedzenia. Autor uvádza, že rovnako ako modalita i modus je bilaterálnou kategóriou (Zavadil 1980: 77) pozostávajúcou z dvoch zložiek, modálneho významu a modálnej formy – paradigmy. Zavadil vymedzuje štyri základné slovesné spôsoby v španielčine: indikatív, subjunktív, kondicionál a imperatív, v čom sa líši od španielskej tradície, ktorá uznáva iba tri: indikatív, subjunktív a imperatív, pričom kondicionál interpretuje ako súčasť indikatívu (RAE 2009a: 25.1e, 1867). V rámci našej témy sa zameriame na dva zo slovesných spôsobov: indikatív a subjunktív. Indikatív vykazuje absolútnu autonómiu v rámci vyjadrenia v rozličných typoch viet a zároveň nepreukazuje nijakú závislosť v spojení s lexikálnymi výrazmi reprezentujúcimi rôzne modálne významy. Použitie indikatívu je možné kombinovať s výrazmi istoty i neistoty ako uvádza Zavadil: „*Seguramente espera. – Claro que espera. – A lo mejor espera. – Tal vez espera*“ (Zavadil 1980: 98) a z tohto dôvodu interpretuje indikatív ako modus modálne autonómny. Indikatív je zastúpitelný kondicionálom aj probabilitívom (Zavadil 1980: 98), keďže funkčné vzťahy, ktorými sa riadia podliehajú rovnakým princípom. Subjunktív naopak Zavadil definuje ako výrazne kongruenčný slovesný spôsob (Zavadil 1980: 98-99), ktorý je podmienený rôznymi non-reálnymi významami, lexikálnymi prostriedkami, a inými javmi.

Na lexikálnej rovine je modalita zachytávaná výrazmi, ktorých prítomnosť nie je povinná, na rozdiel od prostriedkov suprasegmentálnych, ktoré sú prirodzenou súčasťou akéhokoľvek rečového prejavu, a taktiež v opozícii k morfológickým prostriedkom, ktoré sú obsiahnuté v každom vetnom zdelení. Lexikálne prostriedky sa navrstvujú na ostatné ukazatele modalita a rôznym spôsobom upravujú či doplňujú jej celkovú platnosť (Zavadil

1980: 65-66). Zároveň je vhodné upozorniť na fakt, že na rôznych výstavbových rovinách výpovedí sa môžu realizovať čiastočne rozdielnym spôsobom. Na úrovni výpovedí a viet sa lexikálne výrazy prejavujú prevažne formou adverbií, ktoré prenášajú jednotlivé modálne významy; MV reálny (*seguramente, claro, en efecto* a iné), MV opytovací (*dónde, cuál, cómo...*), MV vôľový (*ojalá, quien, así, siquiera*), MV potenciálny (*quizá, posiblemente, acaso...*) a MV hodnotiaci (*menos mal que, desgraciadamente...*). Lexikálne výrazy uplatnené v jednoduchých vetách môžu v tomto zmysle vplývať na voľbu slovesného spôsobu. Na druhej strane na úrovni súvetí hovorí Zavadil o „zvláštni lexikálne-syntaktické realizaci základních modálních významů“ (Zavadil 1980: 105), keďže sa tu modalita sústreďuje v rámci sloviac. Riadiace sloveso hlavnej vety podradovacieho súvetia lexikálne vyjadruje modálne významy, a tak podmieňuje nielen syntaktickú ale aj modálnu závislosť vedľajšej vety.

Kombináciou relevantných výrazových prostriedkov s jednotlivými typmi viet autor dospel k aproximatívne prehľadu možných modálnych syntaktických konštrukcií (Zavadil 1980: 39). Vo vzťahu s vetou hovorí o morfológicko-vetných konštrukciách, ktoré sa definujú syntaktickou i modálnou nezávislosťou (viz. VETA, Tabuľka 3) či lexikálne-vetných konštrukciách, ktoré sú syntakticky nezávislé avšak modálne závislé (viz. VETA + lexikálny výraz, Tabuľka 3). Na rovine súvetia definuje morfológicko-súvetné konštrukcie syntakticky závislé a modálne nezávislé (viz. SÚVETIE, Tabuľka 3) a taktiež lexikálne-súvetné konštrukcie, ktoré sú charakteristické syntaktickou i modálnou závislosťou (viz. SÚVETIE + lexikálny výraz, Tabuľka 3). Každá kategória je v zmysle svojho zaradenia ovplyvnená určitými funkčnými vzťahmi. Na rovine súvetia môžeme prirodzene uvažovať o syntaktickej závislosti slovesa vedľajšej vety, na rovine vety o syntaktickej nezávislosti, vo vzťahu s lexikálnymi výrazmi o modálnej závislosti slovesa na lexikálnom výraze atď. Zavadil v tomto zmysle definuje štyri typy funkčných vzťahov, ktoré sa realizujú na úrovni viet a súvetí:

- mody syntakticky i modálne autonómni
- mody syntakticky autonómni, ale modálne závislé
- mody syntakticky závislé, ale modálne autonómni
- mody syntakticky i modálne závislé (Zavadil 1980: 75)

Keďže nás zmienené konštrukcie zaujímajú vzhľadom na uplatnenie subjektívu či indikatívu, je dôležité pri vymedzení analyzovaných konštrukcií brať do úvahy fakt, že

vyššie zmienené vzťahy závislosti – nezávislosti môžu použitie slovesného spôsobu do značnej miery ovplyvňovať, ako na modálnej tak i na syntaktickej rovine.

		Modálna	
		Závislosť	Nezávislosť
Syntaktická	Závislosť	SÚVETIE + lexikálny výraz	SÚVETIE
	Nezávislosť	VETA + lexikálny výraz	VETA

Tabuľka 3: Funkčné vzťahy syntaktických konštrukcií

2.3 Funkcie indikatívu a subjunktívu

Ako autor vo svojom pojednaní o modalite zmiňuje, hierarchická štruktúra jazyka spôsobuje, že každý typ výpovede v sebe automaticky zahŕňa charakteristiky rovín nižších (Zavadil 1980: 40). Súvetná modalita tak v sebe zahŕňa modalitu výpovednú, vetnú i súvetnú ako kombináciu suprasegmentálnych, morfológických, poprípade lexikálnych prostriedkov, ktoré vstupujú do interakcie prostredníctvom rôznych funkčných vzťahov. V rámci súvetí môžeme hovoriť na jednej strane o priraďovacom súvetí, ktoré vzniká spojením dvoch nezávislých viet, na druhej strane o podrad'ovacích súvetiach, v ktorých vedľajšia veta prejavuje syntaktickú poprípade i modálnu závislosť na hlavnej vete. Podrad'ovacie súvetie sa tak javí ako najkomplexnejšia konštrukcia. V tomto zmysle sa v našom texte zameriame na modalitu na úrovni podrad'ovacích súvetí, ktoré nám poskytujú najvhodnejšie podmienky pre výskum voľby slovesného spôsobu. Bohumil Zavadil zavádza delenie podrad'ovacích súvetí na dva typy, podľa spôsobu, akým sa v nich realizuje modalita – priamo modálne súvetia a nepriamo modálne súvetia.

2.3.1 Priamo modálne súvetia (Zavadil 1980: 24)

Lexikálne-súvetné konštrukcie, charakteristické syntaktickou i modálnou závislosťou, autor definuje pojmom priamo modálne súvetia. Jedná sa o podrad'ovacie súvetia s vedľajšou vetou podmetovou či predmetovou. Výber slovesného spôsobu vedľajšej vety v tomto type viet sa riadi slovesom vety hlavnej, ktoré lexikálne pomenováva druh modálneho významu. Modálny význam reálny a opytovací vyžadujú použitie indikatívu, zatiaľ čo modálny význam potenciálny, vôľový a hodnotiaci podmieňujú subjunktív, ako môžeme vidieť na príkladoch, ktoré Zavadil uvádza vo svojej práci: „*Juan sabe que Pedro viene (vendría)*. – *Juan pregunta si Pedro vendrá (vendría)*. – *Juan duda de que Pedro venga (vendrá, vendría)*. – *Juan quiere*

que Pedro venga. – Juan se alegra de que Pedro venga (vendrá, vendría)." (Zavadil 1980: 41).¹⁰ Zároveň hovorí o rôznej intenzite kongruenčnej valencie (Zavadil, Čermák 2010: 258-259) podmienenej opozíciou reálnosť – nereálnosť, ktorá jednotlivým modálnym významom udeľuje schopnosť viazať na seba subjunktív. Zatiaľ čo modálne významy reálne: MV reálny a MV opytovací môžeme považovať za nekongruenčné, modálne významy non-reálne: MV potenciálny, MV hodnotiaci a MV vôľový v rôznej miere podmieňujú modálnu kongruenciu. V prípade MV vôľového sa kongruencia uplatňuje v plnej miere, tj. lexikálne výrazy vôle sa nevyhnutne spájajú so subjunktívom. V prípadoch MV hodnotiaceho a potenciálneho je možná aplikácia oboch slovesných spôsobov, ako indikatívu, tak subjunktívu v závislosti na komunikačnom zámere. Indikatív sa využíva v zmysle zachytenia reálnych charakteristík skutočnosti, subjunktív pri vyjadrovaní nereálnych významov potenciálnosti či neistoty ohľadom uskutočnenia deja.

V španielskom jazyku dochádza v určitých prípadoch k situáciám, kedy sú modálne významy zachytávané prostredníctvom odlišných výrazových prostriedkov, než aké sú obvyklé a dochádza tak k odchýlkam od uvedenej schémy, ktorá spája MV reálny a opytovací s indikatívom a MV vôľový a hodnotiaci so subjunktívom. Nepovažujeme za potrebné analyzovať Zavadilov vyčerpávajúci zoznam lexikálnych výrazov zachytávajúcich jednotlivé modálne významy (Zavadil, Čermák 2010: 259-266); naopak, v následnom rozbere vyberieme pre každú kategóriu jeden reprezentatívny príklad a v opozícii k nemu uvedieme situáciu, ktorá umožňuje alternanciu indikatívu a subjunktívu.

MODÁLNY VÝZNAM OPYTOVACÍ je nekongruenčný a spája sa s indikatívom. Výnimočne, v prípadoch kedy hovoriaci chce vyjadriť neistotu je možná jeho kombinácia so subjunktívom:

1. No sé si vendré (Zavadil 1980: 112) :: No sé si salga (Zavadil, Čermák 2010: 261)

MODÁLNY VÝZNAM REÁLNY je nekongruenčný a spája sa s indikatívom. Verba dicendi, ktoré autor zaraďuje do skupiny lexikálnych výrazov MVR v určitých prípadoch zachytávajú charakteristiky vyjadrenia vôle a tak sa spájajú so subjunktívom:

2. Digo que Lucía se casa :: Digo que Lucía se case (Zavadil, Čermák 2010: 259)

Lexikálne výrazy MVR, ktoré v spojení so záporom či otázkou otvárajú priestor pre uplatnenie kongruenčného subjunktívu nadobúdajú potenciálne významové charakteristiky:

¹⁰Príklady nasledujú v poradí MV reálny, MV opytovací, MV potenciálny, MV vôľový a MV hodnotiaci.

3. No digo que Juan trabaje ~ trabaja. – ¿Quién dice que Juan trabaje ~ trabaja? (Zavadil 1980: 108)

V prípade MODÁLNEHO VÝZNAMU POTENCIÁLNEHO je možná aplikácia kongruenčných i nekongruenčných modov. Ak je komunikačným zámerom vyjadriť istotu o realizácii deja, používa sa indikatív, ak naopak neistotu aplikuje sa subjunktív (Zavadil, Čermák 2010: 261). Autor uvádza, že niektoré verba sentiendi vyžadujú subjunktív i keď nie sú v zápore alebo otázke (napr. *esperar, suponer, dudar*) avšak iné významovo podobné slovesá (*imaginar, figurarse, confiar...*) kongruenciu nevyžadujú napriek tomu, že ich význam je zreteľne potenciálny (Zavadil 1980: 109).

4. Espero que la hayan perpetuado en el mármol :: Supongo que me hará el honor de sentarse a mi mesa (Zavadil 1980: 109)

Modálny význam potenciálny nemá v španielčine zosúladenú významovú a výrazovú stránku, čo vedie k nesystematickému spracovaniu zmienenej oblasti. Neexistuje všeobecne platný princíp, ktorý by spracovanie potenciálnosti riadil, a tak vyjadrenie častokrát podlieha jazykovej norme (Zavadil 1980: 110).

MODÁLNY VÝZNAM HODNOTIACI je prevažne kongruenčný a spája sa so subjunktívom, avšak dej, ktorý pomenováva nie je výhradne imaginárny či výhradne reálny, nesie obe charakteristiky a preto v prípadoch, kedy hovoriaci má v úmysle zdôrazniť reálnosť deja môže použiť indikatív. Vyjadrenie MVH indikatívom sa prezentuje ako príznakové použitie.

5. Es mejor que os marchéis – Lo peor del caso es que estoy enamorada de Alberto (Zavadil 1980: 115)

K výnimkám dochádza vo výnimočných prípadoch dokonca aj pri uplatnení MODÁLNEHO VÝZNAMU VÔĽOVÉHO, ktorý bežne vyžaduje použitie subjunktívu. Tieto špecifické prípady však autor vysvetľuje zvláštnou povahou modálneho slovesa, ktoré je závislým a zároveň riadiacim slovesom:

6. Daré orden de que no pase nadie (Zavadil 1980: 114) :: Ordenó que debíamos esperar (Zavadil 1980: 107)

2.3.2 Nepriamo modálne súvetia (Zavadil 1980: 34)

Morfologicko-súvetné konštrukcie, ktoré sú syntakticky závislé avšak modálne nezávislé fungujú na odlišnom princípe ako priamo modálne súvetia, a preto ich Zavadil zastrešuje pojmom nepriamo modálne súvetia. Ako prvú definuje skupinu podrad'ovacích súvetí s vedľajšou vetou spôsobovou, časovou, dôvodovou, účelovou, podmienkovou a prípustkovou. V tomto type viet nehrá modalita centrálnu úlohu a je formalizovaná na konštrukciu pozostávajúcu z podrad'ovacej spojky v spojení s určitým slovesným spôsobom. Modus v tomto prípade nijak nezávisí od hlavnej vety avšak riadi sa vyjadrením príslušných logicko-vecných vzťahov čo má za následok uvoľnenie bežných vzťahov medzi modálnym významom a modálnou formou, ktorá mu zvyčajne zodpovedá. V tomto type konštrukcií neexistuje princíp, ktorý by jednotne riadil použitie slovesného spôsobu vo vedľajších vetách, jedná sa tu o formalizované schémy predpísané jazykovou normou. Modalita sa v nepriamo modálnych súvetiach prejavuje iba sekundárne, čiastočne prostredníctvom vyjadrovaného vzťahu, z časti vlastným významom spojky a najmä z dôvodu, že určité slovesné tvary nevyhnutne slovesný spôsob vyjadrujú. Následne si uvedieme niekoľko príkladov:

7. Cuando tengo tiempo, estudio :: Cuando tenga tiempo, estudiaré (Zavadil, Čermák 2010: 267)

V časových vetách sa nerealizuje významová opozícia modálna, ale opozícia časová, kedy sa prítomnosť vyjadruje indikatívom a budúcnosť subjunktívom, ktorý zachytáva neisotou realizácie deja a predstavuje tak modálny význam potenciálny.

8. Si tengo tiempo te lo explicaré (Zavadil, Čermák 2010: 268)¹¹

V podmienkových vetách kde sa spojka *si* nesmie viazať s paradigmou HABLE sa pre vyjadrenie MVP používa paradigma HABLO. Jedná sa o formalizovaný normatívny jav.

Ďalšiu skupinu viet, ktorú Zavadil zaraďuje pod nepriamo modálne súvetia nazýva vedľajšie vety relatívne prevažne tvorené vzťažnými vetami. Modálny význam reálny sa v nich spája s indikatívom a modálny význam non-reálny so subjunktívom. Modálne významy majú zároveň úzky vzťah s určitosťou – neurčitosťou antecedentu, ktoré sa odvíjajú ako kontextové dôsledky platnosti predikačného jadra (Zavadil 1980: 127).

9. Busco un cuarto que está en el segundo piso :: Busco un cuarto que esté en el segundo piso (Zavadil 1980: 126)

¹¹ Neutralizácia pozície ‚indikatív‘ :: ‚subjunktív‘, kedy indikatív plní funkciu subjunktívu.

2.4 Zhrnutie teórie B. Zavadila

Bohumil Zavadil interpretuje voľbu slovesného spôsobu teóriou modálnych významov. Vychádza z definície modalít ako bilaterálnej jazykovej kategórie pozostávajúcej z dvoch komponentov; jazykového významu a jazykovej formy. Významová zložka zachytáva päť základných modálnych významov: MV reálny, MV opytovací, MV potenciálny, MV hodnotiaci a MV vôľový; ktoré sa odvíjajú od psychických faktorov rozumu, vôle a citu. Formálna zložka sa realizuje prostredníctvom výrazových prostriedkov, odlišných v závislosti na prostredí, v ktorom sa realizujú. Na rovine výpovedí sa uplatňujú prevažne suprasegmentálne prostriedky a na rovine viet a súvetí morfológické prostriedky zachytené v kategórii slovesného spôsobu. Dodatočne sa na všetkých výstavbových rovinách výpovedí môžu objaviť lexikálne výrazové prostriedky. Modálne významy MVR, MVO podmieňujú voľbu indikatívu, MVP sa spája s indikatívom i subjunktívom a MVH, MVV prevažne so subjunktívom. Výnimočné prípady rozrušenia tejto kongruencie boli popísané v kapitole 2.3.1. Bohumil Zavadil zároveň definuje viacero faktorov ako negácia, otázka, lexikálne výrazy, jazyková norma, ktoré rozvoľňujú základné prepojenie modálnych významov s ich výrazovými prostriedkami čím rôzne upravujú modalitu a môžu tak podmieniť výber odlišného slovesného spôsobu.

3. FUNKCIE INDIKATÍVU A SUBJUNKTÍVU PODĽA F. MATTE BONA

3.1 Vymedzenie novej koncepcie gramatiky kritikou tradičných gramatík

Spôsob, akým je komplexný systém jazyka spracovaný v tradičných gramatikách vyžaduje podľa autorovej mienky objasnenie. Za dôvod považuje jeho neschopnosť zachytiť jazyk vo všetkých jeho aspektoch a slúžiť tak správnej interpretácii jednotlivých komunikačných situácií. Najväčší problém vidí pri štúdiu nerodených hovoriacich, ktorým nie je španielsky jazyk vlastný a nedokážu s ním prirodzene zaobchádzať. Nejasné vysvetlenia v gramatikách im tak spôsobujú časté komplikácie a mechanickým štúdiom pravidiel a definícií dochádza k zbytočným nedorozumeniam. Matte Bon sa vymedzuje voči tradičným gramatikám kritikou rôznych oblastí, ktoré považuje za problematické. Staví sa odmietavo k literárnym príkladom v gramatikách, ku kategorizácii jazykových prostriedkov, striktnému objektívnemu ponímaniu jazyka i splývaniu lingvistickej a mimolingvistickej reality. Vytvára vlastnú koncepciu gramatiky na univerzálnych základoch. Zmienené postupy aplikuje pri objasňovaní každej z oblastí španielskej gramatiky, rovnako i pri vysvetľovaní použitia indikatívu a subjunktívu. Z tohto dôvodu považujeme za nevyhnutné všeobecné princípy, na ktorých si Matte Bon zakladá v krátkosti rozanalyzovať.

Matte Bon vychádza z predpokladu, že väčšina gramatík nemá stabilný základ, vzhľadom na to, že sa rozvíjajú výhradne na formálnej úrovni jazyka (Matte Bon 1992a: VI) a prevažné množstvo príkladov, skrz ktoré definujú jazyk, čerpajú z literatúry. Pritom podotýka, že literatúra je špecifický systém, v ktorom platia osobitné pravidlá podmieňujúce zmeny vo významoch a interpretácii. Literárny jazyk tak pracuje s upravenými a príznakovými použitiami na rozdiel od klasického jazyka, ktorý používame na bežné dorozumievanie. Považuje za nevyhnutné upustiť od tejto tradície, ktorá nie je pre reálny jazyk reprezentatívna. Naopak navrhuje zamerať sa na komunikatívnu španielčinu (Matte Bon 1992a: VI – VII), ktorá ponúka najlepšie možnosti pri analýze mechanizmov jazyka. Správnym výberom jazykového registra sleduje zvýšenie funkčnosti prostriedkov slúžiacich k interpretácii gramatiky.

Matte Bon sa ďalej vymedzuje voči strnulosti tradičných gramatík, ktoré nereagujú na dynamiku jazyka. Kritizuje kategorizáciu jazykových prostriedkov, ktorým sú prisudzované konkrétne funkcie bez ohľadu na široké možnosti uplatnenia, ktoré môžu nadobúdať v rôznych kontextoch (Matte Bon 1992a: VII – VIII). Tento prístup vedie podľa jeho názoru k obmedzovaniu tvorivej schopnosti jazyka a predkladá mu iba vybrané použitia. Tradičné gramatiky z veľkého množstva jazykových vzoriek dedukciou vytvorili zákony, podľa

ktorých sa jazyk riadi, pričom prirodzene existuje množstvo výnimiek, ktoré môžu nastať. Tieto by mali byť následne v rámci stanovených pravidiel a za aplikácie pragmatických prostriedkov objasnené. Cieľom Matte Bona je takémuto postupu sa vyhnúť, pretože ho považuje za príliš obmedzujúci. Snaží sa celý proces zosúladiť a gramatické a pragmatické prostriedky prepojiť v interpretácii rovnako ako sú prepojené v komunikácii. Spochybňuje zaužívané štruktúry a podrobuje ich analýze, aby vtiahol subjunktív do dialógu a odhalil nové zákonitosti jazyka.

Kritickým bodom tradičných gramatík je podľa autora vnímanie jazyka ako presného, objektívneho systému (Matte Bon 1992a: VIII), ktorý je možné vysvetliť aplikáciou niekoľkých definícií. Zameranie sa výhradne na morfosyntaktickú rovinu a opomínanie ďalších faktorov, ktoré na utváraní jazyka a tvorbe významu spolupracujú, vedie k zlyhávaniu dorozumievacej funkcie jazyka. Interpretácia vybraných úryvkov textu v gramatikách sa zvykne realizovať bez ohľadu na komunikačný zámer účastníkov rozhovoru. Matte Bon upozorňuje na fakt, že hovoriaci zohráva v komunikácii centrálnu úlohu. Všetky lingvistické nástroje a mechanizmy mu slúžia ako prostriedky k vyjadreniu subjektívneho postoja. Hovoriaci podvedome každý svoj rečový prejav ovplyvňuje vkladáním subjektívneho stanoviska; nesúhlasom s cudzím názorom, vyjadrením pochybnosti ohľadom rozoberanej reality či naopak nezáujmom voči informácii, ktorú zdieľa...Informáciu o svojom postoji prenáša i v situácii keď prednesie vetu ako fakt, o ktorom nediskutuje (Matte Bon 1992a: 1). Hovoriaci je základným pilierom, od ktorého sa odvíja komunikačná situácia a z toho dôvodu je nevyhnutné mu prikladať dostatočnú pozornosť pri analýze jazyka.

Bežnou črtou tradičných gramatík, ktorú Matte Bon kritizuje vo veľkej časti svojich publikácií (napríklad 1992a, 2001) je prelínanie až zamieňanie lingvistickej a mimolingvistickej reality. Jazyk je prirodzene prepojený s mimolingvistickými udalosťami, keďže práve tieto sú jeho základom a impulzom. Udalosti v bežnom svete podmieňujú jednotlivca k formulácii lingvistických prostriedkov do rečového prejavu. Lingvistický prejav teda priamo nadväzuje na mimolingvistické dianie, avšak nie nevyhnutne sa zmienené oblasti prekrývajú. Naopak, hovoriaci obvykle zahájí komunikáciu so zámerom vyjadrovať svoj názor na okolitú realitu. Formulácii výpovede na základe objektívnych faktov tak dodáva svojou interpretáciou ďalší rozmer obohatený o subjektívne vnemy. Gramatiky podľa Matte Bona zvyknú definovať slovesné formy ich mimolingvistickými charakteristikami, napríklad tvrdia, že subjunktív vyjadruje nereálne deje (Matte Bon 1992a: VIII) a podobne. Matte Bon formuje svoju interpretáciu gramatiky s vymedzením voči zamieňaniu objektívnej reality s lingvistickým spracovaním do rečového prejavu. Komplexný proces komunikácie podľa

jeho názoru nie je možné zachytiť definíciou charakteristík deja, naopak je nevyhnutné obrátiť pozornosť na samotný jazyk, jeho metalingvistickú funkciu, hovoriaceho a jeho komunikačný zámer (Matte Bon 1992a: IX).

Koncepcia gramatiky Matte Bona sa zameriava na skúmanie jazyka ako komplexného systému. Odmieťa sa uspokojiť výhradne s mechanickou aplikáciou definícií na jazykový materiál. Pokúša sa zachytiť jazyk v širšej perspektíve a analýzou jednotlivých komunikačných situácií preniknúť hlbšie do štruktúry a podstaty jazyka. V predchádzajúcej časti textu sme rozoberali autorovo kritické vymedzenie voči tradičným gramatikám, ktoré nám ukázalo, že Matte Bonova teória si stanovuje za cieľ študovať jazyk ako dynamický systém. V tomto zmysle sa autor zameriava na úroveň komunikatívnej španielčiny, ktorá podľa jeho názoru predstavuje najvhodnejšiu oblasť pre štúdium španielskeho jazyka u začiatočníkov a zároveň i pre vysvetľovanie mechanizmov jazyka u pokročilých či rodených hovoriacich. Výberom príkladov z bežných každodenných konverzácií vyhľadáva najbližší možný odraz reálneho stavu jazyka. Zároveň považuje za nevyhnutné vždy dbať na zasadenie príkladov v gramatikách do širšieho kontextu a skúmať tak jazyk ako celok. Autor pokladá hovoriaceho a kontext za ďalšie dôležité faktory pri formulácii gramatiky. U hovoriaceho, ktorý je zdrojom celého rečového prejavu skúma podnety a príčiny, ktoré ho vedú k voľbe konkrétnych lingvistických kombinácií, z takmer neobmedzeného množstva, ktoré sa mu ponúkajú. Týmto prístupom sa pokúša objasniť celú gramatiku bez potreby definovania nadmerného množstva výnimiek. Posledným a najmä ústredným bodom, ktorý sme zmienili pri Matte Bonovej kritike je metajazyk, o ktorom sa vo svojom texte vyjadruje nasledujúcimi slovami:

Značná časť mechanizmov a operátorov, ktoré analyzuje gramatika, neodkazuje priamo na mimolingvistickú realitu ale na samotný jazyk a na etapy a procesy výpovede, inými slovami, na kontrolu, ktorú hovoriaci udržiava v každom momente o tom, čo už bolo povedané a čo sa predpokladá, o komunikačných zámeroch, ktoré vyjadruje a o komplexných operáciách, ktoré uskutočňuje pri formulácii výpovede. (Matte Bon 1992a: IX)¹²

Citovaný úryvok zahŕňa nosné piliere gramatiky podľa Matte Bona. Autor sa odkláňa od úzkeho prepojenia jazyka s mimolingvistickou realitou, diania vo svete, ktoré podmieňuje formuláciu výpovede. Upriamenie sa na zmienené prepojenie podľa jeho názoru častokrát spôsobuje nejasnosti v interpretácii. Autor naopak kladie dôraz na skúmanie jazyka na rovine

¹² „Una parte importante de los mecanismos y de los operadores analizados por la gramática de una lengua no remite directamente al mundo extralingüístico..., sino a la lengua misma, y a las etapas y los procesos de enunciación, es decir a ese control que va manteniendo el hablante en cada momento sobre lo que ya se ha dicho y lo que se presupone, sobre las intenciones comunicativas que va expresando y sobre las operaciones complejas que va efectuando al formular sus enunciados.“

jazyka samotného, analýzu procesov a mechanizmov, ktoré sú pre jazyk nevyhnutné. Rôzne komplexné postupy ako zámer hovoriaceho, jazykový kód, kontext i ďalšie faktory vplyvajú na rečový prejav a sú zachytávané a interpretované pomocou jazyka.¹³ Metalingvistická funkcia jazyka slúži ako definícia na objasnenie jazyka samotného, jeho zákonitostí a pravidiel. Matte Bon v tomto zmysle podrobne skúma jednotlivé etapy a procesy zdelenia aby dokázal určiť presný význam jednotlivých syntaktických kombinácií.

3.2 Funkcie indikatívu

Francisco Matte Bon v prvom zväzku svojho diela *Gramática comunicativa del español* popisuje celý slovesný systém. Ponúka v ňom vlastnú, upravenú verziu slovesných spôsobov s alternatívnymi názvami (Matte Bon 1992a: 3). Definuje päť kategórií, ktoré sa do značnej miery prelínajú s tradičným delením; hovorí o slovesných spôsoboch „no personal“, „virtual“, „informativo“, „no informativo“ a „imperativo“. Pre účely našej práce nie je potrebné analyzovať všetky. Relevantné sú pre nás slovesá spadajúce pod slovesný spôsob „informativo“,¹⁴ ktorý predstavuje indikatív; „no informativo“,¹⁵ ktorý sa zhoduje so subjunktívom; „modo virtual“,¹⁶ ktorý zoskupuje budúci čas a kondicionál kvôli ich podobným vlastnostiam. Je dôležité podotknúť, že sa ďalej v texte budeme zaoberať praktickou analýzou jazykových vzoriek s tematikou voľby subjunktívu a indikatívu podľa troch rôznych autorov; z tohto dôvodu je nevyhnutné zjednotiť potrebnú terminológiu.

Keďže sa slovesné formy „no informativo“ zhodujú so subjunktívom, nebudeme sa ďalej v tomto ohľade zmienanou kategóriou zaoberať. Je však potrebné si definovať „informativo“ a „modo virtual“. Spôsob „informativo“ Matte Bon charakterizuje jednou základnou funkciou, a to poskytovaním nových informácií, ktoré neboli explicitne ani v kontexte spomenuté: „Zo všetkých časov, ktorými hovoriaci v španielčine disponuje, sa indikatív nepochybne ponúka jako najvhodnejší prostriedok pre vyjadrenie nových informácií, ktoré neboli doposiaľ vypovedané ani ich hovoriaci nemôžu predpokladať.“ (Matte Bon 1992a: 8).¹⁷ Tento spôsob zároveň zahŕňa takmer všetky časy tradične prisudzované indikatívu. Zvyšné slovesné formy Matte Bon zaraďuje do samostatnej

¹³ Jakobson, R., ed. Sebeok, T. A. *Linguistics and Poetics in Style in Language*, s.3. Medzi šesť faktorov verbálnej komunikácie sa podľa Jakobsona zaraďuje kontext, zdelenie, hovoriaci (odosielateľ), poslucháč (prijímateľ), komunikačný kanál, (jazykový) kód.

¹⁴ V rámci používaných časov zahŕňa „presente de indicativo“, „pretérito perfecto de indicativo“, „pretérito indefinido de indicativo“, „pretérito imperfecto de indicativo“ a „pluscuamperfecto de indicativo“.

¹⁵ Zahŕňa „presente de subjuntivo“, „pretérito perfecto de subjuntivo“, „imperfecto de subjuntivo“ a „pluscuamperfecto de subjuntivo“.

¹⁶ Zoskupuje „futuro simple“, „futuro compuesto“ a „condicional simple“, „condicional compuesto“.

¹⁷ „De todos los tiempos de que dispone el enunciador en español, el indicativo es, sin lugar a dudas, el que mejor se presta para dar informaciones nuevas, que todavía ni se han hecho explícitas ni los interlocutores pueden suponer...“

kategórie „Modo virtual“. Tento slovesný spôsob informuje, a teda má rovnakú funkciu ako indikatív: „Základnou charakteristikou časov spadajúcich pod tento slovesný spôsob je informovať o obsahoch, ktoré sú virtuálne, či považované ako také hovoriacim.“ (Matte Bon 1992a: 31).¹⁸ Ak teda vezmeme do úvahy funkčné hľadisko, nie je nutné vymedzovať slovesný spôsob „no informativo“ a „modo virtual“ ako samostatné kategórie. Z vyššie zmienených dôvodov sa budeme v našom texte pridržať tradičného delenia na subjunktív a indikatív. Keď teda budeme používať termín indikatív, budeme mať na mysli Matte Bonove kategórie „informativo“ a „modo virtual“.

Funkcie a použitia jednotlivých slovesných foriem by mali byť reprezentatívne pre slovesný spôsob, pod ktorý spadajú. Okrem tradičných funkcií, ktoré sa interpretujú skrz časovú rovinu, poprípade vo vzťahu k nej ako súslednosť časová (RAE 2009a: 23.1b, 1674); existujú i ďalšie použitia, ktoré sa od zmienenej interpretácie odchyľujú. V tomto bode môžeme uviesť rôzne príklady, napríklad použitie „imperfecto de indicativo“ pre zdvorilé vyjadrenie žiadostí, na popis snov či jeho použitie v detských hrách. Taktiež použitie „presente de indicativo“ na minulé udalosti, ktoré si želáme sprítomniť či využitie „futuro de indicativo“ na vyjadrenie pravdepodobnosti v prítomnosti alebo podanie rezolutných rozkazov. Je jednoznačné, že ani minulé, ani prítomné či budúce slovesné formy neslúžia výhradne k zachyteniu časového zasadenia. Okrem časového hľadiska, ktoré je deiktickej povahy, a teda vyžaduje prepojenie s mimolingvistickou realitou, existujú aj ďalšie faktory, ktoré vplývajú na charakter španielskych slovies. Matte Bon kritizuje práve túto nesúrodosť pri objasňovaní gramatiky a veľké množstvo výnimiek, ktoré pri kategorizácii gramatiky vznikajú:

Nechceli sme napísať gramatiku výnimiek, v ktorej by za každým pravidlom nasledovali zoznamy prípadov, v ktorých predstavené pravidlo nefunguje. To čo zvykneme nazývať ‘nepravidelnosťami’ iba poukazuje na našu neschopnosť pochopiť určité javy. (Matte Bon 1992a: VI).¹⁹

Matte Bon sa odkláňa od časovej interpretácie, ktorá podmieňuje prepojenie lingvistiky s mimolingvistickou realitou, pretože nepokladá jej výpovednú hodnotu za relevantnú. Kvôli zjednoteniu interpretácie a jednoduchšiemu chápaniu gramatiky zasadzuje skúmanie indikatívu do metalingvistickej roviny, kedy samotné jazykové mechanizmy objasňujú jeho

¹⁸ „La característica principal de los tiempos de este modo es la de informar sobre cosas virtuales o consideradas como tales por el enunciador.“

¹⁹ „No hemos querido escribir una gramática de las excepciones, en la que a cada regla siguieran listas de casos en los que la regla presentada no funciona; lo que llamamos por costumbre “irregularidades” demuestra nuestra impotencia ante ciertos fenómenos que no logramos entender.“

funkcie. Všetky slovesné formy indikatívu, akékoľvek funkcie zastávajú, sú podľa autora formulované so zámerom predania novej, neznámej informácie.

3.3 Funkcie subjunktívu

Rovnako ako u slovesného spôsobu indikatív, sa Matte Bon pri popise subjunktívu vymedzuje voči interpretácii z pohľadu časovej roviny. Argumentuje dôvodom, že funkcie subjunktívu iba v minimálnom množstve prípadov prenášajú časové konotácie, naopak sa prevažne zameriavajú na jednotlivé fázy a postupy pri formulácii rečového aktu, čím obhajuje svoje základné stanovisko o interpretácii jazyka skrz metalingvistiku (Matte Bon 1992a: 57). Subjunktív pri tom definuje ako nositeľa známej či predpokladanej informácie (la información presupuesta). Tento pojem by mal zahŕňať všetky informácie, ktoré sa nejakou formou dostali do povedomia účastníkov komunikácie. Zmiený proces môže prebiehať viacerými spôsobmi (Matte Bon 2001: 28 – 29); v prvom rade môže ísť o explicitné zmienenie informácie bezprostredne v rozhovore:

10. - ¡Hay que ver cómo llueve!
- Sí es verdad, hace un tiempo horrible.
Al cabo de un rato...
- Yo salgo, me voy a dar un paseo.
- Pero hombre, ¿Cómo vas a salir con esta lluvia?
- No importa, aunque esté lloviendo salgo. (Matte Bon 2001: 8)

Ďalšou možnosťou je zdieľanie spoločných životných udalostí či všeobecne známych informácií, ktoré vytvárajú kontext komunikačnej situácie:

11. - Veinticinco mil. Te puedo dar a cuenta veinticinco.
¿Por todas? Quiero decir, ¿me vas a dar veinticinco mil pesetas por más de cuarenta diapositivas? Con eso no pago ni el papel.
- Te dije que ahorraras gastos. Aunque seas mi hermano esto es una empresa. No puedo hacer excepciones contigo. (Matte Bon 2001: 8)

Častým prípadom je taktiež prosté vytvorenie predstavy na mentálnej úrovni, ktorá predpokladá informáciu iba virtuálne:

12. De veras, lo único que nunca me hubiera imaginado, era que rompiera a llorar de esa forma. (Matte Bon 1992a: 157)

Keď teda hovoriaci formuluje rečový akt na základe známych informácií, koná tak s istým komunikačným zámerom. S výnimkou opakovania rozkazov, či vyjadrovania prianí, ktoré sa na lingvistickej rovine formulujú do jednoduchých viet, hovoriaci zvyčajne mieni preniesť

o známej informácii určité hodnotenie, zaujať k nej isté stanovisko (Matte Bon 2001: 23). V tomto zmysle sa subjunktív používa prevažne v súvetiach, ktoré tento zámer umožňujú.

Použitím subjunktívu teda môže hovoriaci reagovať na rôzne podnety, ktoré sa následne prejavujú na skutočne širokej škále použití. Následne si uvedieme niekoľko príkladov, na ktorých si demonštrujeme spôsob, akým Matte Bon interpretuje použitia subjunktívu. Jednou z možností môže byť subjunktív podmienený rôznymi lexikálnymi výrazmi, ktoré predpokladajú vzťah, ku ktorému sa odkazujú:

13. Me extraña que no llamara, con lo meticuloso que es en todo. (Matte Bon 1992a: 58)
Predpokladaná informácia: que no llamara
Nová informácia: me extraña

V rámci aplikácie subjunktíva v prípadoch negácie Matte Bon naráža na nevyhnutnú prítomnosť známej či predpokladanej informácie, ku ktorej hovoriaci výhradne vyjadruje svoje stanovisko:

14. - Ya verás cuando se entere Félix. Seguro que se enfada.
- No creo que sea capaz. (Matte Bon 1992a: 59)
Predpokladaná informácia: que sea capaz
Nová informácia: no creo

V súvetiach vzťahujúcich sa k budúcnosti objasňuje použitie subjunktívu virtuálnym predpokladom, očakávaním, že sa daná situácia bude v budúcnosti realizovať:

15. - ¿Para cuándo puede estar?
- Pues no sé, pero en cuanto esté, lo llamamos. (Matte Bon 1992a: 63)
Predpokladaná informácia: en cuanto esté

Zmienené príklady reprezentujú jednotný systém interpretácie subjunktívu podľa Matte Bona na základe predpokladaných informácií, ktoré sa nachádzajú v povedomí účastníkov komunikačnej situácie.

3.4 Zhrnutie teórie F. Matte Bona

Francisco Matte Bon objasňuje subjunktív a indikatív unitárnou teóriou, ktorá interpretuje ich použitia na základe charakteru informácií, ktoré poskytujú. Toto delenie rozlišuje dve kategórie, a to nové informácie a známe či predpokladané informácie. Nové informácie sú zdeľované prostredníctvom indikatívu, zatiaľ čo predpokladané informácie pomocou subjunktívu. Svoju teóriu aplikuje na všetky typy viet, či už na prípustkové,

podmienkové súvetia, časové súvetia alebo jednoduché vety a iné. Neodlišuje medzi faktormi ako sú negácia, vyjadrenie pravdepodobnosti, či lexikálne výrazy. Všetky považuje iba za prostriedky, ktoré podmieňujú známu alebo novú informáciu. V situáciách, v ktorých dochádza k voľbe slovesného spôsobu je toto delenie jediným kritériom pri aplikácii vybraného spôsobu.

4. FUNKCIE INDIKATÍVU A SUBJUNKTÍVU PODĽA J. P. RUIZA CAMPILLA

4.1 Od kritiky tradičných gramatík k prirodzenej logike

José P. Ruiz Campillo sa pokúša vo svojej práci nájsť jednotné kritérium pre popis španielskeho jazyka. Vymedzuje sa podobne ako Matte Bon voči postupom tradičných gramatík, ktoré definujú jazyk bez prihliadnutia ku komunikačnej situácii a kontextu, kladú jazyk do priameho vzťahu s mimojazykovou realitou či vyčerpávajúco utvárajú množstvo kategórií, ktorým priradujú fixné významy, čím bezprostredne podmieňujú veľké množstvo výnimiek (Ruiz Campillo 2006: 284). Autor je naopak presvedčený o tom, že španielčina rovnako ako všetky ostatné jazyky disponuje jednotným mechanizmom, ktorý má schopnosť interpretovať akúkoľvek aktivitu v jazykovom systéme. Svoju interpretáciu zakladá na kognitívnej lingvistiky prepájajúcej jazyk s človekom a jeho vnímaním sveta, v jazyku realizovanej najmä prostredníctvom pragmatiky. Definuje vlastnú logiku: prirodzenú, založenú na význame, logiku zdravého úsudku (Ruiz Campillo 2006: 284),²⁰ ku ktorej sa dostáva zameraním pozornosti na komunikačnú situáciu. Presúva sa od analýzy nejednotných interpretácii jazyka k samotnej tvorbe rečového prejavu, v ktorom hľadá základné riadiace princípy.

Autor sa vo svojom diele „El concepto de no-declaración como valor del subjuntivo“ (2006) zameriava na tematiku voľby slovesného spôsobu²¹ v španielčine. Orientuje sa na zmienenú oblasť, vzhľadom na značné komplikácie, ktoré spôsobuje u nerodených hovoriacich, s cieľom objasniť mechanizmy, ktorými sa riadi. Kritizuje tradičné gramatiky, ktoré definujú rôzne kritéria a výrazy podmieňujúce subjunktív a vytvárajú tak nekončiacie zoznamy rozdielnych pravidiel. Subjunktív sa v nich zvykne spájať s non-reálnosťou, hypotézou, predpokladom, neistotou, atď. Ruiz Campillo k týmto použitiam predkladá ako opozíciu sériu jasných príkladov, ktoré sa bežne v konverzácii používajú a tradičnej definícii subjunktívu protirečia. Poukazujú na fakt, že indikatív sa v množstve prípadov používa na vyjadrenie hypotetických, nereálnych dejov:

16. Imagínate que sale el muerto de la tumba

²⁰ „lógica natural“, „lógica del significado“, „lógica del sentido común“

²¹ Slovesný spôsob definuje Ruiz Campillo (2014: 74-75) ako súčasť komplexnej definície slovesného systému. Nadväzuje v nej na priestorové chápanie gramatiky ako ho interpretuje kognitívna lingvistika. Virtuálne vnímanie priestoru zachytávajú štyri formy subjunktívu („presente de subjuntivo“, „pretérito perfecto de subjuntivo“, „imperfecto de subjuntivo“ a „pluscuamperfecto de subjuntivo“), približné vnímanie priestoru futurum a kondicionál („futuro simple“, „futuro compuesto“ a „condicional simple“, „condicional compuesto“), zatiaľ čo isté vnímanie priestoru zahŕňa prezent a préteritum („presente de indicativo“, „pretérito perfecto de indicativo“, „pretérito indefinido de indicativo“, „pretérito imperfecto de indicativo“ a „pluscuamperfecto de indicativo“).

17. Yo que tú, iría...
18. Ahora estará en el bar

zatiaľ čo subjunktív popisuje situácie absolútne reálne:

19. Aunque seas mi hermana, esto no te lo perdono
20. No es porque lo haya hecho yo, pero queda mono ¿no? (Ruiz Campillo 2006: 288)²²

Tradičné zoznamy popisuje ako neefektívne a máätuce z troch základných dôvodov (Ruiz Campillo 2006: 290-292). Za prvé, autor pokladá za nemožné, že by zoznamy gramatických pravidiel dokázali zachytiť všetky kontexty, v ktorých dochádza k voľbe slovesného spôsobu. Za druhé, berie do úvahy fakt, že iba v minimálnom množstve prípadov sa jedná skutočne o povinné použitie subjunktívu, teda o prípady, kedy nemožno, prirodzene, s významovými odchýlkami, uplatniť indikatív. Tým dochádza k vyššie zmienenej scéne (príklady 16-20), kedy sa pre vyjadrenie tradičných významov subjunktívu môžu vo väčšine prípadov použiť rôzne formy indikatívu a naopak. A za tretie, považuje tradičné postupy za neúčinné, pretože neposkytujú pri výučbe dostatočnú efektívnosť a zrozumiteľnosť.

Ako sme už spomínali vyššie, Ruiz Campillo sa pri interpretácii slovesných spôsobov zameriava na komunikačnú situáciu nie v zmysle recipienta, a teda interpretácie jazykového kódu ale v zmysle jeho tvorby hovoriacim. To mu umožňuje odpútať sa od sémantických a syntaktických vzťahov, ktoré prepájajú jednotlivé elementy a zamerať sa na slovesný spôsob v jeho čistej forme. Predpokladá, že ak nájde inherentnú funkciu subjunktívu, ktorá nebude nijak závisieť od okolitého prostredia, bude následne schopný objasniť subjunktív v ľubovoľnom kontexte. Postup, ktorý používa nazýva relatívnou izoláciou („aislamiento relativo“ (Ruiz Campillo 2006: 294)) a jeho cieľom je objaviť inherentný význam subjunktívu bez čiastočných významových nuancií, ktoré nadobúda v syntaktickom spojení s ďalšími vetnými členmi. Definuje tak dva príklady bez kontextu, odlišené výhradne slovesným spôsobom:

21. ...Margarita es tonta... (Ruiz Campillo 2006: 296)
22. ...Margarita sea tonta... (Ruiz Campillo 2006: 296)

Príklad 21 interpretuje ako vyjadrenie jasného názoru, či už vlastného alebo cudzieho (napr. *Creo que Margarita es tonta*). Príklad 22 vysvetľuje ako predmet, ku ktorému hovoriaci zaujíma určité subjektívne stanovisko, formou negácie, otázky, alebo posudzovania daného

²² Nasledujúce príklady 16-20 sme vybrali zo série príkladov, ktoré uvádza Ruiz Campillo vo svojom článku El concepto de no-declaración como valor del subjuntivo.

obsahu (napr. *Me parece increíble que Margarita sea tonta*). Na základe zmienených príkladov formuluje základnú operatívnu hodnotu slovesných spôsobov indikatívu a subjunktívu: „Indikatív je vypovedaním deja, ktorý označuje. Subjunktív nie je vypovedaním deja, ktorý označuje.“ (Ruiz Campillo 2006: 296).²³ Tento jednotný interpretačný mechanizmus, ktorý vytvára, zakladá na vzťahoch závislosti v podradovacích súvetiach. Upozorňuje na dôležitosť odlišenia dvoch konceptov „la matriz“ a „X“, ktoré sa do istej miery zhodujú s hlavnou a vedľajšou vetou, ako si môžeme všimnúť v Tabuľke 4. Riadiace modálne významy obsiahnuté v hlavnej vete, formou slovesa či iného výrazu, nazývané Ruizom Campillom „la matriz“ podmieňujú voľbu slovesného spôsobu vo vedľajšej vete, ktorú autor definuje ako „X“. Inými slovami, základným princípom pri výbere slovesného spôsobu je výpovedná hodnota výpovede („declaración / no-declaración“), ktorú nadobúda argument X („X“) na základe modálneho významu bázy („la matriz“).

	báza „la matriz“ (hlavná veta)	argument X „X“ (vedľajšia veta)	vypovedanie (interpretačný mechanizmus)
indikatív	Creo	que Margarita es tonta	declaración
subjunktív	Me parece increíble	que Margarita sea tonta	no-declaración

Tabuľka 4: Kľúčové pojmy teórie J. P. Ruiza Campilla

4.2 Báza, Argument X, Vypovedanie

Ruiz Campillo definuje vo svojej práci niekoľko kľúčových pojmov, ktoré pokladáme za vhodné preložiť, aby nespôsobovali v texte zbytočnú nesúdržnosť: 1. „la matriz“, 2. „X“, ktoré v niektorých prípadoch definuje ako „argumento subordinado“ inokedy ako „hecho“ či „predicado“ a 3. termín „declaración / no-declaración“:

1. BÁZA ako preklad pre „la matriz“

- Slovník súčasného slovenského jazyka definuje „la matriz“ ako: „**báza** bázy bás ž. (gr.) **1.** myšlienkový základ, z ktorého možno vychádzať, ktorý tvorí predpoklad vzniku al. existencie niečoho.“²⁴

²³ „El indicativo representa una declaración del hecho que marca. El subjuntivo representa una no-declaración del hecho que marca.“

²⁴ SSSJ-AN <http://slovníky.juls.savba.sk/?w=b%C3%A1za&s=exact&c=5a3b&d=sssj&ie=utf-8&oe=utf-8#>

- Diccionario de la lengua española od RAE definuje „la matriz“ ako základnú entitu , ktorá podmieňuje vznik ďalších.²⁵

Obe definície pomenávajú určitý základ, z ktorého sa následne uvtvárajú ďalšie elementy a tak vhodne zachytávajú modálne výrazy, ktoré podmieňujú modalitu vedľajšej vety.

2. ARGUMENT X ako preklad pre „X“

- Slovník súčasného slovenského jazyka definuje „X“ ako: „**argument** -tu pl. N -ty I -tmi m. (lat.) 1. ► dôkaz uvádzaný na potvrdenie pravdivosti nejakého tvrdenia.“²⁶

Pojmy Ruiza Campilla pre X sú rôzne, avšak častokrát v texte sa odkazuje na logiku, z toho dôvodu sa nám javí preklad argument X ako vhodný. Zároveň stanovuje v logickej úvahe „declaración / no-declaración“ ako kritérium pre použitie určitého slovesného spôsobu. Použitý slovesný spôsob v argumente X sa tak skutočne stáva dôkazom, ktorý potvrdzuje pravdivosť tvrdenia, že sa jedná o „declaración / no-declaración“.

3. VYPOVEDANIE ako preklad pre „la declaración“

Ruiz Campillo síce uvádza v texte vysvetlenie termínu „declaración“ ako : „Prejav či vysvetlenie obsahov, ktoré sú pre iných neznáme či pochybné.“ (Ruiz Campillo 2006: 306),²⁷ avšak v slovenčine neexistuje pojem, ktorý by zodpovedal danému významu. Z tohto dôvodu sa následne v našej analýze prekladov pokúsime čo najviac priblížiť významu, ktorý autor zachytáva ako logický mechanizmus podmieňujúci voľbu slovesného spôsobu.

- DRAE prisudzuje pojmu „declarar“ dva významové okruhy; prvý s administratívnymi a právnymi konotáciami,²⁸ ktorý v našom prípade nie je relevantný. Druhý významový okruh sa spája s výrazom „manifestar“ (1. tr. Manifestar, hacer público.),²⁹ ktorý je najbližšie zachytený slovenskými pojmami prejaviť, oznámiť, dať najavo.
- Krátky slovník slovenského jazyka definuje pojem prejaviť ako: „**prejaviť** dok. dať najavo, ukázať, preukázať: p. svoj názor; p. lásku, smútok, p. sústrasť.“³⁰

Definícia pojmu prejaviť sa zameriava prevažne na slovné vyjadrenie určitých obsahov, avšak môže sa jednať aj o fyzické prejavy, napríklad zmienenej lásky – objatie, bozk; či sústrasti – podanie ruky, atď. Z tohto dôvodu sa nám javí účelné pokračovať pri výbere vhodného prekladu ďalej, analýzou synonym slovеса prejaviť.

²⁵ 7. f. Entidad principal, generadora de otras. U. en apos. Iglesia matriz, lengua matriz. DRAE <https://dle.rae.es/?id=OdYpUcZ>

²⁶ SSSJ-AN <http://slovníky.juls.savba.sk/?w=argument&s=exact&c=J6a5&d=sss&ie=utf-8&oe=utf-8#>

²⁷ „Manifestación o explicación de lo que otro u otros dudan o ignoran.“

²⁸ Definície 2 - 4 v DRAE: <https://dle.rae.es/?id=BxiWP4r>

²⁹ Definície 1, 5 – 8 v DRAE: <https://dle.rae.es/?id=BxiWP4r>

³⁰ KSSJ <http://slovníky.juls.savba.sk/?w=prejavi%C5%A5&s=exact&c=J6a5&d=kssj4&ie=utf-8&oe=utf-8#>

- Synonymický slovník slovenčiny k pojmu prejaviti' uvádza viacero synonym, ktoré zachytávajú rôzne významové okruhy. Pre náš účel sa zdá byť najvhodnejší význam: **vyjadriť • vysloviť** (slovne): „vyjadрили, vyslovili radost', spokojnost' nad našim postupom.“³¹

Slovesá typu vyjadriť, vypovedať, ktoré reprezentujú jazykové oznámenie určitých obsahov, už významovo zodpovedajú pojmu „declarar“, ktorý zavádza vo svojej teórii Ruiz Campillo. Do zmienenej skupiny možno zaradiť i sloveso vypovedať.

- KSSJ definuje výraz vypovedať pojmami ako: vysloviť, povedať, vyhlásiť a uskutočniť výpoveď.³² Naviac zmieneny výraz odkazuje na lingvistický termín výpoveď ako „lingv. zákl. komunikatívna jednotka jazykového prejavu.“³³

Prostredníctvom analýzy a dedukcie sme zvolili „vypovedanie“ ako najvhodnejší termín pre pojem „declaración“, ktorý vo svojej teórii formuluje Ruiz Campillo. Argument X, ktorý je označený ako „declaración“ skutočne stanovuje významovo primárnu výpovednú hodnotu podrad'ovacieho súvetia ([*Sé*] **que la ama.** – [*Creo*] **que la ama.** – [*Me imagino*] **que la ama.** (Ruiz Campillo 2006: 299)). Ruiz Campillo hovorí o konštrukciách s indikatívom ako o celku zloženého z bázy, ktorá výlučne zachytáva úroveň vedomostí o výpovedi a argumentu X, ktorý predstavuje zásadné vyjadrenie názoru. Naopak argument X označený ako „no-declaración“ je až sekundárnou výpovednou hodnotou (*No creo* [*que la ame.*] – *Es imposible* [*que la ame.*] – *Espero* [*que la ame.*] (Ruiz Campillo 2006: 299)). Ruiz Campillo v tomto prípade konštrukcie so subjunktívom definuje ako celok pozostávajúci z bázy, ktorá predstavuje výpoveď názoru a argumentu X, ktorý je výlučne obsahom, ku ktorému sa tvrdenie bázy vzťahuje.

4.3 Funkcie indikatívu a subjunktívu

Ruiz Campillo považuje bázu za riadiaci element, ktorý určuje výber slovesného spôsobu v argumente X. Jej formálne vyjadrenie nie je obmedzené, nadobúda rôzne formy od jej reprezentácie jedným slovesom až po komplexné syntaktické konštrukcie. V tomto zmysle je pre autora zásadné dbať pri interpretácii modálneho významu bázy na jej celkový význam a nenechať sa zmiast' jeho časťou. Aj v prípadoch komplikovaných súvetí ako: „*Me parece muy bonito y realmente emocionante que...*“ (Ruiz Campillo 2006: 303), je vždy nutné zachytiť celkový význam bázy a neriadiť sa pri výbere slovesného spôsobu iba určitou lexikálnou jednotkou. V danom príklade lexikálne výrazy *me parece* a *realmente* podmieniajú

³¹ SSS <http://slovníky.juls.savba.sk/?w=prejavi%C5%A5&s=exact&c=H48e&d=sssj&d=sss&ie=utf-8&oe=utf-8#>

³² KSSJ <http://slovníky.juls.savba.sk/?w=vypoveda%C5%A5&s=exact&c=4eb9&d=kssj4&ie=utf-8&oe=utf-8#>

³³ KSSJ <http://slovníky.juls.savba.sk/?w=v%C3%BDpove%C4%8F&s=exact&c=hb20&d=kssj4&ie=utf-8&oe=utf-8#>

indikatív, zatiaľ čo *muy bonito* a *emocionante* sa spájajú so subjunktívom. Celkový význam syntaktického spojenia vyžaduje použitie subjunktívu. Autor upozorňuje na fakt, že výhradne pri odklonení sa od formy a priklonení sa k interpretácii celkového významu syntaktickej jednotky je možné správne pochopiť voľbu slovesného spôsobu: „Znovu opakujem; je evidentné, že je to práve význam bázy v zmysle postoja k podrad'ovaciemu obsahu, ktorý určuje slovesný spôsob.“ (Ruiz Campillo 2006: 310).³⁴ V tomto zmysle sa následne v texte zameriame na interpretáciu jednotlivých významov bázy a argumentu X a vzájomné vzťahy, ktoré medzi nimi vznikajú (viz. Tabuľka 5).

Báza	Logický vzťah	Argument X	Príklad	Slovesný spôsob
Zámerová báza	VÔĽA, SCHVÁLENIE, ZÁMER, ŽIADOSŤ	Virtuálny cieľ	Quiero que...	Subjunktív
Reálna báza	VÝPOVEĎ	Informácia	Es verdad que...	Indikatív
	SPOCHYBNENIE		Es dudoso que...	Subjunktív
Hodnotiacia báza	HODNOTENIE		Es bonito que...	Subjunktív
Špecifikujúca báza	URČUJÚCA	Relatívna informácia	...una cosa que...	Indikatív
	NEURČUJÚCA		...una cosa que...	Subjunktív

Tabuľka 5: Operatívny systém Ruiza Campilla – voľba slovesného spôsobu

Logické vzťahy prenášané zámerovou bázou („matriz intencional“(Ruiz Campillo 2006: 312-315)) sú sprostredkované výrazmi vôle, schválenia, zámeru a žiadosti, v následku čoho sa význam argumentu X prejavuje ako virtuálny cieľ, ktorého realizácia je pre hovoriaceho nejasná. V tomto prípade sa uplatňuje kritérium nevýpovedného obsahu, a teda sa aplikuje subjunktív. Zmienená kategória je zároveň jedinou, na ktorú nemá vplyv kontextové zasadenie a v akomkoľvek prostredí sa argument X realizuje prostredníctvom subjunktívu.

³⁴ „Resulta evidente, de nuevo, que es el significado de la matriz en términos de actitud ante el hecho subordinado el que determina el modo...“

Reálna báza výpovedná („matriz veritativa de declaración”) sprostredkuje vyjadrenia postojov k okolitej mimolingvistickej realite, či už formou zachytenia skutočnosti alebo vyjadrenia názorov. Keď teda prehlasujeme o niečom, že v to veríme (*Creo que...*) alebo o tom vieme (*Yo sé que...*) stanovujeme argument X ako vypovedanie a podmieňujeme použitie indikatívu.

Úlohou reálnej bázy spochybňujúcej („matriz veritativa de cuestionamiento”) je vyjadrenie pravdepodobnosti, pochybnosti, možnosti či priamo negácie. Zmienené koncepty obsiahnuté v hlavnej vete reagujú na informácie, ktoré už boli predom známe. Z tohto dôvodu obsah predstavený v argumente X nie je vypovedaním, a teda sa spája s použitím subjunktívu.

Hodnotiaca báza („matriz valorativa”(Ruiz Campillo 2006: 315-319)³⁵), ako už jej názov napovedá, vyjadruje hodnotenie ohľadom obsahu argumentu X, z čoho vyplýva, že zmienený obsah je známy, a teda ho nemôžeme prezentovať ako vypovedanie. Lexikálne výrazy reprezentujúce hodnotiacu bázu z toho dôvodu motivujú použitie subjunktívu vo vedľajšej vete.

Špecifikujúca báza („matriz especificativa identificativa / no identificativa“(Ruiz Campillo 2006: 319-322)), ktorá je charakteristická pre vzťažné vety, je z časti odlišným prípadom, keďže pozostáva z dvoch skupín, ktoré nie sú odlišené lexikálnymi výrazmi ale chápaním identifikácie antecedentu. Ide tu o špecifikujúcu bázu určujúcu, ktorá má presnú predstavu antecedentu, zatiaľ čo špecifikujúca báza neurčujúca nemá pevne stanovený antecedent. Ruiz Campillo navyše stanovuje dve kritéria; a to člen, ktorý určuje, či je objekt identifikovateľný príjemcom rečového aktu a slovesný spôsob, ktorý určuje, či je objekt identifikovateľný hovoriacim. Určitý člen interpretuje antecedent ako rozpoznateľný pre poslucháča, zatiaľ čo neurčitý člen ako objekt neznámy. Subjunktív použitý v argumente X predstavuje neschopnosť identifikácie antecedentu hovoriacim, zatiaľ čo indikatív popisuje známy antecedent.

Popri základnej schéme, ktorú definuje Ruiz Campillo vo svojej teórii môže v jazyku dochádzať k rôznym odchýlkam. Autor o nich hovorí ako o hrách (Ruiz Campillo 2006: 323), ktoré vznikajú cieleným vychýľovaním noriem a pravidiel s cieľom naplniť odlišný komunikačný zámer. K alternancii indikatívu a subjunktívu však môže dochádzať iba v určitých kontextoch, z ktorých autor vyraduje zámerovú bázu, špecifikujúcu bázu a reálnu výpovednú bázu. Pri použití hodnotiacej bázy s indikatívom hovoriaci považuje za potrebné vypovedať obsah argumentu X (*Lo que me sorprende es que me quiere.* (Ruiz Campillo 2006:

³⁵ Reálna báza výpovedná, reálna báza spochybňujúca a hodnotiaca báza sú v práci Ruiza Campilla analyzované spoločne v kategórii kontextu 2, ktorý zahŕňa rôzne postoje k argumentu X realizovaného formou informácie.

322)). V rámci reálnej bázy spochybňujúcej dochádza k alternancii slovesného spôsobu vzhľadom na mieru výpovednej sily obsahu, či v rovnakom prípade pri vyjadrení negácie sa používa indikatív v prípade, keď má hovoriaci zámer odmietnuť výpoveď iného účastníka komunikácie ako celok, nie iba predstavu o deji (*Es falso que están escondidos*. (Ruiz Campillo 2006: 323)) atď. V každom prípade sa však jedná o logickú interpretáciu argumentu X a jeho hodnoty ako vypovedanej či nevypovedanej.

4.4 Zhrnutie teórie J. P. Ruiza Campilla

José Plácido Ruiz Campillo zakladá voľbu slovesného spôsobu na výpovednom či nevýpovednom obsahu argumentu X, ktorý je úzko spojený s obsahom bázy. Pre didaktické účely definuje autor päť typov báz: zámerovú bázu, reálnu bázu výpovednú, reálnu bázu spochybňujúcu, hodnotiacu bázu a špecifikujúcu bázu, ktorá môže nadobúdať určujúci či neurčujúci charakter. Na základe modálneho významu, ktorý prenášajú, vytvárajú rôzne logické vyt'ahy s argumentom X a následne v súlade s vypovedaním či nevypovedaním obsahu vedľajšej vety aplikujú indikatív či subjunktív. Obsah, ktorý má výpovednú hodnotu sa spája s indikatívom, zatiaľ čo obsah, ktorý nie je vypovedaním, so subjunktívom. Ruiz Campillo svoju jednotnú teóriu kladie ako základnú schému. Chápanie jazyka však podľa jeho názoru vyžaduje aktivitu a vedomú úvahu nad významovými nuanciami na strane hovoriaceho.

5. UPLATNENIE TEÓRIÍ ZAVADILA, MATTE BONA A RUIZA CAMPILLA

Praktická časť našej práce sa zakladá na vymedzení konštrukcií, ktoré nám slúžia ako základná schéma k výbere príkladov k analýze. Celý tento proces, ako sme už spomínali vyššie v texte, je založený na tradičných interpretáciách tematiky slovesného spôsobu v dielach RAE (2009), Ridrueja (2000), Sastre Ruano (1997), Borrega – Asencia – Prieta (1992) a Porta Dapeny (1991). Zmienené diela sa zameriavajú prevažne na oblasť podrad'ovacích súvetí, ktoré rozčleňujú podľa typu vedľajšej vety na substantívne, adjektívne a adverbálne a ktoré sa následne delia na ďalšie podkategórie podľa funkcie substantíva (funkcia podmetu, predmetu...) či typu adverbia (čas, miesto, spôsob, príčina...). Postup, ktorý uplatňujeme pri výbere konštrukcií, rešpektuje tradičné delenie typu súvetí podľa vedľajšej vety. Jadro našej jazykovej vzorky vytvárame výberom príkladov zachytávajúcich čo najväčšie rozpätie použitia subjunktívu, čím sledujeme overenie efektivity teórií Matte Bona, Ruiza Campilla a Zavadila a univerzálnosti ich uplatnenia v praxi. V ďalšom kroku praktickej časti aplikujeme teoretické pojednania autorov, analyzované v predchádzajúcich kapitolách, na vybrané jazykové vzorky a pokúšame sa uplatniť kritériá každého z autorov pri interpretácii použitia konkrétneho slovesného spôsobu.

5.1 Výber jazykovej vzorky k analýze

Prirodzene, nie je možné reálne v texte zachytiť všetky použitia subjunktívu, keďže syntaktické kombinácie, v ktorých sa môže realizovať sú prakticky neobmedzené. Napriek tejto komplikácii sa však pokúsime o zachytenie čo najširšej škály použitia subjunktívu v španielčine. Na začiatok považujeme za vhodné vyradiť z našich konštrukcií tie použitia subjunktívu, ktoré vo svojej funkcii zastupujú iné slovesné spôsoby. Jedná sa o slovesá „querer“, „poder“, „deber“ vo forme imperfekta subjunktívu, ktoré slúžia ako náhrada slovesných foriem podmienovacieho spôsobu (Pr. *¿Pudiera sentarme aquí? – ¿Quisiera pedirte un favor.*) a taktiež o použitie paradigmy HABLARA v publicistickom štýle, kde nahrádza použitie niektorého z minulých časov (Pr. *El presidente no era la misma persona que nosotros votáramos en 1982* (Borrego – Asencio – Prieto 1992, 18)). Ďalšou skupinou, ktorú do našej analýzy nezahrnieme sú ustálené použitia subjunktívu (Pr. *Cueste lo que cueste. – ¡Maldito seas! – ¡Dios te proteja!*) a zaužívané vyjadrenia vôle v jednoduchých vetách začínajúcich spojkou „que“ (Pr. *¡Que aproveche! – ¡Que te mejores! – ¡Que duermas bien!*). Za záver ešte musíme vyradiť formy subjunktívu slúžiace imperatívu (Pr. *¡Traiga su tarjeta de indentidad! – ¡No hablemos de eso!*). Vyradené výrazy nie sú pre účely našej práce dôležité, a preto sa im ďalej v texte nebudeme venovať.

V oblasti výberu konštrukcií k analýze sme sa zamerali prevažne na podrad'ovacie súvetia, ktoré predstavujú kvôli svojej komplexnosti najobtiažnejšiu oblasť aplikácie slovesného spôsobu pre nerodených hovoriacich. Zároveň sme však zahrnuli do našich príkladov i niekoľko konštrukcií s jednoduchými vetami, ktoré pokladáme za zaujímavé najmä kvôli alternancii slovesného spôsobu, ku ktorej v nich môže dochádzať. Do našej schémy sme tak zaradili niekoľko príkladov jednoduchých viet a každý zo základných typov podrad'ovacích súvetí – podmetové / predmetové, príslovkové aj prívlastkové, z ktorých sme vybrali viacero podtypov za účelom vytvorenia reprezentatívnej vzorky:

- I. Hlavné vety s adverbiálnymi výrazmi neistoty, pochybnosti (*quizá, tal vez...*)
- II. Vedľajšie vety podmetové a predmetové s výrazom vyjadrujúcim:
 - Vôľu
 - Hodnotenie
 - Potenciálnosť
- III. Vedľajšie vety prívlastkové vzťazné
- IV. Vedľajšie vety príslovkové časové
- V. Vedľajšie vety príslovkové podmienkové
- VI. Vedľajšie vety príslovkové prípustkové
- VII. Vedľajšie vety príslovkové účelové

Následne v texte sa zameriame na jednotlivé body klasifikácie a v krátkosti si ich priblížime z pohľadu tradičných gramatík, ktoré majú na uplatnenie slovesných spôsobov v jednotlivých typoch vedľajších viet rámcovo zhodné prístupy. Pokladáme toto vymedzenie za nevyhnutné pre následné porovnanie s nami skúmanými teóriami Zavadila, Matte Bona a Ruiza Campilla.

Hlavné vety s adverbiálnymi výrazmi neistoty, pochybnosti, možnosti (*quizá, tal vez, probablemente...*) umožňujú aplikáciu indikatívu aj subjunktívu v závislosti na pozícii, ktorú zaujímajú vzhľadom na sloveso. V prípadoch, kedy sa nachádzajú za slovesom, spájajú sa s indikatívom, naopak v prípadoch, kedy sa nachádzajú v pozícii pred slovesom povoľujú alternanciu indikatívu a subjunktívu. Táto opozícia je naviazaná na stupeň istoty alebo pochybnosti, ktorý vyjadruje obsah výpovedi: Borrego – Asencio – Prieto (1992: 179-180), Porto Dapena (1991: 59-61), Sastre Ruano (1997: 48-49).

Voľba slovesného spôsobu v kontexte podrad'ovacích súvetí s vedľajšou vetou podmetovou či predmetovou je podľa RAE podmienená takzvanými uvádzačmi („inductores del modo“ (2009a: 25.1c, 1866)), ktoré môžu byť vyjadrené formou slovesa, adjektíva, substantíva a podobne. Kritérium pri výbere slovesného spôsobu zakladá v súlade s ďalšími autormi na miere súhlasu hovoriaceho s pravdivosťou tvrdenia, ktorá sa realizuje indikatívom ako hodnota tvrdenia („asertivo“) a subjunktívom ako hodnota ne-tvrdenia („no asertivo“).

Okrem uvádzačov zmienuje ďalšie faktory, ktoré vstupujú do daného procesu, a to napríklad otázku, negáciu či rôzne typy prísloviak. V tomto zmysle autori vyjadrenia vôle jednotne spájajú so subjunktívom: RAE (2009a: 25.3k-n, 1879-1880), Sastre Ruano (1997: 63-64, 67-68, 99-100), Borrego – Asencio – Prieto (1992: 33-34, 85-86), Porto Dapena (1991: 109-110, 112, 114...), Ridruejo (2000: 3237-3239). Výrazy zachytávajúce hodnotenie sa spájajú vo väčšine prípadov so subjunktívom, v niektorých prípadoch však povoľujú použitie indikatívu. Táto opozícia sa v tradičných gramatikách interpretuje cez vyššie zmienenú schému tvrdenia a ne-tvrdenia: RAE (2009a: 25.3q-u,w-x, 1881-1886), Sastre Ruano (1997: 64-77, 100, 111-113), Borrego – Asencio – Prieto (1992: 33-34, 104-106), Ridruejo (2000: 3229-3233), Porto Dapena (1991: 104-109, 113-114, 116-119...). Potenciálnosť sa zachytáva prostredníctvom vyjadrenia neistoty, pochybnosti, či negácie reálnosti. V tradičných gramatikách im autori prisudzujú rôzne názvy, napríklad o nich hovoria ako o tvorcach svetov („creadores de universos“ (Ridruejo 2000: 3228)) či ako o oslabenom tvrdení („afirmación atenuada“ (Borrego – Asencio – Prieto 1992: 83)). V tradičných dielach tieto prípady kvôli svojmu nejasnému charakteru tvrdenia povoľujú alternanciu slovesného spôsobu: RAE (2009a: 25.3v, 1884), Sastre Ruano (1997: 61, 79-91, 98-99), Borrego – Asencio – Prieto (1992: 83-94), Ridruejo (2000: 3227-3228), Porto Dapena (1991: 113-115, 119-124, 127-128, 135-137...).

Podrad'ovacie súvetia vzťahné sa delia na dva typy, vysvetľujúce („explicativas“) a špecifikujúce („especificativas“), podobne ako u adjektív. Vysvetľujúce vzťahné vety dopĺňajú význam antecedentu, pridávajú mu ďalšie charakteristiky, z čoho vyplýva, že význam antecedentu je známy. V tomto zmysle sa v danom type vzťahných viet aplikuje indikatív, ak do konštrukcie nevstúpia iné prvky, ktoré by podmienili použitie subjunktívu. Naopak vzťahné vety špecifikujúce obmedzujú, upresňujú význam antecedentu, z čoho vyplýva možnosť použitia indikatívu aj subjunktívu. Tradičné gramatiky definujú tento typ viet prevažne skrz sémantickú opozíciu známeho a neznámeho antecedenta: RAE (2009a: 25.10a, 1922), Porto Dapena (1991: 156-180), Sastre Ruano (1997: 115-142), Borrego – Asencio – Prieto (1992: 123-124), kedy neznámy antecedent je prepojený so subjunktívom a známy antecedent s indikatívom.

Klasickou schémou podrad'ovacích súvetí s vedľajšou vetou príslovkovou časovou je delenie na minulé a prítomné deje, ktoré sa spájajú s indikatívom a budúce deje, ktoré sa spájajú so subjunktívom. Podrad'ovacia spojka *antes de que* pripúšťa výhradne použitie subjunktívu. Tradičné gramatiky - Porto Dapena (1991: 181-196), Sastre Ruano (1997: 147-170), Borrego – Asencio – Prieto (1992: 54-56, 137-145) - tento typ súvetí definujú jednotne.

Existujú tri základné typy podrad'ovacích súvetí s vedľajšou vetou príslovkovou podmienkovou – reálna, možná a nereálna. Vedľajšia veta vyjadruje podmienku uvedenú spojku, najčastejšie spojku *si*, ktorá priamo vplýva na realizáciu hlavnej vety. Prvá podmienka je zachytená indikatívom prítomnosti a predstavuje reálny dej hlavnej vety (*si* + PRES INDIC + V1 futurum, prítomnosť, rozkaz, kondicionál – Pr. *Si tengo tiempo vendré*). Druhá podmienka je zachytená subjunktívom imperfekta a predstavuje hypotetický dej hlavnej vety (*si* + IMP SUBJ + V1 najčastejšie kondicionál jednoduchý, ale aj imperatív, zložený kondicionál či indikatív imperfekta – Pr. *Si tuviera tiempo vendría*). Tretia podmienka je zachytená subjunktívom pluskuamperfekta a predstavuje nereálny dej bez možnosti realizácie obsahu hlavnej vety (*si* + PQM SUBJ + V1 najčastejšie kondicionál zložený, ale je možný aj jednoduchý kondicionál – Pr. *Si hubiera tenido tiempo habría venido*). V prípade ďalších podmienkových spojok sa stanovena schéma zachováva s výnimkou prvej podmienky, kedy sa podmienka vždy vyjadruje subjunktívom prítomnosti. Rovnako ako u časových viet sa u podmienkových viet vysvetlenia tradičných autorov zhodujú: Porto Dapena (1991: 221-231), Sastre Ruano (1997: 191-209), Borrego – Asencio – Prieto (1992: 60-69, 158-165).

Podrad'ovacie súvetia s vedľajšou vetou príslovkovou prístupkovou uvádzajú obmedzenie, ktoré bráni realizácii deja hlavnej vety, no napriek tejto prekážke sa dej realizuje. Prístupkové súvetia, ktoré sú najčastejšie uvedené spojku *aunque* sa do určitej miery podobajú podmienkovým vetám. Použitie indikatívu tradičnej gramatiky spájajú s dejom, ktorý je hovoriacemu známy, avšak adresátovi neznámy a teda predstavuje novú informáciu pre poslucháča (Pr. *Aunque estoy enfermo, salgo*). Subjunktív sa uplatňuje v rôznych prípadoch, keď je informácia hovoriacemu známa a predpokladá, že adresátovi taktiež (Pr. *Aunque esté enferma, saldré*); zároveň v prípadoch, keď sa miera istoty hovoriaceho ohľadom realizácie deja znižuje (Pr. *Aunque me diera vergüenza, lo haría por tí*); a taktiež v prípadoch, keď hovoriaci vie, že realizácia deja je nemožná (Pr. *Aunque me despertara temprano, no saldría a correr contigo*): Porto Dapena (1991: 232-237), Sastre Ruano (1997: 209-219), Borrego – Asencio – Prieto (1992: 69-72, 166-173).

Podrad'ovacie súvetia s vedľajšou vetou príslovkovou účelovou lokalizujú dej nevyhnutne do budúcnosti čím nadobúdajú hypotetický charakter, ktorý necháva otvorenú možnosť realizácie a výsledok deja stanovuje iba ako domnelý. V tom zmysle tradičnej gramatiky spájajú účelové vety výhradne so subjunktívom: Porto Dapena (1991: 209-213), Sastre Ruano (1997: 182-191), Borrego – Asencio – Prieto (1992: 49-54).

Zo stručnej analýzy našej klasifikácie je zjavné, že kritéria pre aplikáciu subjunktívu sú z pohľadu tradičných autorov skutočne rôznorodé. Odvíjajú sa síce od základnej schémy tvrdenia, ne-tvrdenia, avšak nadobúdajú rozličné formy. Funkcie, ktoré subjunktív zastáva, sa pohybujú od vyjadrenia istoty / neistoty v jednoduchých vetách s adverbiami pochybnosti cez známy / neznámy charakter antecedentu vo vzťahných vetách až po zachytávanie významov následnosti v časových súvetiach. Navyše sa v jednotlivých interpretáciách objavuje množstvo podkategórií, ktoré základnú schému aplikácie slovesného spôsobu narušujú. V protiklade k tradičným gramatikám stoja teórie Matte Bona, Ruiza Campilla a Zavadila, ktoré predstavujú základ našej práce. Následne v texte sa teda pokúsime o vlastnú interpretáciu príkladov z tradičných gramatík v zmysle teórií nami vybraných autorov.

5.2 Aplikácia predstavených teórií na jazykový materiál

5.2.1 Hlavné vety s adverbiami výrazmi neistoty, pochybnosti (*quizá, tal vez...*)

Bohumil Zavadil zaraďuje adverbiá vyjadrujúce neistotu či pochybnosť do oblasti výrazových prostriedkov modálneho významu potenciálneho. Použitím tejto kategórie prísloviak na úrovni vetnej výpovede hovoriaci predstavuje zámer vyjadriť istotu alebo neistotu o realizácii deja, čím podmieňuje aplikáciu zodpovedajúceho slovesného spôsobu. V prípade vyjadrenia istoty aplikuje indikatív, v prípade neistoty subjunktív.

Matte Bon hovorí vo svojej práci o lexikálnych výrazoch, ktoré predpokladajú vzťah, ku ktorému sa odkazujú. V tomto zmysle je možné objasniť tie z použitia adverbií neistoty, ktoré sa viažu na použitie subjunktívu. Ich prítomnosť vo vete reaguje na určitú známu, predpokladanú informáciu a tak vyžaduje subjunktív. Naopak spojenie s indikatívom je v určitej miere paradoxné, keďže naraz uvádza novú informáciu a zároveň aj svoj postoj ku nej, čo narúša autorovu základnú schému. Je ju možné obhájiť spôsobom, že sa pri vyjadrení týchto konštrukcií zameriava na novú informáciu, ku ktorej pripája určitý odtieň osobného hodnotenia.

V rámci teórie Ruiza Campilla je možné príslovky vyjadrujúce neistotu zaraďovať do kategórie reálnej bázy spochybňujúcej, ktorá v sebe zahŕňa sémantické pole pravdepodobnosti, možnosti, pochybnosti a povoľuje použitie slovesných spôsobov indikatívu aj subjunktívu. V prípade subjunktívu sa nejedná o vypovedanie, tvrdenie o realizácii deja, keďže hovoriaci reaguje na už predom známu informáciu. Naopak v prípade indikatívu sa jedná o takzvanú hru kedy hovoriaci upravuje výpoveď v rámci svojho komunikačného zámeru. V tomto prípade hovoriaci zosilňuje intenzitu vypovedania, či v prípade negácie sa

zameriava na dej ako celok, nie iba predstavu o deji. Tak priamo zdieľa svoje tvrdenie a aplikuje indikatív.

Quizá nos estuvieran esperando ahora mismo, pero seguro se han marchado.
(Borrego – Asencio – Prieto 1992: 180)

Interpretácia podľa Zavadila: Príslovka *quizá* zachytáva neistotu o realizácii deja, čím sa viaže na MV potenciálny. Miera neistoty, ktorú hovoriaci vyjadruje je veľmi vysoká vzhľadom na fakt, že používa subjuktív (*Quizá nos estuvieran esperando ahora mismo*) a navyše po vyjadrení svojej pochybnosti predstavuje svoj názor, ku ktorému sa prikláňa (*pero seguro se han marchado*).

Interpretácia podľa Matte Bona: V tomto kontexte sa dvaja kamaráti, ktorí práve prileteli zmeškaným lietadlom rozprávajú o známych, ktorí ich mali prísť vyzdvihnúť na letisko. Dúfajú, že ich stále čakajú, avšak sú skôr naklonení myšlienke, že už odišli. Informáciu o tom, že ich mali známi prísť vyzdvihnúť na letisko zdieľajú obaja priatelia, preto sa jedná o známu informáciu a pri jej posudzovaní sa aplikuje subjuktív (*Quizá nos estuvieran esperando ahora mismo*).

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Priatelia, ktorí prileteli spolu na letisko zdieľajú vedomosť o tom, že ich mali prísť vyzdvihnúť známi a preto, keď jeden z nich začne konverzáciu, nepotrebuje priateľovi opakovať všetky okolnosti situácie, v ktorej sa nachádzajú. Jednoducho iba komentuje svoj postoj neistoty k informácii, ktorá je pre oboch známa a teda nevýpovedná (*Quizá nos estuvieran esperando ahora mismo*).

Probablemente se casarán / casen el mes que viene.
(Porto Dapena 1991: 60)

Interpretácia podľa Zavadila: Varianta *Probablemente se casarán el mes que viene* zahŕňa podľa Zavadila iba malú mieru neistoty na strane hovoriaceho. Dalo by sa povedať, že je takmer presvedčený o tom, že sa jeho priatelia vezmú budúci mesiac; z toho dôvodu aplikuje indikatív. Na druhej strane verzia *Probablemente se casen el mes que viene* vyjadruje neistotu na strane hovoriaceho, kedy hovoriaci vie o tom, že jeho priatelia plánujú svadbu avšak nie je si istý kedy.

Interpretácia podľa Matte Bona: Prvá varianta sa v zmysle teórie Matte Bona nedá jednoznačne objasniť, keďže sa v nej dostáva do konfliktu lexikálny výraz *probablemente*,

ktorý by mal regovať na určitú známu informáciu, avšak výpoveď, ktorá sa prezentuje, sa predstavuje ako nová a poslucháčovi neznáma. Objasniť túto situáciu by bolo možné prípadom, kedy sa brat so sestrou rozprávajú o svojich priateľoch z detstva Anežke a Peťovi, ktorých sestra dlho nevidela a premýšľala ako sa asi majú. Brat, ktorý s nimi udržiava kontakt sestre odpovie: *Probablemente se casarán el mes que viene*. Informácia sa tak predstavuje ako nová pre poslucháča a zároveň je vyjarená určitá miera neistoty o jej realizácii. Na druhej strane výpoveď *Probablemente se casen el mes que viene* plne zodpovedá schéme Matte Bona, kde subjunktív vyjadruje informáciu, ktorá je známa účastníkom rozhovoru a iba komentujú svoj postoj ku nej.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Výpoveď *Probablemente se casarán el mes que viene* predstavuje podľa Ruiza Campilla hru, ktorá upravuje prepojenie medzi adverbium neistoty a obsahom, ktorého výpovedná hodnota sa zintenzívňuje, napríklad v tom zmysle, že hovoriaci cíti potrebu informovať o situácii, že sa budú jeho priatelia brať. A tak je možné použiť indikatív napriek vyjadreniu neistoty. Druhý príklad je klasickým nevýpovedným obsahom, ktorý vyžaduje subjunktív.

Posiblemente no era mi casa , tal vez estábamos allí sólo de paso , acaso fuera la casa de mis abuelos.

(InterCorp, Roberto Bolaño – Los detectives salvajes)

Interpretácia podľa Zavadila: Jednotlivé výrazy *posiblemente*, *tal vez* a *acaso* vyjadrujú rôznu mieru istoty či neistoty s ohľadom na realizovaný dej. Keď teda analyzujeme tento príklad zdá sa, že je zasadený do roviny nevedomia hovoriaceho, keďže nespoznáva svoj dom a ani nevie, či v ňom skutočne bol, a teda sa môže jednať o sen. Hovoraci zmieňuje dom, ktorý, zdá sa, nebol jeho, a cez ktorý snád iba prechádzali. Tento obsah predstavuje ako viacmenej isté tvrdenie, a tak používa pre vyjadrenie indikatív. Zatiaľ čo pri výpovedi, že dom patril jeho starým rodičom, už nevyjadruje istotu, naopak stanovuje tento obsah iba ako predpoklad o možnej realizácii obsahu, a tak aplikuje subjunktív.

Interpretácia podľa Matte Bona: Vysvetlenie Matte Bona sa znovu dostáva do problematickej oblasti, keď hovoriaci vyjadruje svoj postoj neistoty a zároveň i zdieľa novú informáciu. (*Acaso fuera la casa de mis abuelos.*)

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: *Posiblemente no era mi casa , tal vez estábamos allí sólo de paso* sú zostavené ako vypovedanie, ktorého cieľom je vyjadriť určitú informáciu, zatiaľ čo *acaso fuera la casa de mis abuelos* už tvrdenie nepredstavuje, iba k zmienenému nevýpovednému obsahu predstavuje svoj pohľad neistoty. V tomto prípade však interpretácia

Ruiza Campilla nedokáže správne zachytiť konkrétne významové nuancie. Prečo by totiž niekto, ktor popisuje svoj sen, ktorý sa mu sníval túto noc stanovoval jednu časť svojho príbehu ako vypovedanie a druhú ako nevypovedanie?

5.2.2 Vedľajšie vety podmetové a predmetové s výrazom vôle

Zavadil definuje modálny význam vôľový, ktorý zahŕňa vo svojom výrazovom poli všetky prostriedky, ktoré zachytávajú rôzne odtiene vyjadrenia vôle v zmysle príkazu, zákazu, povolenia, priania, želania atď. Realizujú sa prostredníctvom slovesa, podstatného mena alebo formou iného výrazového prostriedku. Spájajú sa so subjunktívom.

Matte Bon v tomto type podmetových / predmetových viet kladie primárny dôraz na vyjadrenie vôle, ktoré sa realizuje v hlavnej vete a predstavuje novú informáciu. Vyjadrenie vôle smeruje k obsahu vedľajšej vety, ktorá predstavuje informáciu známou.

Ruiz Campillo vytvára kategóriu zámerová báza, ktorá sa riadi logickými vzťahmi zámeru, žiadosti, vôle či schválenia, a ktoré podmieňujú chápanie argumentu X ako virtuálneho cieľa. Realizácia obsahov, na ktoré sa vyjadrenia vôle vzťahuje sa tak javí pre hovoriaceho nejasná a z toho dôvodu vyjadrená subjunktívom.

Es necesario que revises tus opiniones.
(Ridruejo 2000: 3237)

Interpretácia podľa Zavadila: *Es necesario* predstavuje MVV a preto podmieňuje subjunktív vo vedľajšej vete.

Interpretácia podľa Matte Bona: *Es necesario* predstavuje novú informáciu vyjadrujúcu vôľu, zatiaľ čo *que revises tus opiniones* predstavuje známou informáciu, ktorá sa mohla viazať na predchádzajúci kontext, kedy konferencia, ktorú viedol manažér firmy nedopadla podľa očakávaní a následne ho riaditeľ upozornil, že by sa mal zamyslieť nad svojimi názormi. Známa informácia sa tak vyjadruje subjunktívom.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: *Es necesario* predstavuje zámerovú bázu a preto vyžaduje subjunktív v argumente X. Zároveň *que revises tus opiniones* nie je vypovedaním, iba obsahom, ku ktorému sa vzťahuje vyjadrenie vôle.

Mis padres insistieron en que pasara las vacaciones con ellos en Sucre y que llevara conmigo a la abuela.

(InterCorp, Gabriel García Márquez – Vivir para contarla)

Interpretácia podľa Zavadila: *Insistieron en* spadá pod vyjadrenie MVV a teda sa spája so subjunktívom.

Interpretácia podľa Matte Bona: *Mis padres insistieron en* predstavuje novú informáciu, *que pasara las vacaciones con ellos en Sucre y que llevara conmigo a la abuela* je známou informáciou, v ktorej sa uplatňuje použitie subjunktívu. Príklad môže odkazovať na situáciu, kedy sa María sťažuje svojej kamarátke, ktorá vie, že María chodila každé leto na prázdniny so svojimi rodičmi a starou mamou na dovolenku. Sťažuje sa, teda vyjadruje novú informáciu o tom, že jej rodičia trvali na tom, aby išla s nimi aj keď už mala iné plány.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Výraz *insistieron en* spadá pod zámerovú bázu, ktorá sa spája s použitím subjunktívu.

5.2.3 Vedľajšie vety podmetové a predmetové s výrazom hodnotenia

Zavadil výrazy hodnotenia zastrešuje kategóriou modálneho významu hodnotiaceho, ktorého charakter sa viaže prevažne so subjunktívom avšak v skutočnosti povoľuje alternanciu slovesného spôsobu v závislosti na komunikačnom zámere hovoriaceho. V prípadoch, kedy hovoriaceho zaujíma okrem hodnotenia aj vyjadrenie či zdôraznenie určitej informácie, použije indikatív.

Matte Bon, rovnako ako v predchádzajúcej kategórii interpretuje vyjadrenia hodnotenia ako novú informáciu, zatiaľ čo obsah, ku ktorému sa hodnotenie vzťahuje ako informáciu známu, na ktorú iba reaguje určitým osobným stanoviskom.

Ruiz Campillo skupinu podmetových a predmetových súvetí s výrazom hodnotenia ztotožňuje s hodnotiacou bázou. Hodnotiaca báza vzťahuje hodnotenie k argumentu X, ktorý je predstavený ako známy a nemožno ho považovať za vypovedanie, v tomto zmysle sa aplikuje subjunktív. V tejto báze však môže dochádzať ku hrám, ktoré prepájajú výrazy hodnotenia so slovesným spôsobom indikatív v prípadoch, kedy hovoriaci považuje za potrebné vypovedať obsah.

Es de gran importancia que resuelvan el incidente.
(Ridruejo 2000: 3230)

Interpretácia podľa Zavadila: Slovné spojenie *ser de gran importancia* je podľa teórie Zavadila vyjadrením MV hodnotiaceho, ktorý sa spája so subunktívom.

Interpretácia podľa Matte Bona: Výraz *es de gran importancia* predstavuje novú informáciu, ktorú hovoriaci zdieľa v komunikačnej situácii. Vytvára tak reakciu na základný obsah vedľajšej vety *que resuelvan el incidente*, ktorý je známou informáciou. Príkladom v praxi môže byť situácia, kedy v škole všetkým žiakom ukradli na telesnej prezuvky a ich rodičia sa prišli riaditeľovi sťažovať, aby situáciu vyriešil.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Substantívny výraz *gran importancia* je hodnotiacou bázou, ktorá sa viaže so subjunktívom.

Y me encantó que se me ocurriera , porque lo considero un tema no sólo actual sino también bastante original...

(InterCorp, Pedro Almodóvar – Patty Diphusa y otros textos)

Interpretácia podľa Zavadila: Riadiace sloveso hlavnej vety *me encantó* vyjadruje hodnotenie obsahu vedľajšej vety a teda sa zaraďuje do MVH a spája sa so subjunktívom.

Interpretácia podľa Matte Bona: Spisovateľka, ktorá v rozhovore hovorí o svojej novej knihe zdieľa s reportérkou svoje nadšenie o všeobecne známom fakte, ktorým je téma knihy, ktorú všetci čítali, keďže je najpredávanejšou knihou posledných rokov. V tomto zmysle je vyjadrenie postoja k obsahu *Y me encantó* novou informáciou, zatiaľ čo *que se me ocurriera [el tema]* je známou, zdieľanou informáciou medzi širokou verejnosťou.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Sloveso *me encantó* môžeme zaradiť do hodnotiacej bázy, ktorá sa spája so subjunktívom.

5.2.4 Vedľajšie vety podmetové a predmetové s výrazom potenciálnosti

Zavadil definuje výrazy potenciálnosti modálnym významom potenciálnym, ktorý zachytáva sémantickú oblasť neistoty, pochybnosti, pravdepodobnosti, predpokladu atď. Zmiený modálny význam je najnejednoznačnejším modálnym významom, ktorý sa môže spájať rovnako so subjunktívom, tak aj s indikatívom. V spojení s indikatívom naznačuje istotu o realizácii deja, so subjunktívom neistotu.

Matte Bon podobne ako v ostatných skupinách spájajúcich sa s podmetovými a predmetovými súvetiami, i v prípade zachytávania potenciálnosti aplikuje rovnakú schému novej a známej informácie zasadenej do kontextu. Osobné stanovisko, ktoré zaujíma hovoriaci a vyjadruje prostredníctvom pochybnosti definuje ako novú informáciu, zatiaľ čo obsah, ku ktorému sa vyjadrenie vzťahuje považuje za známu informáciu.

Ruiz Campillo vyjadrenia pochybnosti definuje reálnou bázou spochybňujúcou, ktorú spája so subjunktívom, keďže sa jedná o reakciu na známu informáciu. V prípade keď v jazyku dochádza k takzvaným hrám je možné aplikovať indikatív, s dôsledkom zvýšenia platnosti výpovednej sily informácie.

*Quiero que **supongas** por un momento que ha / haya encontrado entradas.*
(Ridruejo 2000: 3228)

Interpretácia podľa Zavadila: Tento príklad je o niečo komplikovanejší ako ostatné pred ním; sloveso *suponer* sa vyjadruje v subjunktíve vzhľadom na vzťah závislosti, ktorý ho spája s predchádzajúcim slovesom vyjadrujúcim vôľu. Celá lexikálna jednotka dokopy *Quiero que supongas* sémanticky zodpovedá slovesu *suponer* v imperatíve (¡Supón!). Zavadil zaraďuje sloveso *suponer* do MV potenciálneho, ktorý v použití so subjunktívom nevníma uskutočnenie obsahu vedľajšej vety ako reálnu možnosť, iba ako hypotézu. V tejto verzii hovoriaci považuje nájdenie vstupeniek za vysoko nepravdepodobné až nemožné. V prípade použitia indikatívu sa realizácia deja vedľajšej vety stáva možnou, keďže hovoriaci vkladá väčšiu istotu do výpovede tohto obsahu.

Interpretácia podľa Matte Bona: V rámci aplikácie teórie Matte Bona na tento príklad sa dostávame do zložitej situácie. Jedná sa o zložené súvetie, ktoré obsahuje až tri slovesá a navyše v prípade posledného z nich môže dochádzať k alternancii. *Quiero* reprezentuje novú informáciu, ktorá vyjadruje vôľu vzťahujúcu sa k obsahu vedľajšej vety *que supongas por un momento* a podmieňuje jej obsah ako virtuálnu informáciu realizovanú na mentálnej úrovni, a teda v tomto zmysle známu. Na poslednú zmienenu vetu zároveň nadväzuje ďalšie podrad'ovacie súvetie, ktoré umožňuje uplatnenie subjunktívu aj indikatívu. V prípade subjunktívu, predstavujúceho známu informáciu sa môže jednať o situáciu, kedy Jozef znovu stratil veľmi drahé lístky na koncert. Keď ich po prvej strate našiel, bol s ním jeho brat Juraj. Teraz sa matka rozpráva s Jurajom a snaží sa prísť na to, kam Jozef lístky schoval a kde by ich mohli nájsť a tak povie: *Quiero que supongas por un momento que haya encontrado entradas*. V tomto prípade sa hľadajú kontexty pre vysvetlenie použitia slovesného spôsobu

iba veľmi ťažko a navyše vyznievajú do istej miery sílene. V prípade použitia indikatívu by malo byť možné hovoriť o situácii, kedy sa skupina neznámych spoznáva prostredníctvom vymyslených nereálnych situácií, ktoré sú tým pádom predstavené ako nové, vytvorené z hlavy, bez akýchkoľvek spojení s realitou či okolnosťami. Do týchto sa projektujú a pokúšajú sa na ne odpovedať: *Quiero que supongas por un momento que *ha[s] encontrado entradas [para el Mundial de fútbol]. ¿Qué harías?* Napriek tomu, že situácia je definovaná teóriou Matte Bona ako nová, neznáma, nie je v nej možné uplatniť indikatív. Naopak je nevyhnutné aplikovať subjunktív, keďže reprezentuje nereálnu situáciu. Týmto spôsobom sa dostávame do ďalšej zo situácií, kedy nie je možné správne aplikovať teóriu Matte Bona.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Podobne ako Zavadil interpretuje i Ruiz Campillo celkový význam bázy ako spojenie viacerých lexikálnych jednotiek, ktoré v tomto prípade odkazujú na reálnu bázu spochybňujúcu. V spojení s indikatívom predstavujú realizáciu deja ako uskutočnenú, vzhľadom na zvýšenie výpovednej sily obsahu, zatiaľ čo v použití so subjunktívom ide o nevýpovedný obsah, u ktorého nie je špecifikovaná istota jeho realizácie, a teda nie je isté, či sa dej vôbec realizoval alebo realizuje. Jedná sa, podobne ako u Matte Bona, iba o reakciu na obsah vedľajšej vety.

No está claro que Juan ha / haya tenido la culpa.
(Porto Dapena 1991: 119)

Interpretácia podľa Zavadila: MVP môže byť zachytený taktiež reálnymi výrazmi v negácii, ktoré sa správajú ako klasické výrazy potenciálnosti. Výraz *no está claro* tak v spojení s indikatívom vyjadruje istotu, v spojení so subjunktívom neistotu z čoho sa odvíja významový rozdiel medzi variantami. V prípade príkladu *No está claro que Juan ha tenido la culpa* hovoriaci tvrdí, že Juan je vinný ale nie je to jasné, dokázané, zatiaľ čo v druhom prípade *No está claro que Juan haya tenido culpa* je hovoriaci skôr priklonený Juanovej nevine.

Interpretácia podľa Matte Bona: Podľa teórie Matte Bona *No está claro* predstavuje lexikálny výraz, ktorý predpokladá vzťah, ku ktorému sa odkazuje. Následne použitie subjunktívu zodpovedá základnej schéme, kedy *No está claro* je novou informáciou a *que Juan haya tenido la culpa* predstavuje známu informáciu. V tomto zmysle hovoriaci nevyhnutne reaguje na určitú situáciu, výpoveď, v ktorej bol Juan označený ako vinný, zastávajúc jeho nevinu. Použitie indikatívu ako novej informácie v spojení s lexikálnym výrazom, ktorý predpokladá určitý vzťah si do značnej miery odporujú, čo je navyše upevnené

negáciou, ktorá rovnako v teórii Matte Bona odkazuje k známej informácii. Vyjadrenie potenciálnosti v spojení s indikatívom tak nie je možné teóriou Matte Bona vhodne objasniť.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: *No está claro* predstavuje reálnu bázu spochybňujúcu, ktorá pripúšťa voľbu subjunktívu rovnako ako indikatívu. V prípade subjunktívu sa nejedná o vypovedanie a teda hovoriaci iba komentuje, že situácia ohľadom viny či nevinu Juana nie je jasná. V prípade indikatívu dochádza k takzvanej hre, kedy sa zvyšuje výpovedná hodnota obsahu, a teda hovoriaci sa prikláňa k názoru, že Juan je vinný avšak táto situácia nie je oficiálne objasnená.

*No, lo más liberador del arte es que le hace a uno **dudar de que exista**.*
(InterCorp, Miguel de Unamuno – Niebla)

Interpretácia podľa Zavadila: Sloveso *dudar* jednoznačne zachytáva MVP a neistotu o realizácii obsahu vedľajšej vety, teda neistotu o existencii.

Interpretácia podľa Matte Bona: Existencia človeka predstavuje reálny, všeobecne známy fakt, zatiaľ čo jej spochybnenie výrazom *le hace a uno **dudar de*** predstavuje novú informáciu.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Reálna báza spochybňujúca vyjadruje prostredníctvom slovesa *dudar* názor na obsah argumentu X, ktorý tým pádom nepredstavuje vypovedanie.

*Uno no se da ni cuenta cómo se pasa el tiempo. Y **parece que uno lo hubiera perdido completamente**.*
(CORPES XXI, Sergio Marras – Sauna)

Interpretácia podľa Zavadila: MVP je v tomto prípade zachytený slovesom *parecer*, ktoré vyjadruje nerealizovateľný dej, ktorý nejaví nijakú istotu uskutočnenia.

Interpretácia podľa Matte Bona: Novú informáciu predstavuje sloveso *parece*, zatiaľ čo známou informáciou by mala byť výpoveď *que uno lo hubiera perdido completamente*. Jej charakter ako známej informácie je podmienený predchádzajúcim kontextom, v ktorom sa hovorí o rýchлом plynutí času. Bez kontextu, ktorý sémanticky dopĺňa význam situácie by teória Matte Bona bola v tomto prípade neaplikovateľná.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Podľa teórie Ruiza Campilla spadá sloveso *parecer* pod reálnu bázu spochybňujúcu, ktorá odkazuje na obsah argumentu X ako nevýpovedného obsahu, ku ktorému sa vzťahuje pocit zdania.

5.2.5 Vedľajšie vety prívlastkové vzťazné

V prípade vzťazných viet stanovuje Zavadil ako primárny interpretačný prostriedok jazykové normy. Zavadilova teória modálnych významov sa dostáva do tohto prostredia ako sekundárny produkt, prostredníctvom kontextových dôsledkov vyplývajúcich z významu antecedentu. Keď teda význam antecedentu reprezentuje modálne významy reálne spája sa s indikatívom, keď antecedent zachytáva modálne významy non-reálne viaže sa so subjunktívom.

Matte Bon v prípadoch vzťazných viet nekladie svoju interpretáciu do súvislosti s určitosťou či neurčitosťou antecedentu, naopak ho pri svojej interpretácii vôbec neberie do úvahy, čo môže spôsobovať určité ťažkosti. Rovnako ako pri interpretácii iných oblastí sa pridrižiava jednotnej teórie, ktorú definuje, a v ktorej spája indikatív s novou informáciou a subjunktív so známou informáciou.

Kategóriu vzťazných viet má Ruiz Campillo vo svojej teórii dostatočne prepracovanú. V zmysle vzťazných viet hovorí o špecifikujúcej báze určujúcej a neurčujúcej, ktoré sa definujú s ohľadom na charakteristiky antecedentu. Špecifikujúca báza určujúca sa spája s indikatívom, ktorý zachytáva presnú predstavu antecedentu. Špecifikujúca báza neurčujúca nemá pevne stanovený antecedent a spája sa so subjunktívom. Navyše definuje, že identifikácia antecedentu musí prebiehať obojstranne; ako zo strany hovoriaceho, tak zo strany poslucháča. V tomto zmysle sa člen antecedentu spája s interpretáciou príjemcu: určitý člen – známy antecedent pre príjemcu, neurčitý člen – neznámy antecedent pre príjemcu. Slovesný spôsob charakterizuje vnímanie antecedentu hovoriacim: indikatív – hovoriaci identifikuje antecedent, subjunktív – hovoriaci nedokáže identifikovať antecedent.

Se les dará un premio a los que demuestran / demuestren más habilidad.
(Porto Dapena 1991: 171)

Interpretácia podľa Zavadila: V rámci vzťazných viet Zavadil spája indikatív s modálnymi významami reálnymi a subjunktív s modálnymi významami non-reálnymi, ktoré prenáša antecedent. V prípade indikatívu teda hovoriaci vie kto konkrétne je najschopnejším, zatiaľ čo v prípade subjunktívu to nevie definovať.

Interpretácia podľa Matte Bona: Teória Matte Bona sa zdá byť v priamom rozpore s významom vzťazných viet. Použitím indikatívu teória Matte Bona predstavuje absolútne novú informáciu: *demuestran más habilidad*. Keď je v tomto zmysle preukázanie najlepších

schopností prepojené s osobami, ku ktorým sa vzťahuje, mali by tieto automaticky reprezentovať novú informáciu. A tým pádom by sa mal antecedent charakterizovať ako neznámy či nešpecifikovaný. V protiklade k teórii Matte Bona je skutočný význam vedľajšej vety stanovený určitosťou antecedentu. Antecedent teda predstavuje konkrétne osoby, ktoré preukazujú najlepšie schopnosti: *los que demuestran más habilidad*. Verzia vety so subjunktívom zas predpokladá podľa teórie Matte Bona známu informáciu: *demuestren más habilidad*, pričom v tomto prípade dochádza opäť ku opozícii medzi základným významom vety a interpretáciou Matte Bona. V tomto prípade informácii, ktorá je neurčitá, neznáma prisudzuje Matte Bon charakter známej informácie.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Ruiz Campillo popisuje vzťažné vety ako špecifikujúcu bázu. Určitý člen by mal antecedent identifikovať ako známy pre príjemcu, čo sa však v tomto prípade nedá realizovať. Použitie indikatívu spája so schopnosťou hovoriaceho určiť antecedent, a v tomto zmysle hovoriaci vie, kto odcenenie dostane. Naopak pri použití subjunktívu nie je hovoriaci schopný definovať antecedent, a tak nevie komu je odcenenie určené.

*Es el padre **quien** suele enseñar al niño los primeros pasos del juego.*
(InterCorp, Arturo Pérez-Reverte – La tabla de Flandes)

Interpretácia podľa Zavadila: Platnosť antecedentu v zmysle jeho určitosti či reálnosti sa zachytáva ako modálny význam reálny indikatívom.

Interpretácia podľa Matte Bona: V zmysle predchádzajúceho zhodnotenia teórie Matte Bona v tejto oblasti musíme usúdiť, že teória je v rámci vzťažných viet nepoužiteľná.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Výber slovesného spôsobu sa podľa teórie Ruiza Campilla riadi v súlade s interpretáciou antecedentu hovoriacim. Použitie indikatívu predstavuje antecedent ako určitý, rozpoznateľný pre hovoriaceho. Teória toto použitie zastrešuje pojmom špecifikujúcej bázy určujúcej. Na druhej strane Ruiz Campillo definuje ďalšie kritérium pre uspokojivé a úplné definovanie vzťažných viet, ktoré nemá vplyv na použitý slovesný spôsob, avšak charakterizuje antecedent s ohľadom na poslucháča. V tomto prípade sa antecedent z pohľadu poslucháča interpretuje ako rozpoznateľný, známy, vzhľadom na jeho spojenie s určitým členom. Ako si môžeme všimnúť, v tomto príklade antecedent plní funkciu plnovýznamového slovného druhu v slovesno-mennom prísudku (*función del atributo de un predicado nominal*) v porovnaní s predchádzajúcim príkladom, kde sa antecedent realizuje na syntaktickej rovine formou nepriameho predmetu a kde sa kritérium člena od Ruiza Campilla nedá uplatniť. Je teda zjavné, že sa pravidlo člena

uplatňuje iba v určitých prípadoch, ktoré môžu mať súvislosť so syntaktickou funkciou antecedentu.

*Pero quiero decirles por qué sólo alcanzará la plenitud de la salud
quien haya comprendido su auténtico significado.*
(CORPES XXI, Begoña Ameztoy – Escuela de mujeres)

Interpretácia podľa Zavadila: Zavadil podobne ako ostatné príklady v tejto sekcii odkazuje na jazykovú normu, ktorá sa s modálnymi významami prepája na rovine vyjadrenia non-reálnosti a vyjadrením obsahu pomocou subjunktívu. Tento príklad hovorí, že pevnému zdraviu sa môžu tešiť iba tí, ktorí mu skutočne porozumejú. Pri tom nie je jasné, kto mu porozumie a či vôbec niekto taký bude.

Interpretácia podľa Matte Bona: Teória nie je použiteľná.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: V tomto prípade sa taktiež nedá uplatniť kritérium člena, ktorý identifikuje antecedent z pohľadu príjemcu pretože antecedent nie je v tomto prípade vyjadrený, a teda sa nespája s nijakým členom. Aj v prípade kedy by sme zámeno *quien* nahradili za *el que* by sa nedalo kritérium člena uplatniť správne, pretože nie je antecedent pre príjemcu bližšie určený. Čo sa týka použitia subjunktívu, zachytáva neurčitost' antecedentu z pohľadu hovoriaceho.

5.2.6 Vedľajšie vety príslovkové časové

Zavadil odkazuje časové súvetia k jazykovej norme, ktorá podľa jeho názoru predstavuje ich základnú definíciu. Jeho teória modálnych významov sa prepája s časovou tematikou na rovine budúcich dejov, ktoré nutne prezentujú hypotetické deje s nejasnou realizáciou a zachytávajú tak MV potenciálny. MVP by mal umožňovať alternanciu slovesného spôsobu, avšak v zmysle vyjadrenia následnosti v časových vetách sa spája výhradne so subjunktívom, zatiaľ čo prítomné a minulé deje, ktoré bližšie nerozoberá, by sa mali spájať s MV reálnym a indikatívom.

Teória Matte Bona definuje budúce deje virtuálnou predstavou či predpokladom realizácie deja, ktoré v tomto zmysle predstavujú známu informáciu a realizujú sa subjunktívom. Problematické sú v tomto zmysle časové vety týkajúce sa minulosti, kde sa ponúka predpoklad, že sa budú týkať známej informácie, avšak môžu vyjadrovať tak známu ako aj neznámu informáciu, pričom na ich vyjadrenie sa používa výhradne indikatív. Rovnako

aj prítomné deje prekazujú určité komplikácie. Môžu zachytávať nové i známe informácie avšak sú v každom prípade vyjadrené indikatívom.

Ruiz Campillo sa vo svojej teórii k adverbialným súvetiam explicitne nevyjadruje. V tomto zmysle považujeme za najvhodnejšiu možnosť zvoliť jeho všeobecnú schému vypovedaného a nevypovedaného obsahu, ktorú sa pokúsime aplikovať na jednotlivé príklady.

Luego que amaneció, el cielo se puso rojo como una brasa.
(Porto Dapena 1991: 191)

Interpretácia podľa Zavadila: Potom ako sa rozbrieždilo, sa nebo začervenalo ako žeravé uhlie. Spojka *luego que* charakterizuje dej slovesa *amanecer* ako predčasný, zachytávajúci v tomto prípade minulosť a teda vyjadrený indikatívom.

Interpretácia podľa Matte Bona: Uvedené súvetie by malo zachytávať novú informáciu, keďže je vyjadrená indikatívom. To je možné v prípade, kedy Ivan popisuje svojej priateľke romantický východ slnka, ktorý včera nevidela, pretože dlho spala. Na druhej strane je však perfektne možné interpretovať tento dej ako známu informáciu bez zmeny slovesného spôsobu, čo dokazuje, že v prípade časových viet sa teória Matte Bona nedá naplno uplatniť.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Sloveso *amanecer* by malo byť v tomto zmysle vypovedaným obsahom, v ktorom je zámerom hovoriaceho explicitne vypovedať situáciu, kedy svitalo a začervenala sa obloha.

Ya verás que en cuanto salga el sol y sienta el calorcito, se levantará muy aprisa y se irá en seguida para su casa.
(InterCorp, Juan Rulfo – Llano en llamas. Pedro Páramo)

Interpretácia podľa Zavadila: Použitie subjunktívu v príklade špecifikuje dej ako následný a teda hypotetický, vyjadrujúci MVP. Následná alternancia slovesného spôsobu, ktorú MVP umožňuje nie je v prípade časových viet možná. Vyjadrenie následnosti sa vždy spája výhradne so subjunktívom, čo vytvára nekonzistenciu v interpretácii Zavadila.

Interpretácia podľa Matte Bona: Interpretácia Matte Bona sa nedá v tomto prípade aplikovať. Zachytávala by totiž východ slnka a prvé lúče tepla ako známu informáciu, pričom tento dej nemá na rovine interpretácie s novou či známou informáciou nič spoločné; interpretuje sa s ohľadom na jeho časovú orientáciu.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Z pohľadu Ruiza Campilla sa toto súvetie rozčleňuje na dve časti. Účelom vyjadrenia *en cuanto salga el sol y sienta el calorcito* je výhradne zasadenie vypovedania do určitej časovej roviny, pričom hovoriaci nemieni špecifikovať východ slnka a teplo, ktoré so sebou prináša. Toto vyjadrenie iba vytvára prostredie, kontext, do ktorého je samotné vypovedanie *se levantará muy aprisa y se irá en seguida para su casa* zasadené.

Él me amaba hasta que llegaste tú.
(CORPES XXI, Hugo Alfredo Hinojosa – Diversiones)

Interpretácia podľa Zavadila: Spojka *hasta que* stanovuje v tomto prípade časový limit, ktorý ohraničuje minulý dej. Z toho dôvodu sa používa na jeho vyjadrenie indikatív.

Interpretácia podľa Matte Bona: Tento príklad je možné vysvetliť teóriou novej a známej informácie, i keď nezachytáva zmysel súvetia v celom jeho rozsahu. Podľa teórie Matte Bona celé súvetie predstavuje novú informáciu, ktorú môže bývalá priateľka vykričať do očí novej priateľke svojho bývalého keď ju prvýkrát uvidí.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Obe časti súvetia predstavujú vypovedanie. Zámerom hovoriaceho je teda explicitne vyjadriť celý obsah a teda o ňom informovať poslucháča.

5.2.7 Vedľajšie vety príslovkové podmienkové

Zavadil vo svojej teórii týkajúcej sa voľby slovesného spôsobu neanalyzuje podmienkové vety, vyjadruje sa k nim iba okrajovo. Definuje ich ako formalizovaný normatívny jav. Podľa charakteru viet majú vedľajšie vety podmienkové najbližší vzťah k modálnemu významu potenciálnemu, ktorý umožňuje alternanciu slovesného spôsobu.

Matte Bon aplikuje i v prípade podmienkových viet jednotnú teóriu novej a známej informácie.

Ruiz Campillo sa taktiež podmienkovým vetám konkrétne nevenuje. Keď však vezmeme do úvahy, že jeho teória je predstavená ako jednotná, tak by jeho delenie na vypovedanie a nevypovedanie malo byť možné uplatniť i v prípade podmienkových viet.

Si hubiera nacido en México hablaría un español un poco distinto.
(Borrego – Asencio – Prieto 1992: 160)

Interpretácia podľa Zavadila: Formalizovaný jav, ktorý zachytáva nerealizovateľný dej orientovaný do minulosti sa vyjadruje subjunktívom pluskuamperfekta.

Interpretácia podľa Matte Bona: Matte Bon vo svojej teórii definuje použitie subjunktívu ako známu informáciu, v tomto prípade však narodenie v Mexiku predstavuje nereálnu udalosť, ktorá sa nikdy neuskutočnila a teda jej prezentácia ako známej informácie sa môže javiť do určitej miery paradoxná. Obhájiť toto použitie z pohľadu Matte Bona možno situáciou, kedy sa slovak a španiel rozprávajú o rôznych variantách španielčiny. Slovak je obzvlášť fascinovaný Mexikom a jeho bohatou kultúrou a je presvedčený o tom, že španiel pochádza z Mexika. Na túto mylnú predstavu mu môže španiel odpovedať: *Si hubiera nacido en México hablaría un español un poco distinto*. Nereálna situácia, ktorá je vyjadrená subjunktívom je v tomto prípade v zmysle teórie Matte Bona prezentovaná ako známa informácia.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: V prípade podmienkovej vety sa jedná o nevypovedaný obsah, ktorý slúži iba ako hypotetický rámec zasadenia hlavnej vety, ktorá predstavuje vypovedanie.

Dijo que si iba su ex novio ella no iría.
(Sastre Ruano 1997: 194)

Interpretácia podľa Zavadila: Formalizovaný jav, ktorý sa po uplatnení súslednosti časovej vyjadruje indikatívom imperfekta ako reálna podmienka.

Interpretácia podľa Matte Bona: Indikatív vyjadruje podľa Matte Bona novú informáciu, ktorá je zároveň stanovená ako podmienka k realizácii určitého deja. Tento príklad môže použiť Klaudia ako odpoveď na pozvanie na narodeninovú oslavu.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Použitie indikatívu v podmienke stanovuje jej obsah ako vypovedanie. Môžeme zároveň povedať, že podmienka stanovuje určitý kontext, v rámci ktorého dochádza alebo nedochádza k realizácii hlavnej vety. Na druhej strane však v rámci teórie Ruiza Campilla takéto kontextové okolnosti predstavujú prevažne nevypovedný obsah (z predchádzajúcich príkladov tieto kontextové okolnosti vyjadrené subjunktívom predstavuje napríklad vedľajšia veta súvetia: *Ya verás que en cuanto salga el sol y sienta el calorcito, se levantará muy aprisa y se irá en seguida para su casa*).

Si se pegó un tiro era, evidentemente, poco feliz.
(InterCorp, Juan Carlos Onetti – Para una tumba sin nombre)

Interpretácia podľa Zavadila: Formalizovaný jav, ktorý vyjadruje minulú reálnu podmienku použitím indikatívu.

Interpretácia podľa Matte Bona: Minulá podmienka je v tomto prípade vyjadrená indikatívom, ktorý Matte Bon charakterizuje ako novú informáciu. Keď však hovoriaci používa obsah tejto vedľajšej vety a stanovuje ho ako podmienku k realizácii iného deja, musí tento obsah nevyhnutne poznať. Ak by sa teória Matte Bona správne uplatňovala v tomto prípade, mala by podmienka predstavovať známu informáciu a realizovať sa subjunktívom.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Podobne ako v predchádzajúcom príklade, podmienka vyjadruje určité kontextové okolnosti realizácie deja hlavnej vety. Napriek tomu sa pre jej vyjadrenie používa indikatív, ktorý je vypovedaním. Obhájiť sa dá použitie indikatívu v tomto príklade zámerom hovoriaceho zdôrazniť výpovednú hodnotu obsahu.

Si pudieras cambiar algo en este mundo ¿qué cambiarías?
(CORPES XXI, Elmundo.es. Encuentro digital con Chayanne)

Interpretácia podľa Zavadila: Formalizovaný jav, ktorý zachytáva hypotetický dej v súčasnosti sa vyjadruje subjunktívom imperfekta.

Interpretácia podľa Matte Bona: Hypotetický, nereálny dej, ktorý je stanovený iba ako predpoklad, teória Matte Bona definuje ako známu informáciu, kvôli jeho vyjadreniu subjunktívom. V tomto prípade môžeme jasne vidieť, že nie všetky kontexty, v ktorých sa subjunktív realizuje možno objasniť teóriou novej a známej informácie.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Podmienka je stanovená ako kontext k realizácii obsahu hlavnej vety a teda je považovaná za nevýpovedný obsah a realizovaná subjunktívom.

5.2.8 Vedľajšie vety príslovkové prípustkové

Ani jeden z autorov sa vo svojej teórii priamo nevenuje prípustkovým vetám. Následne v rámci jazykovej vzorky sa z toho dôvodu pokúsime o aplikáciu Matte Bonovej teórie novej a známej informácie, teórie Ruiza Campilla o výpovednom a nevýpovednom obsahu a Zavadilovej teórie modálnych významov na jazykový materiál. V zmysle teórie Zavadila prípustkovým vetám najbližšie zodovedá modálny význam potenciálny.

Aunque estoy enfermo, sigo trabajando.
(Borrego – Asencio – Prieto 1992: 166)

Aunque esté enferma, iré contigo al cine.
(Borrego – Asencio – Prieto 1992: 167)

Interpretácia podľa Zavadila: V rámci MVP spojenie prípusťkovej spojky s indikatívom zodpovedá istote o realizácii deja: *Aj keď som chorý, stále pracujem*. Naopak spojenie so subjunktívom predstavuje dej ako neistý: *Aj keby som bola chorá, pôjdem s tebou do kina*.

Interpretácia podľa Matte Bona: Použitie indikatívu definuje informáciu ako novú, a keď teda hovoriaci povie, že je chorý informuje o tom poslucháča. Pri použití subjunktívu sa predpokladá, že príjemca pozná okolnosť, že je hovoriaci chorý.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Rozdiel medzi aplikáciou indikatívu a subjunktívu v zmysle teórie Ruiza Campilla sa zakladá na tom, či hovoriaci považuje za nutné vypovedať obsah prípusťky. Keď teda chce svojmu nadriadenému zdôrazniť, že pracuje aj napriek tomu, že je chorý, vyjadri sa indikatívom. Naopak keď Monika sľubuje svojej spolubývajúcej, ktorá jej už tri dni nosí do postele teplé čaje, že s ňou pôjde do kina, nepotrebuje vypovedať informáciu o svojej chorobe.

Aunque ahora está nevando mucho, tengo que ir a trabajar.
(Sastre Ruano 1997: 210)

Pepe, está nevando muchísimo.
- *Pues esté nevando tengo que ir a trabajar.*
(Sastre Ruano 1997: 211)

Interpretácia podľa Zavadila: MVP hovorí v prípade použitia indikatívu o istote realizácie deja. V tomto prípade si je teda hovoriaci istý, že sneží, no napriek tomu musí ísť do práce. Naopak v prípade použitia subjunktívu sa táto istota nevyjadruje. Ako si môžeme všimnúť v druhom príklade, informáciu o snežení obdržal Pepe iba od svojho priateľa a nemusí jej úplne veriť, alebo môže jej informatívnu hodnotu zľahčovať a tak aplikovať subjunktív.

Interpretácia podľa Matte Bona: V tomto prípade teória Matte Bona výstižne definuje význam výpovedí. Keď hovorí Pepe o snežení prvýkrát, a teda predstavuje novú informáciu, používa indikatív. Keď však Pepeho jeho priateľ José upozorní na sneženie a Pepe už o ňom hovorí v zmysle známej informácie, použije subjunktív.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Ruiz Campillo v podobnom zmysle ako Matte Bon používa indikatív pre vypovedanie informácie a subjunktív pre nevypovedanie informácie, ktorú stanovuje iba ako kontext, či okolnosti hlavnej vety.

Mentir, por otra parte, estaba descartado. Aunque quisiese, y definitivamente ella no quería, estaba aquel penoso asunto del enrojecimiento de su nariz.
(InterCorp, Natalia Sanmartín Fenollera – El despertar de la señorita Prim)

Interpretácia podľa Zavadila: Použitie subjunktívu v zmysle MVP predstavuje neistý dej. Táto interpretácia je obhájená vsuvkou, ktorá jasne neguje realizáciu deja vyjadreného subjunktívom.

Interpretácia podľa Matte Bona: Vysvetlenie subjunktívu v tomto príklade prostredníctvom známej informácie je v zmysle teórie Matte Bona obhájené virtuálnou predstavou deja. K problému sa dostávame, keď zmiený mentálny obraz, ktorý sa interpretuje ako známa informácia sa jednoznačne odkazuje iba k hovoriacemu, zatiaľ čo pre príjemcu ostáva informácia stále ako nová.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Ruiz Campillo interpretuje subjunktív ako nevýpovedný obsah, ktorý zasadzujú skutočné vypovedanie do kontextu. Hlavná informácia ako začervenanie nosu by sa jej teda prihodilo v prípade, ak by sa pokúsila klamať.

Aunque le pidió explicaciones, el médico nunca respondió por lo ocurrido.
(CORPES XXI, Bárbara Riedemann – Víctimas del bisturí)

Interpretácia podľa Zavadila: Indikatív vyjadruje dej s istou realizáciou. V tomto prípade teda pacient viackrát žiadal lekára o vysvetlenie, ktoré nikdy neobdržal.

Interpretácia podľa Matte Bona: Dej vyjadrený indikatívom predstavuje novú informáciu. Môžeme hovoriť napríklad o situácii, kedy sa dvaja známi rozprávajú o nepríjemných skúsenostiach s lekármi a Peter sa chce so svojim priateľom podeliť o príbeh o lekárovi, ktorý nikdy neodpovedal.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: Použitie indikatívu stanovuje vypovedanie, a teda obsah, ktorý je nevyhnutné explicitne stanoviť, popísať.

5.2.9 Vedľajšie vety príslovkové účelové

Podobne ako v prípade ostatných adverbialných súvetí, aj v prípade účelových viet autori neposkytujú vo svojich teóriách bližšie vysvetlenia. Modálnym významom, ktorý najvhodnejšie zodpovedá významu vedľajších viet účelových je modálny význam vôľový, ktorý najrepresentatívnejšie zachytáva zámer, cieľ, želanie.

*Nos dirigimos a ustedes **con el fin de que** nos presten la ayuda necesaria.*
(Porto Dapena 1991: 209)

Interpretácia podľa Zavadila: Zámer, ktorý vyjadruje spojka *con el fin de que* zodpovedá MVV a tým pádom sa vyjadruje subjunktívom.

Interpretácia podľa Matte Bona: Subjunktív má vyjadrovať známu informáciu, v tomto prípade by malo byť teda známym faktom poskytnutie pomoci. Je možné stanoviť situáciu, kedy prídu okradnutí turisti na políciu, od ktorej očakávajú pomoc. Je však nutné podotknúť, že poskytnutie pomoci nemusí byť vo všetkých kontextoch považované za známu informáciu. Napriek tomuto faktu je však v prípade účelových viet nutné použitie subjunktívu.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: V zmysle teórie Ruiza Campilla by malo byť poskytnutie pomoci nevypovedaným obsahom. Keď sa však nad príkladom zamyslíme, práve dôvod, kvôli ktorému prišli by sa mal vypovedať ako primárny obsah, a nie fakt, že sa obrátili na konkrétne osoby, ktoré sa tak dozvedajú už priamo z konania hovoriacich. Hovoriaci teda svojou výpoveďou iba znovu opakujú a upevňujú už realizovaný dej.

*Fue necesario que yo llegara **para que** aquí hubiera orden, ley, trabajo.*
(InterCorp, Isabel Allende – Casa de los espíritus)

Interpretácia podľa Zavadila: *Para que* zachytáva účel v zmysle MVV subjunktívom.

Interpretácia podľa Matte Bona: Zložené súvetie je pomocou teórie Matte Bona možné interpretovať iba veľmi obmedzeným spôsobom. *Fue necesario* (nová informácia) *que yo llegara* (známa informácia) *para que aquí hubiera orden, ley, trabajo* (známa informácia). Jediná nová informácia, ktorá sa ponúka poslucháčom je nevyhnutnosť realizácie deja.

Interpretácia podľa Ruiza Campilla: V rámci interpretácie Ruiza Campilla je nevyhnutné identifikovať bázu ako komplexnú jednotku pozostávajúcu z viacerých lexikálnych prvkov. V tomto zmysle je vypovedaním nevyhnutnosť príchodu, ktorý sa vzťahuje k jeho účelu. Účel príchodu je zároveň definovaný ako nevypovedný obsah a teda realizovaný subjunktívom.

6. ANALÝZA TEÓRIÍ

Subjunktív je nepochybne veľmi širokou a komplexnou oblasťou španielskej gramatiky, najmä keď vezmeme do úvahy množstvo faktorov, od ktorých sa jeho použitie odvíja. Túto skutočnosť zachytávajú vo svojich dielach rôzni autori, medzi inými taktiež Ruiz Campillo, ktorý stručne a výstižne zachytáva rôzne kontexty, v ktorých sa môže subjunktív realizovať: „...túžba, povinnosť, potreba, žiadosť, zámer, vplyv, cit, emócie, nereálnosť, neuskutočnenie, hypotéza, pochybnosť, neistota, nejasnosť, hodnota budúcnosti, výraz ‘ojalá’, negácia, neosobné výrazy, subjektívna reakcia, neexistencia, neznalosť, opakovaná informácia atď.”³⁶ (Ruiz Campillo 2006: 290). Oblasť syntaxe, sémantiky i pragmatiky, ktoré Charles William Morris vo svojom diele *Foundations of the Theory of Signs* (1938: 8) zastrešuje pojmom sémiotika,³⁷ teda vstupujú do priamej interakcie a ovplyvňujú výber slovesného spôsobu v konkrétnej situácii. Na syntaktickej rovine zastupuje dôležitú úlohu riadiace sloveso v hlavnej vete, ktoré úzko vplýva na použitie slovesného spôsobu vo vete vedľajšej. Podľa typu súvetia sa môže rovnako jednať aj o iný vetný člen, napríklad podstatné meno či predložku. V určitých prípadoch sú pri voľbe slovesného spôsobu relevantné taktiež osoby, ktoré plnia úlohu podmetu v hlavnej a vedľajšej vete. Ďalšími dôležitými faktormi sú tiež negácia, otázka či lexikálne výrazy ako „a lo mejor“, „quizás“, „antes de que“, ktoré podmieňujú alebo zamietajú použitie subjunktívu. Na sémantickej rovine sa môžeme stretnúť so slovesami, ktorých viacvýznamovosť priamo ovplyvňuje voľbu použitého slovesného spôsobu. S ohľadom na pragmatickú rovinu výpovede je nevyhnutné brať do úvahy postoj hovoriaceho, vo viacerých dielach nazývaný ako modalita, ktorý sa realizuje v každej výpovedi i keď nie vždy má priamy vplyv na voľbu slovesného spôsobu. V zmysle modality môžeme rozlišovať rôzne postoje hovoriaceho; ktorý môže informovať, oznamovať fakt, vyjadrovať pochybnosť či názor niekoho iného, popierať atď. Toto obrovské množstvo faktorov, spolu s ďalšími, ktoré sme nespomenuli, vstupujú do interakcie a vzájomnou kombináciou formujú rôzne kontexty, ktoré sa spájajú s realizáciou určitého slovesného spôsobu.

Teórie Zavadila, Matte Bona a Ruiza Campilla, ktoré sme si v našej práci vybrali, si kladú za cieľ túto komplikovanú tematiku voľby slovesného spôsobu objasniť. Každá z nich si pre tento účel vyberá odlišné prostriedky a postupy, ktoré však po uplatnení teórií na konkrétne jazykové vzorky preukázali určité podobnosti. Prostredníctvom ich aplikácie sme si

³⁶ „...deseo, obligación, necesidad, petición, intención, influencia, sentimiento, emoción, irrealidad, no realización, hipótesis, duda, inseguridad, incertidumbre, valor de futuro, «Ojalá», negación, expresiones impersonales, reacción subjetiva, inexistencia, desconocimiento, información reciclada, etc.”

³⁷ „Semiotic has the three subordinate branches of syntactics, semantics, and pragmatics.”

predstavili ich skutočnú funkčnosť v praxi, ktorá v mnohých prípadoch nezodpovedala našej počiatočnej predstave. V rámci jednotlivých typov viet dochádzalo k situáciám, kedy v jednom prípade sa teória uplatnila bez problémov, v ďalšom bolo nutné sílene hľadať kontexty a v mnohých prípadoch sa teória dokonca ani nedala aplikovať. V tomto zmysle sa následne v texte zameriame na zhodnotenie ich všeobecnej využiteľnosti. V súlade so štruktúrou praktickej časti našej práce sa pokúsime o zovšeobecnenie záverov, ktoré z jednotlivých príkladov vyplývajú, čím si odpovieme na základné otázky našej práce: Je niektorá z teórií skutočne využiteľná na všetky použitia subjunktívu? Ak nie, tak kde sa prejavujú ich nedostatky?

6.1 Porovnanie teórií

Hlavné vety s adverbiálnymi výrazmi neistoty, pochybnosti (*quizá, tal vez...*)

Adverbiá neistoty v spojení s indikatívom sú v zmysle teórie Matte Bona v určitom zmysle paradoxné a nedajú sa jednoznačne objasniť, keďže sa dostáva do konfliktu nová informácia s lexikálnym výrazom neistoty, ktorý by mal podľa teórie regovať na určitú známu informáciu. Teória Ruiza Campilla dokáže efektívne objasniť základné príklady jednoduchých viet s adverbiálnymi výrazmi neistoty. No v komplikovanejších situáciách, kedy sa objavilo viacero prísloviak v jednej vete (*Posiblemente no era mi casa, tal vez estábamos allí sólo de paso, acaso fuera la casa de mis abuelos*) už nedokázala interpretovať konkrétne významové nuancie. Naopak teória modálnych významov Zavadila vhodne zachytáva a interpretuje jednotlivé príklady.

Vedľajšie vety podmetové a predmetové

V rámci vedľajších viet substantívnych sa prejavujú najvýraznejšie podobnosti medzi teóriami. Na prvý pohľad je zjavná podobnosť, ktorú preukazuje charakter interpretácií Matte Bona a Ruiza Campilla. Obe teórie majú podobný zámer, a to zjednotiť interpretácie jazyka do jednotného zákona, ktorý by bol schopný správne interpretovať jazykový systém. Zároveň obaja autori odmietajú prístup tradičných gramatík a vymedzujú sa voči splývaniu lingvistickej a mimolingvistickej reality. Teória novej a známej informácie rovnako ako teória vypovedaného a nevypovedaného obsahu sa v prípadoch substantívnych súvetí do veľkej miery zhoduje. Vyjadrenie postoja hovoriaceho v rámci významového vymedzenia daného lexikálneho / syntaktického výrazu (vôľa, hodnotenie, potenciálnosť) je považované oboma teóriami za novú informáciu, explicitne vyjadrený obsah výpovede, zatiaľ čo vedľajšia veta predstavuje známu informáciu, či informáciu, ktorej obsah nie je nutné deklarovať. Táto

schéma interpretuje prípady, v ktorých sa využíva subjunktív. Príklady s indikatívom predstavujú príznakové použitia, ktoré Ruiz Campillo definuje ako hry, zatiaľ čo Matte Bon ich nedokáže v rámci svojej teórie uspokojivo vysvetliť.

Teória Ruiza Campilla sa v kategórii podmetových / predmetových súvetí prelína do istej miery aj s teóriou Bohumila Zavadila a to v zmysle interpretácie významu hlavnej vety. Ani jeden z autorov sa neuspokojuje s obyčajným stanovením hodnoty slovesného spôsobu (ako koná Matte Bon). Naopak Zavadil aj Ruiz Campillo sa orientujú na detailné objasnenie významu hlavnej vety, a teda sa nezameriavajú na lexikálnu hodnotu výrazu, avšak na všetky pôsobiace elementy ako syntaktickú jednotku, ktorá prenáša význam hlavnej vety. Týmto spôsobom obaja autori zachytávajú modalitu vyjadrenú v súvetí; Zavadil prostredníctvom modálnych významov a Ruiz Campillo prostredníctvom významu bázy. Autori definujú: MV vôľový, ktorý sa zhoduje so zámerovou bázou; MV hodnotiaci, ktorý sa zhoduje s hodnotiacou bázou; MV potenciálny, ktorý sa zhoduje s reálnou bázou spochybňujúcou a MV reálny, ktorý sa zhoduje s reálnou bázou výpovednou (Zavadil hovorí navyše o MV opytovacom a Ruiz Campillo o špecifikujúcej báze). Interpretácia modality, ktorá sa realizuje v hlavnej vete umožňuje obom autorom riadne obhájiť použitie vybraného slovesného spôsobu vo vedľajšej vete.

V prípade vedľajších viet podmetových / predmetových s výrazmi vôle a hodnotenia bolo možné bez problémov uplatniť všetky tri teórie. V oblasti vyjadrenia potenciálnosti sme sa dostali do komplikovanejšej sféry, kedy už uplatnenia jednotlivých slovesných spôsobov neboli tak jednoznačné a najmä teória Matte Bona, ktorá kontextovo zasadzuje svoju interpretáciu v určitých bodoch zlyhávala.

Vedľajšie vety vzťahné

Vzťahné súvetia napriek svojej zdanlivej jednoduchosti predstavujú z pohľadu uplatnenia teórií Zavadila, Matte Bona a Ruiza Campilla zjavné ťažkoti. Hneď na začiatok je nutné si uviesť, že Zavadil vo svojej teórii daný typ súvetí neanalyzuje a svoju teóriu modálnych významov k tejto téme vzťahuje iba okrajovo prostredníctvom kontextových vplyvov. Čo sa týka Ruiza Campilla, jeho teória sa podrobne zaoberá témou vzťahných viet a vhodne interpretuje dané konštrukcie. Avšak aj v prípade tohto autora sa prejavujú určité nezrovnalosti v oblasti uplatnenia teórie člena, ktorý definuje určitosť antecedentu z pohľadu príjemcu. Zvláštne miesto v tomto prípade zastáva teória Matte Bona, ktorá nielenže nedokáže interpretovať tento typ konštrukcií ale dokonca ho interpretuje úplne prevrátené. Indikatív, ktorý interpretuje ako nositeľa novej informácie v skutočnosti vo vzťahných vetách

zachytáva určitosť antecedentu a teda sa spája so známym obsahom. Naopak subjunktív, ktorý definuje ako známu informáciu sa vo vzťažných vetách používa v zmysle neurčitého antecedentu a teda zachytáva neznámy, neurčitý obsah.

Vedľajšie vety časové

V rámci interpretácie časových viet pôsobia všetky tri teórie do istej miery neucelene. Zavádzajú sa vyjadruje s ohľadom na tento typ konštrukcií na vyjadrenie budúcnosti ako na realizáciu MVP. V tomto bode sa dostávame ku komplikácii, keď MVP povoľuje alternanciu slovesného spôsobu, avšak v prípade vyjadrenia následnosti v časových vetách je umožnené výhradne uplatnenie subjunktívu. Vyjadreniu prítomnosti prisudzuje indikatív, snáď v zmysle spojenia s MVR a predpokladáme, že v rovnakom zmysle spája i vyjadrenia minulosti s indikatívom. Teória Matte Bona dokáže iba vo veľmi malej miere objasniť časové vety, pretože rovnako minulé, prítomné aj budúce deje môžu byť predstavené ako nová aj známa informácia. Ruiz Campillo dokáže svojou teóriou zdanlivo objasniť všetky príklady časových viet, avšak bez ohľadu na funkciu časových spojok. I keď teda nami analyzované teórie dokážu do určitej miery vysvetliť časové vety, nedokážu definovať ich interpretáciu v plnom rozsahu.

Vedľajšie vety podmienkové

Zavádzajú odkazuje podmienkové vety k jazykovej norme, avšak je možné v zmysle jeho teórie modálnych významov zdefinovať reálne a nereálne podmienky, ktoré sa realizujú indikatívom (MV reálny) a subjunktívom (MV non-reálny). V rámci teórie Matte Bona je veľmi obtiažne interpretovať nereálne podmienky. Ruiz Campillo definuje podmienkovú vetu so subjunktívom ako hypotetický rámec, ktorý slúži pre zasadenie obsahu hlavnej vety. Rovnako prípad realizácie podmienkovej vety s indikatívom predstavuje určitú okolnosť deja, kontext či podmienku, za ktorej dochádza k realizácii deja hlavnej vety. Napriek tomu, že podmienka s indikatívom predstavuje tieto kontextové okolnosti nevyužíva pre vyjadrenie subjunktív. Je teda zrejmé, že najväčšie ťažkosti spôsobuje v rámci podmienkových viet prvá podmienka, reálna, ktorá napriek tomu, že zachytáva určitú neistotu, realizuje sa po spojke *si* vždy indikatívom, a teda predstavuje určitú formalizovanú výnimku.

Vedľajšie vety prípusťkové

Prostredníctvom analýzy teórií uplatnených na jazykové vzorky sme potvrdili dva princípy, ktoré sa uplatňujú v oblasti vedľajších viet prípusťkových. Prípusťkové vety, ktoré sú

vyjadrené spojku *aunque* v spojení s indikatívom alebo subjunktívom prézentu možno správne interpretovať teóriou novej a známej informácie, ktorá sa do istej miery zhoduje s teóriou vypovedania a nevypovedania. Prípustkové vety so subjunktívom imperfekta, v ktorých je vyjadrenie prekážky realizované výhradne na mentálnej úrovni zachytáva zvýšenú mieru neistoty ohľadom realizovaného deja.

Vedľajšie vety účelové

V zmysle interpretácie účelových viet je nevyhnutné brať do úvahy účelové spojky, ktoré v tomto type viet definujú výber slovesného spôsobu. Zavadiť a Ruiz Campillo vzhľadom na svoj postup pozornej interpretácie významu hlavnej vety v zmysle modálneho významu vôľového či zámerovej bázy správne definujú tento typ viet. Naopak teória Matte Bona nedokáže poskytnúť správnu interpretáciu.

6.2 Zhodnotenie teórií

Koncepcia Francisca Matte Bona naráža hneď od začiatku na niekoľko problémov. Autor kritizuje kategorizáciu jazykových prostriedkov do definícií obmedzujúcich tvorivú schopnosť jazyka, ktoré konkrétnym prostriedkom prisudzujú iba určité použitia. Tak súdi, že postupy tradičných gramatík ohraničujú reálne expresívne schopnosti jazyka. Sám autor sa však vo svojej teórii pokúša zjednotiť tento systém zaužívaných pravidiel na jediný zákon, ktorý by dokázal zastrešiť celý jazyk. Týmto spôsobom však protirečí vlastnej teórii, ktorá sa striktno vymedzuje voči obmedzovaniu jazyka. Vytvorením svojej teórie novej a známej informácie sa pokúša celý jazykový systém zachytiť jednou definíciou. Pritom zhrnúť všetky pôsobiace faktory pre objasnenie gramatiky spôsobom, aby vysvetľovala jazyk v celom jeho rozsahu je skutočne veľmi komplikovanou záležitosťou, keďže jazyk dokáže vďaka svojej komplexnosti zachytiť ľubovoľný komunikačný zámer a jeho expresívne možnosti sú tým pádom neobmedzené. Musíme uznať, že v tomto zmysle sú definície, kategórie a zovšeobecňovanie nevyhnutnou súčasťou práce. Takzvané „cajones de sastre“ tradičných gramatík (Matte Bon 1992a: VIII) ako sa o nich vo svojom diele vyjadruje Matte Bon síce môžu postrádať isté významové odtiene, avšak s vyšším cieľom vytvorenia štruktúry a systému, ktorý je pre gramatiku esenciálny. Naopak teória Matte Bona, ktorá zjednocuje celú gramatiku pod jednou definíciou, nerozlišuje medzi prvkami vplývajúcimi na výpoveď a pojmy nová a známa informácia pokladá za jediné princípy riadiace celú španielsku gramatiku. Práve tento postup sa nám javí ako zásadný problém interpretácie, keďže neberie

do úvahy rôznorodosť faktorov, ktoré sa nevyhnutne spolupodieľajú na vytváraní výpovedi. Z tohto dôvodu následne teória nie je schopná interpretovať komplexnejšie štruktúry.

Interpretácia Ruiza Campilla je jednotnou teóriou, ktorá predstavuje interpretáciu voľby slovesného spôsobu v závislosti na vypovedanom a nevypovedanom obsahu. Z nášho pohľadu sa v mnohých bodoch podobá teórii Matte Bona. Snáď aj v tomto zmysle cíti autor potrebu vymedziť svoju teóriu voči interpretácii Matte Bona. Tejto téme venuje celý článok, ktorý publikuje pod názvom „El valor central del subjuntivo: ¿informatividad o declaratividad?“ (2008). Okrem určitých podobností však teória Ruiza Campilla pôsobí omnoho komplexnejšie. Rozvíja podrobne ďalšie kategórie, ktoré majú slúžiť najmä ako didaktická pomôcka pre študentov, koncepty ako báza, argument X a logické vzťahy, ktoré vytvárajú základnú štruktúru a slúžia ako základ pri autorovej interpretácii. Typy báz, ktoré autor definuje sa zhodujú s typmi modálnych významov, ktoré definuje Zavadil. V tomto zmysle teória Ruiza Campilla zachytáva oblasť modality, sémantiky aj pragmatiky.

Bohumil Zavadil, v protiklade k predchádzajúcim dvom autorom, nehľadá unitárnu teóriu, ktorá by vysvetlila celý systém voľby slovesného spôsobu v španielčine, čo pre nás predstavuje dosť podstatnú nevýhodu. Na druhej strane oblasť, na ktorú sa zameriava, a teda súvetia, v ktorých hrá základnú úlohu pri voľbe slovesného spôsobu modalita, interpretuje veľmi podrobným a zrozumiteľným spôsobom. Typy výpovedí, ktoré pri svojom rozdelení nazýva priamo modálnymi súvetiami interpretujú jednoznačne a priamo voľbu slovesného spôsobu prostredníctvom zadefinovania modálneho významu, ktorý jeho voľbu podmieňuje. V prípade nepriamo modálnych súvetí sa realizujú tieto modálne významy už iba okrajovo, napriek tomu stále dokážu určitým spôsobom voľbu slovesného spôsobu obhájiť. V týchto prípadoch už však Zavadil odkazuje interpretáciu voľby slovesného spôsobu k jazykovej norme, ktorá stanovuje určité schematizované použitia.

7. ZÁVER

Na záver považujeme za vhodné zhodnotiť, že ani jedna z teórií neposkytuje plné vymedzenie tematiky voľby slovesného spôsobu v španielčine, keďže neobjasňuje všetky kontexty, v ktorých sa subjunktív môže realizovať. Matte Bonova teória známej a novej informácie sa zameriava na interpretáciu z pohľadu pragmatiky, kedy voľbu slovesného spôsobu objasňuje výhradne prostredníctvom kontextu, čím automaticky pripravuje svoju teóriu o schopnosť objasniť obsahy, ktoré nie sú pragmatické. Na takýto postup upozorňuje Morris vo svojom článku „Foundations of the Theory of Signs“, ktorý uverejňuje v publikácii *International Encyclopedia of Unified Science* (1938: 8): „Znak je striktné sémiotickým pojmom, ktorý nie je možné definovať samostatne prostredníctvom syntaxe, sémantiky či pragmatiky“.³⁸ V súlade s Morrisom zastávame názor, že pre relevantnú interpretáciu výpovede je nutné brať do úvahy všetky tri kritéria, ako syntax tak i pragmatiku a sémantiku. A keďže Matte Bon sa obmedzuje pri výbere slovesného spôsobu výhradne na stanovenie známeho a nového obsahu, ochudobňuje subjunktív o skutočne široké spektrum hodnôt, ktoré môže v skutočnosti nadobúdať. Tento prístup, ako sme si názorne ukázali na príkladoch, viedol v mnohých situáciách k nevhodnej či nepresnej interpretácii. Dokonca môžeme s istotou tvrdiť, že teória Matte Bona preukázala najmenšiu mieru efektivity zo všetkých skúmaných teórií. Uspokojivú interpretáciu ponúkla výhradne v prípade podmetových a predmetových súvetí s výrazmi vôle a hodnotenia a v určitých typoch prípustkových viet. Najproblematickejšie sa aplikovala v prípade vzťažných viet, zatiaľ čo v ostatných kategóriách sa javila v určitom zmysle sílená či nedostačujúca.

Zavadiť, ako sme už spomínali vyššie v texte sa vo svojom teoretickom rozbere modality zameriava iba na interpretáciu určitých typov súvetí. V rámci nami definovanej jazykovej vzorky, ktorá vychádza zo španielskej tradície delenia viet sa zameriava na substantívne súvetia, ktoré vo svojej terminológii definuje ako priamo modálne súvetia. Ostatné typy súvetí odkazuje na jazykovú normu. Napriek tomu, že sa teória modálnych významov môže zdať v zmysle svojho zamerania na prvý pohľad značne obmedzená, analýza jazykových vzoriek nám odhalila jej prekvapivú uplatniteľnosť. Detailné prepojenie modality so syntaxou, a teda zasadenie modality na všetkých výstavbových rovinách výpovedi v rámci autorovho podrobného teoretického rozboru, nám poskytlo vhodný podklad pre našu praktickú analýzu jazykového materiálu. Analýza nám jasne ukázala, že autor považuje

³⁸ ‘Sign’ itself is a strictly semiotical term, not being definable either within syntactics, semantics, or pragmatics alone...

modalitu za základný princíp pri voľbe slovesného spôsobu v španielčine. V rámci priamo modálnych súvetí, v ktorých sa modalita realizuje explicitne, sa jasne preukázala efektivita Zavadilovej teórie, keďže dokázala objasniť všetky príklady v tejto kategórii a to zreteľným spôsobom. V rámci nepriamo modálnych súvetí, ktoré autor spája s jazykovou normou, sa modalita realizovala iba sekundárne. Napriek tomu aj v tomto type súvetí dokázali modálne významy v určitej miere objasniť voľbu slovesného spôsobu v našej praktickej časti. Jednoduché vety s adverbiami neistoty nepreukázali pri interpretácii nijaké ťažkosti. Účelové vety bolo možno prostredníctvom Zavadilovej teórie jednoznačne interpretovať ako realizáciu modálneho významu vôľového, ktorý sa v tomto type viet predstavoval významom účelovej spojky. Interpretačná schopnosť teórie sa čiastočne znižovala v prípade časových a prípusťkových adverbiálnych súvetí, ktoré preukázali určité charakteristiky modálneho významu potenciálneho. Najproblematickejšiu oblasť znovu predstavili podmienkové a vzťahné vety, v rámci ktorých sa obmedzila efektivita teórie modálnych významov na opozíciu MV reálnych a MV non-reálnych. Tým sme sa dostali do oblasti tradičnej interpretácie voľby slovesného spôsobu, ktorá sa obmedzuje na opozíciu indikatívu a subjunktívu, ktorá vymedzuje sémantické okruhy indikatívu a subjunktívu v zmysle reálnych-nereálnych dejov.

Teória vypovedania a nevypovedania od Ruiza Campilla predstavuje strednú cestu medzi teóriami ostatných dvoch autorov, keďže v určitom zmysle zahŕňa prvky, ktorým sa venuje Matte Bon (obe sú jednotnými teóriami) a zároveň aj tie, ktoré rozoberá Zavadil (Zavadilove MV ~ význam bázy Ruiza Campilla). Interpretácia Ruiza Campilla je predstavená ako jednotná teória v reakcii na jednotný charakter subjunktívu, ktorý autor zastáva (2008: 6-7). Túto skutočnosť vo svojich dielach zdôrazňuje, najmä z dôvodu, že v tradičných gramatikách rôznorodosť interpretácií vytvára dojem, že existuje subjunktívov viacero. Ruiz Campillo kladie vo svojej teórii primárny dôraz na interpretáciu bázy, ktorá v zmysle vypovedaného / nevypovedaného obsahu objasňuje použitie slovesného spôsobu. Uplatnenie tohto postupu na príklady v praktickej časti preukázalo, podobne ako u predchádzajúcich dvoch autorov najvyššiu efektivitu v oblasti podmetových a predmetových vedľajších viet, kde sa teória dokázala vhodne uplatniť na všetky príklady. Teória sa taktiež dokázala uplatniť bez väčších komplikácií aj na účelové a prípusťkové vety. V ostatných typoch viet bolo možné použitia slovesných spôsobov objasniť, v každom prípade však s určitými obmedzeniami. V rámci jednoduchých viet s adverbiami neistoty interpretácia Ruiza Campilla jasne vysvetlila použitia subjunktívu a indikatívu, avšak pri komplikovanejších konštrukciách; ako v prítomnosti viacerých prísloviok vo vete, už

nedokázala zachytiť presné významové rozdiely. V prípade časových viet sme taktiež dokázali teóriu aplikovať. Problémom však bolo, že neprikladala nijakú pozornosť časovým spojkám, ktoré definujú podstatu časových viet a tak interpretácia vyznela v určitom zmysle sílená. Podmienkové vety preukázali najväčšie komplikácie v rámci prvej podmienky, ktorú sme interpretovali ako normatívnu výnimku. Výrazné komplikácie nám spôsobili vzťažné vety, napriek tomu, že Ruiz Campillo sa ich zedefinovaniu venuje dostatočne podrobným spôsobom. V rámci teoretického pojednania sa zdalo, že autor dokáže vhodne vysvetliť danú oblasť avšak po praktickej aplikácii na príklady sme odhalili ťažkosti pri interpretácii. Myslíme si, že tieto ťažkosti môžu odkazovať na fakt, že interpretácia prisudzuje výber slovesného spôsobu určitosti / neurčitosti antecedentu. Najmä keď vezmeme do úvahy, že antecedent v izolácii bez vedľajšej vety *Se les dará un premio a los [deportistas] ~~que demuestran / demuestran más habilidad.~~* preukazuje absolútne odlišné charakteristiky ako v spojení s vedľajšou vetou. V tomto zmysle príklady pôsobia skôr tak, že charakteristiky antecedentu vyplývajú z použitého slovesného spôsobu, ktorého prítomnosť vplýva na upresnenie významu antecedentu.

Ako teda z našej analýzy jazykovej vzorky vyplýva, ani jedna zo skúmaných teórií nedokáže jednoznačne objasniť každý z kontextov, v ktorých sa môže subjunktív vyskytovať. Tento fakt sa nepochybne odvíja od množstva syntaktických konštrukcií, na ktoré sa môže viazať a ešte vyššieho počtu faktorov, ktoré v nich na uplatnenie subjunktívu vplývajú. Iba v rámci našej vzorky sme mohli pozorovať vplyv lexikálnych výrazov, významu spojok, charakteristík antecedentu, negácie a mnohých sémantických kategórií ako vyjadrenia neistoty či následnosti dejov. V tomto zmysle sme dospeli k záveru, že nami vybrané teórie Zavadila, Matte Bona a Ruiza Campilla nie sú schopné svojou jednotnou víziou problematiky poskytnúť dostatočné prostriedky k vytvoreniu platnej lingvistickej interpretácie subjunktívu. Považujeme však za vhodné podotknúť, že teórie Zavadila a Ruiza Campilla môžu poslúžiť ako vhodné didaktické pomôcky pre nerodených hovoriacich v zmysle zrozumiteľného a operatívneho priblíženia tematiky.

Resumé

Hlavným cieľom našej práce bolo objasniť opozíciu subjunktívu a indikatívu v španielčine prostredníctvom teórií Bohumila Zavadila, Matte Bona a Ruiza Campilla. Ako čiastkové ciele sme si stanovili otázky odvíjajúce sa od tohto spojenia. Skúmali sme možnosti aplikácie teórií a ich uplatniteľnosť v praxi. Pýtali sme sa na ich prínosy a obmedzenia a posudzovali sme zhody a rozdiely medzi nimi.

Ako podklad pre naše štúdium sme si zvolili Zavadilovu teóriu modálnych významov, teóriu vypovedania a nevypovedania Ruiza Campilla a teóriu známej a novej informácie Matte Bona, ktoré nám ponúkli odlišné pohľady na tematiku a tým spôsobom vytvorili širšiu perspektívu pre zasadenie našej práce. Platnosť jednotlivých teórií sme v celej práci konfrontovali s názormi RAE (2009a, 2009b) a tradičných autorov Porta Dapenu (1991), Sastre Ruano (1997), Ridrueja (2000), Borrega – Asencia – Prieta (1992).

Zoznam konštrukcií k analýze sme zostavili pozorne s prihliadnutím k deleniu viet v tradičnej literatúre, s primárnym dôrazom na podrad'ovacie súvetia. Výber konkrétnych príkladov sme usmerňovali s ohľadom na zachytenie čo najširšej škály uplatnení subjunktívu a overenie platnosti nami vybraných teórií. V tomto zmysle sme sa pri výbere jazykovej vzorky orientovali na príklady z tradičných diel a korpusov InterCorp a CORPES XXI.

Prvá kapitola zachytáva vymedzenie cieľa práce a úvod do tematiky, v ktorom stanovujeme dva základné piliere nášho výskumu - opozíciu indikatív / subjunktív a teoretické pojednania autorov Zavadila, Matte Bona a Ruiza Campilla. Po krátkej úvahe nad opozíciou indikatív / subjunktív zhodnocujeme, že hodnota, ktorá sa indikatívu a subjunktívu v tradičnej literatúre prisudzuje je obyčajným zovšeobecnením, ktoré v skutočnosti nedokáže vymedziť oblasti realizácie indikatívu a subjunktívu jednoznačným spôsobom. Následným predstavením opozície medzi tradičnými a modernými autormi sa pokúšame zasadiť do širšieho kontextu dôvody, ktoré nás viedli k výberu konkrétnych autorov.

Druhá kapitola je teoretickým pojednaním výkladu Bohumila Zavadila. Sleduje komplexný proces zachytenia modality, ktorý podmieňuje formuláciu 5 kategórií modálnych významov: MVO, MVR, MVP, MVH a MVV. Približujeme priamo modálne súvetia, ktoré sú vzorovým prostredím pre realizáciu modality v rámci súvetí. MV v hlavnej vete v nich má priamy vplyv na voľbu slovesného spôsobu vo vedľajšej vete, v závislosti na rôznej intenzite kongruenčnej valencie. V tomto zmysle sa MVO, MVR spájajú s indikatívom – MVV, MVH so subjunktívom – MVP povoľuje alternanciu slovesného spôsobu pričom v špecifických prípadoch môže dochádzať k rozvoľneniu uvedenej schémy. Druhú kategóriu nepriamo

modálnych súvetí odkazuje autor k jazykovej norme a vyjadrovaniu logicko-vecných vzťahov.

Tretia kapitola predstavuje teóriu Matte Bona, ktorá zachytáva problematiku slovesného spôsobu na pragmatickej rovine. Definuje jednotné kritérium pre popísanie celého jazykového systému, kde indikatív spája so zámerom predania novej informácie, zatiaľ čo subjunktív so známou informáciou, ku ktorej HV pripája určité hodnotenie, subjektívne stanovisko. Celá teória je stanovená ako vymedzenie voči postupom tradičných gramatík.

Štvrtá kapitola sa zaoberá teóriou Ruiza Campilla, ktorá definuje jednotný mechanizmus schopný interpretovať akúkoľvek aktivitu v jazyku. Tento pragmatický postup je založený na hodnote vypovedaného a nevypovedaného obsahu VV, ktorý poskytuje operativitu celému systému. V rámci didaktického prístupu sa špecifikujú pomocné kategórie báza a argument X. Zostavenie celkového významu bázy sa realizuje v 5 odlišných formách: zámerová báza, hodnotiaci báza, reálna báza spochybňujúca v spojení so subjunktívom – reálna báza výpovedná v spojení s indikatívom – špecifikujúca báza povoľuje alternanciu slovesného spôsobu. Konkrétny komunikačný zámer umožňuje spojenie zmienených báz s odlišným slovesným spôsobom.

Piata kapitola je vlastným empirickým výskumom. V prvom rade definujeme konštrukcie slúžiace ako podklad pre výskum: hlavné vety s adverbiami neistoty – vedľajšie vety substantívne vyjadrujúce: vôľu, hodnotenie, potenciálnosť – vedľajšie vety vzťahné – vedľajšie vety časové – vedľajšie vety podmienkové – vedľajšie vety príпустkové – vedľajšie vety účelové. V rámci kontrastívneho vymedzenia uvádzame názory RAE a tradičných autorov na konkrétne body klasifikácie. Následne sa dostávame k aplikácii predstavených teórií na jazykový materiál, pričom pri každom bode klasifikácie dodržiavame zhodný postup. Zachytávame krátky všeobecný popis každého z autorov k danému typu konštrukcií a následnú interpretáciu 2-4 príkladov z pohľadu každého autora.

Šiesta kapitola sa venuje podrobnému zhodnoteniu empirického výskumu. Postupne prechádza jednotlivé body klasifikácie, zovšeobecňuje jednotlivé príklady a ku každej teórii uvádza jej výhody a obmedzenia v rámci danej oblasti. V zodpovedajúcich prípadoch uvádza taktiež podobnosti či rozdiely medzi teóriami. Následne sa od interpretácie výberu slovesného spôsobu v jednotlivých typoch viet presúva ku zhodnoteniu uplatniteľnosti a efektivity teórií Zavadila, Matte Bona a Ruiza Campilla.

Siedma kapitola predstavuje zhrnutie záverov, ktoré sme predstavili v predchádzajúcej kapitole. Náš výskum sa preukázal ako obojstranný; na jednej strane nám proces voľby slovesného spôsobu pomohol objasniť efektivitu a uplatniteľnosť jednotlivých teórií a na

druhej strane nám tieto teórie poskytnú pohľad na opozíciu subjunktívu a indikatívu v španielčine. Dospeli sme k záveru, že ani jedna z teórií neposkytuje plné vymedzenie tematiky voľby slovesného spôsobu. Jednotná teória Matte Bona ochudobňuje subjunktív o širokú škálu funkcií, ktoré môže zastávať. V praktckej časti viedol tento postup k nevhodnej či nepresnej interpretácii príkladov a teória Matte Bona sa tak ukázala ako najmenej efektívna. Zavadilova teória modálnych významov dokázala prekvapivú uplatniteľnosť. V praktckej časti našej práce dokázala interpretovať bez problémov nielen oblasť substantívnych súvetí, ale dokonca v prípade ostatných typov viet v určitom zmysle obhájila modálne významy a voľbu slovesného spôsobu. Jednotná teória Ruiza Campilla, ktorá sa prejavila ako vhodný didaktický prostriedok pre nerodených hovoriacich, si poradila vďaka svojim komplexným postupom pri identifikácii bázy s množstvom príkladov. Napriek tomu nebola schopná zachytiť všetky použitia subjunktívu a komplikovanejšie konštrukcie.

Resumen

El principal objetivo del presente trabajo es la examinación de la oposición subjuntivo / indicativo en español por medio de las teorías de Bohumil Zavadil, Francisco Matte Bon y José Plácido Ruiz Campillo. Además, se han establecido unos objetivos secundarios que constituyen las cuestiones al respecto. En el trabajo examinamos las posibilidades de la implementación de las teorías, cuestionamos su aportación positiva y sus limitaciones. Asimismo, evaluamos las semejanzas y diferencias entre las teorías que se han revelado durante el análisis.

La teoría de significados modales de Zavadil, *La teoría de declaración / no-declaración* de Ruiz Campillo y *La teoría de información nueva y presupuesta* de Matte Bon nos sirven como el fundamento de la investigación. Las teorías nos proporcionan perspectivas variadas, con lo cual establecen un panorama amplio para el desarrollo de nuestro trabajo. Se han seleccionado las teorías de Ruiz Campillo y Matte Bon debido a su capacidad interpretativa unitaria, es decir, establece el objetivo de ilustrar la temática de la selección modal a través de un único criterio. Hemos elegido la teoría de Zavadil para integrar al estudio la visión de un no nativo que podría revelar las complicaciones que surgen a la hora del aprendizaje de una lengua extranjera por los estudiantes checos y eslovacos. A lo largo del trabajo, afrontamos la validez de las teorías de nuestros autores con las opiniones de la RAE (2009a, 2009b) y de autores tradicionales como Porto Dapena (1991), Sastre Ruano (1997), Ridruejo (2000) y Borrego – Asencio – Prieto (1992).

Hemos creado detenidamente una lista de las construcciones para el análisis respetando la clasificación de las oraciones en la literatura tradicional, con énfasis particular en las oraciones subordinadas. Hemos regulado la selección de ejemplos con el propósito de abarcar la mayor gama posible de valores del subjuntivo y con el fin de verificar la validez de las teorías. De este modo, al escoger la muestra de lengua nos hemos dirigido a las gramáticas tradicionales y los corpus InterCorp y CORPES XXI.

El trabajo consta de dos partes teórica y práctica. La parte teórica se fija como objetivo un examen plástico, detallado y no redundante de las teorías de Matte Bon, Ruiz Campillo y Zavadil. La parte práctica proporciona el desarrollo del tema mediante la aplicación de las teorías sobre el material lingüístico, el análisis consecutivo de las teorías y su interpretación.

El primer capítulo define el objetivo de nuestro trabajo. Asimismo ofrece la introducción a la temática y establece los cimientos básicos de nuestro trabajo. Por una parte, se adentra en la temática de la oposición indicativo / subjuntivo. Una reflexión breve sobre

esta oposición será suficiente para entender que la percepción tradicional de este concepto representa una mera generalización, mientras que la delimitación del ámbito de la realización de los modos subjuntivo e indicativo no es en realidad nada clara. Por otra parte, este capítulo introduce las razones de la selección de las teorías de Zavadil, Matte Bon y Ruiz Campillo en oposición con los autores tradicionales.

El segundo capítulo introduce la parte teórica con la interpretación de Bohumil Zavadil. En él observamos el complejo proceso de la formulación de la modalidad a través de la perspectiva subjetiva del hablante que condiciona la creación de cinco categorías de significados modales: significado modal interrogativo (SMI), significado modal real (SMR), significado modal potencial (SMP), significado modal evaluativo (SME) y significado modal volitivo (SMV). A continuación indicamos la división del material lingüístico conforme a la división del autor de las subordinadas en propiamente modales e impropiedades modales. Las subordinadas propiamente modales se caracterizan por el hecho de elaborar la modalidad para crear los significados modales. Los significados modales se hallan en la oración principal y ejercen influencia directa sobre la selección del modo en la oración subordinada, en dependencia de la intensidad de la congruencia de elementos sintácticos concretos. En consecuencia SMI, SMR se unen con indicativo – SMV, SME con subjuntivo – SMP permite la alternancia del modo. En ocasiones, se produce la relajación del esquema descrito, los significados modales y su modo apropiado. La segunda categoría, las subordinadas impropiedades modales, remiten, según el autor, a la norma lingüística.

El tercer capítulo expone la teoría de Francisco Matte Bon que aborda la problemática del modo desde un nivel metalingüístico, pragmático. El autor concibe un criterio unitario para la definición de todo el sistema de la lengua española, en el cual el indicativo se une con la aportación de nuevas informaciones, mientras que el subjuntivo con informaciones presupuestas. De acuerdo con esto, la oración principal expresa una actitud subjetiva con respecto a la subordinada que mediante subjuntivo transmite una información presupuesta. La teoría entera de Matte Bon se constituye en oposición a los procedimientos de las gramáticas tradicionales.

El cuarto capítulo concierne a la teoría de José Plácido Ruiz Campillo que define, de acuerdo con Matte Bon, un mecanismo unitario capaz de interpretar cualquier actividad en la lengua. Esta aproximación al tema se basa en el valor de declaración / no-declaración de los contenidos de la oración subordinada que supone la operatividad del sistema entero. En relación con el carácter didáctico de su interpretación, el autor especifica tres categorías suplementarias: la matriz, el argumento X y sus mutuas relaciones. Los cinco tipos de

matrices (la matriz intencional, la matriz valorativa, la matriz veritativa de cuestionamiento, la matriz veritativa de declaración y la matriz especificativa) se apoyan en la interpretación correcta del significado global de la matriz en la oración principal. La matriz veritativa de declaración se asocia con el indicativo, la matriz especificativa permite el uso del subjuntivo y también el indicativo y las matrices restantes prefieren el subjuntivo. Las intenciones comunicativas particulares admiten la conexión de las matrices mencionadas con modos atípicos; estas situaciones son denominadas *juegos* por el autor. Este capítulo contiene un subcapítulo especial que se dedica a la interpretación y la traducción de los conceptos definidos por Ruiz Campillo.

El quinto capítulo coincide con la investigación empírica. Por un lado, definimos las construcciones que nos sirven como punto de partida del estudio: las oraciones simples con adverbios de incertidumbre – las oraciones subordinadas sustantivas con expresiones de voluntad, valoración, potencialidad – oraciones subordinadas relativas – oraciones subordinadas temporales – oraciones subordinadas condicionales – oraciones subordinadas concesivas – oraciones subordinadas finales. Con el objetivo de obtener una imagen compleja de la temática incorporamos al trabajo las opiniones de la RAE y los autores tradicionales al respecto. Las interpretaciones de los autores tradicionales se desarrollan a partir de los conceptos de aserción / no-aserción y adquieren diversas formas. Se puede hablar de las expresiones de seguridad / inseguridad sobre la realización del argumento de la oración, el carácter conocido / desconocido del antecedente, la posterioridad y muchos más. Por otro lado, al definir los conceptos, iniciamos la aplicación de las teorías de Zavadil, Ruiz Campillo y Matte Bon al material lingüístico atendiendo a un procedimiento idéntico en relación con cada una de las construcciones de la clasificación establecida. Exponemos una descripción general y breve de las construcciones elegidas desde el punto de vista de cada uno de los autores. En consecuencia ofrecemos separadamente la interpretación de cada autor de 2-4 ejemplos aplicando los criterios previamente analizados.

El sexto capítulo se dedica a la evaluación pormenorizada de la investigación empírica. Repasamos sucesivamente las categorías particulares de la clasificación generalizando las interpretaciones de los ejemplos para crear una definición eficaz de cada una de las teorías. Mientras tanto definimos las ventajas y las limitaciones de las teorías de Zavadil, Matte Bon y Ruiz Campillo. Del mismo modo mencionamos las semejanzas y diferencias que se establecen entre ellas.

El séptimo capítulo consta de la recapitulación de las conclusiones analizadas en el precedente capítulo. La investigación ha revelado su carácter bilateral; por un lado, la

selección del modo nos ha mostrado el grado de la eficacia y las posibilidades de la implementación de las teorías y, por otro lado, las teorías nos han ofrecido la aclaración de la oposición indicativo / subjuntivo en español. Así, los dos conceptos se han concedido una delimitación mútua. A través de la investigación hemos llegado a la conclusión de que ninguna de las teorías es capaz de ofrecer la interpretación adecuada de la temática de la selección del modo en español. En el caso de la teoría pragmática de Matte Bon se ha comprobado que su interpretación unitaria de información nueva y presupuesta empobrece la amplia escala de los valores del subjuntivo. Este hecho ha encabezado la interpretación inconveniente o equivocada de muchos ejemplos en la parte práctica de nuestro trabajo de investigación. En consecuencia, la teoría de Matte Bon se ha mostrado como la menos efectiva. La teoría de significados modales de Zavadil ha manifestado una inesperada capacidad de implementación. El tratamiento teórico de la interpretación de Zavadil restringe su ámbito a las oraciones subordinadas sustantivas. De esta manera, las oraciones sustantivas no se prestan a ningunas inconveniencias en el momento de su interpretación. No obstante, la teoría ha sido capaz, hasta cierto punto, de realizar la teoría de significados modales en otros tipos de oraciones e interpretar parcialmente la selección del modo. La teoría unitaria de declaración / no-declaración de Ruiz Campillo constituye un instrumento didáctico para los hablantes no nativos de español. Debido a sus procedimientos complejos ha sido capaz de interpretar sin mayores dificultades una gran parte de los ejemplos. Por el contrario su capacidad interpretativa se ha mostrado como insuficiente al analizar construcciones más complejas.

Bibliografía

Primárna bibliografía

MATTE BON, Francisco (1992a): *Gramática Comunicativa del español: De la lengua a la idea. Tomo I.* Madrid: Difusión.

MATTE BON, Francisco (1992b): *Gramática Comunicativa del español: De la idea a la lengua. Tomo II.* Madrid: Difusión.

MATTE BON, Francisco (2008): El subjuntivo español como operador metalingüístico de gestión de la información. *Revista de Didáctica ELE* 6/2008.

RUIZ CAMPILLO, José Plácido (2008): El valor central del subjuntivo: ¿informatividad o declaratividad? *Revista de Didáctica ELE* 7/2008, s.1-44.

RUIZ CAMPILLO, José Plácido (2006): El concepto de no-declaración como valor del subjuntivo. *Actas del Programa de Formación para el profesorado de ELE 2005-2006.* Múnich: Instituto Cervantes, s. 284-327.

RUIZ CAMPILLO, José Plácido (2017): El verbo como espacio: Seis nuevos temas de gramática del español. *Revista Nebrija de Lingüística Aplicada* 22/2017.

ZAVADIL, Bohumil (1980): *Kategorie modality ve španělštině.* Praha: Univerzita Karlova.

ZAVADIL, Bohumil – ČERMÁK, Petr (2010): *Mluvnice současné španělštiny.* Praha: Karolinum.

Sekundárna bibliografía

BORREGO, J. – ASENCIO, J. G. – PRIETO, E. (1992): *El subjuntivo: valores y usos.* Madrid: Sociedad General Española de Librería.

CANO AGUILAR, R. (1990): Sobre la historia del subjuntivo español. *Actas del Congreso de la Sociedad Española de Lingüística* 1/1990, 340-353.

CUEVA LOBELLE, A. (2018). Aproximación al modo subjuntivo del español desde una perspectiva multivariable. *Folios: revista de la Facultad de Humanidades* 48/2018, s. 73-84.

- JAKOBSON, R (1960): Linguistics and Poetics. In SEBEOK, T. A. (ed.). *Style in Language*, s. 350-377. Cambridge: MIT Press.
- JOSÉ BARRIOS SABADOR, M. (2016): Uso de indicativo y subjuntivo en los adverbios de modalidad epistémica de incertidumbre. Estudio en un corpus informatizado. *E-Aesla* 2/2016, s. 260-273. Madrid: Universidad Nebrija.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Dana (2016): El subjuntivo español como tema central de investigación. *Acta Universitatis Carolinae. Philologica* 3/2016. *Romanistica Pragensia*, s. 197-209.
- KRATOCHVÍLOVÁ, Dana (2018): *Modality in Spanish and Combinations of Modal Meanings*. Praha: Karolinum.
- MORRIS, Charles W. (1938): Foundations of the Theory of Signs. In NEURATH, Otto. *Encyclopedia and Unified Science*. Chicago: University of Chicago Press.
- PORTO DAPENA, José Álvaro (1991): *Del indicativo al subjuntivo: valores y usos de los modos del verbo*. Madrid: Arco Libros.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (2009a): *Nueva gramática de la lengua española. Morfología. Sintaxis I*. Madrid: Espasa Libros.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (2009b): *Nueva gramática de la lengua española. Sintaxis II*. Madrid: Espasa Libros.
- RIDRUEJO, Emilio (2000): Modo y modalidad. El modo en las subordinadas sustantivas. In BOSQUE, Ignacio – Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española. Tomo 2*. Madrid: Espasa Calpe, s. 3209-3251.
- SASTRE RUANO, María Ángeles (1997): *El subjuntivo en español*. Salamanca: Colegio de España.
- VAN DER AUWERA, Johan – ZAMORANO AGUILAR, A. (2016): The history of Modality and Mood. In NYUTS, Jan – VAN DER AUWERA, J. *The Oxford handbook of modality and mood*. Oxford: Oxford University Press.

Lingvistické nástroje

- JAZYKOVEDNÝ ÚSTAV ĽUDOVÍTA ŠTÚRA Slovenská akadémia vied. Slovenské slovníky [online]. [cit. 2019-02-01]. Dostupné na: <<http://slovníky.juls.savba.sk/>>.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. Diccionario de la lengua española. [online]. [cit. 2019-02-01]. Dostupné na: < <https://dle.rae.es/> >.